

**Duurzame oplossingen
voor Roma kinderen die
slachtoffer zijn van
criminele uitbuiting**

Iara de Witte

Het onderzoek is gecoördineerd door het Leger des Heils en Defence for Children – ECPAT.

Deze publicatie is medegefinancierd door het Asiel, Migratie en Integratie Fonds van de Europese Unie.
Dit project werd gefinancierd met de steun van de Europese Commissie. De verantwoordelijkheid voor deze publicatie ligt uitsluitend bij de auteur; de Commissie kan niet aansprakelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vervat.

Duurzame oplossingen voor Roma kinderen die slachtoffer zijn van criminele uitbuiting

Iara de Witte

November 2018

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de door de Auteurswet 1912 gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd (waaronder begrepen het opslaan in een geautomatiseerd gegevensbestand) of openbaar gemaakt, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden.

© 2018. Defence for Children – ECPAT en Leger des Heils

INHOUDSOPGAVE

Dankwoord.....	7
Afkortingen en begrippen	8
Afkortingen	8
Begrippen	9
Samenvatting	12
1. Inleiding	15
1.1 Aanleiding	15
1.2 Doel en vraagstelling	16
1.3 Methode	16
1.4 Leeswijzer	18
2. Kinderrechtelijk kader	20
3. Omvang criminele uitbuiting Roma kinderen	23
4. Achtergrond kinderen en jongeren	26
4.1 Roemeense kinderen en jongeren.....	26
4.2 Bosnische kinderen en jongeren	26
4.3 Overige nationaliteiten of landen van herkomst	29
5. Eerste fase: signaleren van (mogelijke) criminele uitbuiting	31
5.1 De politie	32
5.1.1 Aanhouding	32
5.1.2 Kansen en aanbevelingen.....	32
5.2 De Raad voor de Kinderbescherming	33
5.2.1 Onderzoek naar belang kind en verzoek om kindbeschermingsmaatregel.....	33
5.2.2 Kansen en aanbevelingen.....	34
5.3 De officier van justitie	35
5.3.1 Straf opleggen	35
5.3.2 Kansen en aanbevelingen.....	35
5.4 De kinderrechter	35
5.4.1 In bewaring stelling	35
5.4.2 Kinderbeschermingsmaatregel.....	36
5.4.3 Kansen en aanbevelingen.....	37
6. Tweede fase: in de jeugdhulpinstelling	39
6.1 Het kind veiligstellen	39
6.1.1 Dilemma: weggelopen voorkomen door vrijheidsbeperking	39
6.1.2 Kansen en aanbevelingen.....	42
6.2 Isolement.....	42
6.2.1 Taalbarrière	42
6.2.2 Dagbesteding en school	44
6.2.3 Kansen en aanbevelingen.....	44
6.3 Perspectief	45
6.3.1 Onduidelijke identiteit en gezinssituatie.....	46
6.3.2 Slachtoffer mensenhandel of niet	47
6.3.3 Inzetten op veiligheid of op hechting	49
6.3.4 Geen hulpvraag.....	51
6.3.5 Toch meerderjarig	51
6.3.6 Bijna meerderjarig	52
6.3.7 Interventie op jonge leeftijd.....	54
6.3.8 Tussenconclusie, kansen en aanbevelingen.....	55
7. Derde fase: terugkeer en re-integratie	62
7.1 Weggelopen.....	62
7.1.1 Verschillende gelegenheden	62
7.1.2 Kansen en aanbevelingen.....	63
7.2 Besloten tot terugkeer.....	64
7.2.1 Onderzoek naar mogelijkheden van terugkeer en re-integratie	64

7.2.2	Overwegingen van de jeugdbeschermer	64
7.2.3	Overwegingen van de rechter	66
7.2.4	Begeleid of op eigen gelegenheid.....	67
7.2.5	Tussenconclusie, kansen en aanbevelingen.....	67
7.3	Re-integratie in Nederland.....	70
7.3.1	Praktische wegen om re-integratie in Nederland te realiseren.....	70
8.	Conclusies en aanbevelingen	73
8.1	Beperkingen van het onderzoek.....	76
Annex 1.	Bronnen.....	78
Annex 2.	Volledige casussen.....	81
	Casus 1: zeventien tubes tandpasta	81
	Casus 2: beetje pech in zijn leven.....	83
	Casus 3: terug naar mama, gokmachines of meisjes achter de ramen	84
	Casus 4: een sterke jongen.....	86
	Casus 5: onder de hoede van tante.....	87
	Casus 6: vermogensdelict met geweldpleging	88
	Casus 7: vrienden kwijt.....	89
	Casus 8: hoeveel dagen is twee weken?	90
	Casus 9: gevlucht naar Spanje	92
	Casus 10: de meisjes weten zelf niet wie zij zijn	94
	Casus 11: dertien jaar en voor de derde keer zwanger?.....	96
	Casus 12: “Sorry dat ik ben weggelopen. Ik wilde naar mijn moeder toe”	97
	Casus 13: jongetje Komkommer.....	98
	Casus 14: tien jaar in Nederland	99
	Casus 15: verjaardagscadeautjes voor de ouders.....	101
Annex 3.	Signalen (mogelijke) criminele uitbuiting.....	103
Annex 4.	Stappenplan	104
Annex 5.	Vragen aan jongeren.....	107
Annex 6.	Toestemmingsformulier jongeren.....	108
	COLOFON	110

DANKWOORD

Dit onderzoeksproject was niet mogelijk geweest zonder de steun, bijdragen en participatie van verschillende personen en organisaties. Zij hebben waardevolle informatie en inzichten gedeeld met betrekking tot de bescherming van alleenstaande Roma kinderen die zich schuldig maken aan diefstal. Onze speciale dank gaat uit naar de jeugdbeschermers, juristen en gedragswetenschappers van het Leger des Heils, alsmede de behandelaars en begeleiders van gesloten jeugdhulpinstelling De Koppeling. Zij hebben hun casussen met ons gedeeld en verschillende knelpunten in de omgang met en behandeling van deze kinderen en jongeren, en het vinden van een oplossing, voorgelegd. Tevens hebben zij bijgedragen aan werkafspraken om de samenwerking met de politie te verbeteren. Daarbij gaat onze dank ook uit naar politieteam 13OCEANS. Daarnaast willen we de externe experts bedanken voor hun waardevolle en kritische bijdrage: Elianne Zijlstra (Onderzoeks- en Expertisecentrum voor Kinderen en Vreemdelingenrecht), Bianca Poldervaart (Raad voor de Kinderbescherming), Floor 't Sas (De Koppeling), en Frank Nissen en Marja Boer (Leger des Heils). Hierbij willen wij ook de organisaties in Bosnië bedanken, die ons tijdens een studiereis hebben geïnformeerd over de situatie van de kinderen en hebben meegedacht in het verbeteren van hun bescherming binnen Nederland en over de verschillende landsgrenzen heen. Onze bijzondere dank gaat uit naar Milutin Pavlovic, die zich als *cultural mediator* heeft ingezet om met een aantal kinderen en jongeren te spreken, hen op hun gemak te stellen en oplossingen voor hen te helpen vinden, en die onmiddellijk ter beschikking stond als de nood aan de man was. Ten slotte gaat onze grootste dank uit naar de kinderen en jongeren die hun verhaal met ons wilden delen en inzicht hebben gegeven in hun leven.

MA Iara de Witte

Projectcoördinator Kinderrechten en Uitbuiting, Defence for Children – ECPAT

Hugo van Meeuwen

Projectleider Roma, Leger des Heils Nederland

AFKORTINGEN EN BEGRIPPEN

Afkortingen

ANPDCA	Autorităţii Naţionale pentru Protecţia Drepturilor Copilului şi Adopţie, Roemeense “Raad voor de Kinderbescherming”
AVIM	Afdeling Vreemdelingen Identiteit en Mensenhandel, waaronder de voormalige Vreemdelingenpolitie
AZC	Asielzoekerscentrum
B8 of B9 Vc.	Hoofdstukken uit de vreemdelingencirculaire, betreffende de speciale verblijfsregelingen voor (vermoedelijke) slachtoffers van mensenhandel
BARKA	Stichting die Oost-Europese daklozen in Nederland helpt re-integreren in het land van herkomst
BIC	Best Interest of the Child
BID	Best Interest of the Child Assessment and Determination
BRP	Basisregistratie Personen, bevat persoonsgegevens van inwoners van Nederland (ingezetenen) en van personen die Nederland hebben verlaten (niet ingezetenen)
Brussel II bis	Verordening (EG) Nr. 2201/2003 van de Raad van 27 november 2003 betreffende de bevoegdheid en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en inzake de ouderlijke verantwoordelijkheid
BVH	BVH-systeem (Basis Voorziening Handhaving, het registratiesysteem van de politie.
Ca	Centrale autoriteit Internationale Kinderaangelegenheden
CIT	Crisis Interventie Team van Jeugdbescherming West
COA	Centrum Opvang Asielzoekers
CoMensha	Coördinatiecentrum Mensenhandel. Eén van de taken is het registreren van meldingen van (mogelijke) slachtoffers van mensenhandel en daarmee feiten over de aard en omvang van de populatie van slachtoffers in Nederland
DT&V	Dienst Terugkeer en Vertrek
EMM	Expertisecentrum Mensenhandel en Mensensmokkel. Samenwerkingsverband van de Nationale Politie, de Koninklijke Marechaussee (KMar), de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND), en de Inspectie van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (ISZW). Ondersteunt de opsporingsdiensten die zich bezighouden met mensenhandel en mensensmokkel
EU	Europese Unie
EVIM	Expertisecentrum Vreemdelingen, Identificatie en Mensenhandel
GI	Gecertificeerde Instelling. Door de overheid gecertificeerd om jeugdbescherming en jeugdreclassering uit te voeren
HKBV	Haags Kinderbeschermingsverdrag (Verdrag inzake de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning, de tenuitvoerlegging en de samenwerking op het gebied van ouderlijke verantwoordelijkheid en maatregelen ter bescherming van kinderen, 1996)
IBS	Inbewaringstelling
IND	Immigratie- en Naturalisatiedienst
IOM	International Organization for Migration, migratie-agentschap van de VN
IVRK	Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, VN-Kinderrechtenverdrag
JIT	Joint Investigation Team (Gemeenschappelijk Opsporingsteam, wanneer EU-lidstaten een gezamenlijk opsporingsdoel hebben, kan worden besloten om samen het opsporingsonderzoek te doen)
JJI	Justitiële Jeugdinrichting
KMar	Koninklijke Marechaussee
LJ&R	Leger des Heils Jeugdbescherming & Reclassering
MOE	Midden- en Oost-Europa. De landen Duitsland, Rusland, Wit-Rusland en Oekraïne worden niet tot de MOE-landen gerekend
NGO	Non-gouvernementele organisatie, een organisatie die onafhankelijk is van de overheid en zich op een of andere manier richt op een verondersteld maatschappelijk belang
NIDOS	Jeugdbeschermingsinstelling voor alleenstaande minderjarigen uit derde landen

NRM	Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen
OM	Openbaar Ministerie
OvJ	Officier van justitie
RvdK	Raad voor de Kinderbescherming
SSR	Studiecentrum Rechtspleging
UHP	Uithuisplaatsing
VN	Verenigde Naties
VOG	Verklaring omtrent gedrag, afgegeven door het ministerie van Justitie en Veiligheid, waaruit blijkt dat het gedrag van een persoon in het verleden geen bezwaar vormt voor het vervullen van een specifieke taak of functie in de samenleving
(V)OTS	(Voorlopige) onder toezichtstelling. Het beperken van het gezag van de ouder. Bedoeld om de ouders te ondersteunen en te begeleiden door een gezinsvoogd. Gedwongen kader
VOVO	Voorlopige voogdijmaatregel, alleen in geval van een acute situatie die bedreigend is voor het kind, en niet duidelijk is wie het gezag heeft over het kind, het kind zonder ouders in Nederland is, of als ouders misbruik maken van hun gezag. De voorlopige voogdij duurt maximaal drie maanden
WvSr	Wetboek van Strafrecht
WvSv	Wetboek van Strafvordering
ZSM	Werkwijze van het OM. ZSM staat voor zorgvuldig, snel en op maat met betrekking tot het afdoeningstraject. Binnen ZSM wordt door OM, politie, reclassering, kindbescherming, slachtofferhulp en hulpverlening nauw samengewerkt

Begrippen

13OCEANS	In 2015 is een landelijk politieteam samengesteld dat de eerste Nederlandse strafrechtelijke onderzoeken verricht naar criminele uitbuiting van minderjarige vreemdelingen die worden ingezet voor het plegen van vermogensdelicten zoals zakenrollen en winkeldiefstal. Het project 13OCEANS liep tot 2017.
Alleenstaande minderjarige vreemdelingen, niet-begeleide minderjarigen	Kinderen die zonder begeleiding van een voor hen hetzij wettelijk, hetzij volgens het gewonterecht verantwoordelijke volwassene, het grondgebied van de lidstaten zijn binnengekomen. Ook vallen onder deze definitie kinderen die, nadat zij het grondgebied van de lidstaten zijn binnengekomen, zonder begeleiding zijn komen te verkeren. ¹ Voor dit onderzoek zal deze term niet alleen gebruikt worden voor kinderen uit ‘derde landen’, maar ook voor kinderen uit andere EU-lidstaten dan Nederland. ²
Bedelen, bedelarij	Bedelen, of bedelarij, is door de ILO gedefinieerd als een scala aan activiteiten waarbij een persoon een vreemdeling om geld vraagt vanwege armoede of het nodig hebben van donaties vanwege de gezondheid of religieuze redenen. Iemand kan ook kleine items verkopen zoals bloemen, in ruil voor geld dat weinig te maken kan hebben met de waarde van het item. Het wassen van de autoruit, een parkeerplaats aanwijzen, muzikale optredens, het verzamelen van oud metaal en ander recyclebaar materiaal worden ook hiertoe gerekend. ³
Criminele uitbuiting van kinderen	Het inzetten van kinderen om strafbare feiten te plegen, zoals zakkenrollen, winkeldiefstal en drugshandel en soortgelijke strafbare feiten waarmee financieel gewin is gemoeid. ⁴ De opbrengsten gaan (deels) naar degenen die de kinderen hiervoor inzetten.
Criminele/strafbare activiteiten, kleine criminaliteit	Strafbare activiteiten en kleine criminaliteit houden in de context van dit rapport

¹ Richtlijn 2004/83/EG.

² In overeenstemming met *General Comment* nr. 6 (2005), Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside Their Country of Origin, 1 September 2005 (Crc/Gc/2005/6).

³ Europese Commissie, *Report for the Study on Typology and Policy Responses to Child Begging in the EU*, 2012, p.18-19.

⁴ Richtlijn 2011/36/EU, preambule, alinea 11.

activiteiten in zoals zakkenrollen, winkeldiefstal en inbraak.

Derde landen Niet-EU landen.

Gesloten jeugdhulpinstelling

Gesloten jeugdhulp bestaat uit zorg en behandeling in daarvoor bestemde jeugdhulpinstellingen voor kinderen en jongeren met ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen. Gesloten jeugdhulp is bedoeld voor jongeren met zulke ernstige gedragsproblemen dat zij bescherming nodig hebben tegen zichzelf en/of tegen anderen. Beperkende maatregelen, zoals afzondering, vastpakken en vasthouden en beperking van het telefoonverkeer kunnen onderdeel zijn van de behandeling; dit is afhankelijk van de problematiek van de jongere. Bij gesloten jeugdhulp wordt een jongere gedwongen behandeld. De kinderrechter moet hiervoor een 'machtiging gesloten jeugdhulp' verlenen.

Jeugdbeschermer

(Gezins)voogd. Uitvoerder van de maatregel tot ondertoezichtstelling (OTS) en voogdij-maatregel.

Jugendamt De Duitse Jeugdzorg.

Kind en jongere

Onder een kind wordt verstaan ieder persoon jonger dan 18 jaar.⁵ In dit rapport wordt ook veelal het woord jongere gebruikt.

Kinderbescherming

Kinderbescherming houdt in het voorkomen van en het reageren op geweld, uitbuiting en misbruik van kinderen.⁶

Land van herkomst

Het land of de landen van de nationaliteit of, voor staatlozen, van de vroegere gewone verblijfplaats.⁷

Mobiel banditisme

Deze term wordt gebruikt voor internationaal rondtrekkende criminele groepen, die zich schuldig maken aan verschillende misdrijven als winkel- en ladingdiefstal, inbraak in woningen en bedrijven, oplichting, skimming en zakkenrollerij.

Non-prosecution en *Non-punishment* beginsel

Verdrag 197, 2005, van de Raad van Europa, artikel 26, voorziet in de mogelijkheid een mensenhandelslachtoffer niet te bestraffen wegens gedwongen betrokkenheid bij criminele activiteiten. Richtlijn 2011/36/EU, artikel 8, voorziet erin slachtoffers van mensenhandel ook niet te vervolgen.⁸

Procura

Een Roemeens reisdocument voor kinderen om zonder hun ouders of wettelijke voogden te reizen. Het is een notariële verklaring, getekend door de ouders/voogden, die ermee toestemmen dat het kind met andere volwassenen het land verlaat.

Rondtrekkende kinderen

Voor dit onderzoek houdt het begrip rondtrekkende kinderen in; kinderen zonder vaste woon- of verblijfplaats, die onderweg zijn naar een bestemming of deze hebben bereikt. Hierbij kan het gaan om kinderen die binnen een land of over landsgrenzen reist, met ouders of andere familieleden, of andere volwassenen en kinderen, die al dan niet eerder bij het kind bekend waren. Het kan gaan om migrantenkinderen (legaal of illegaal, begeleid of niet), vluchtelingen- of asielzoekerskinderen, verhandelde kinderen, ontheemde kinderen of kinderen buiten een beschermende omgeving.⁹ Het kind moet zijn verplaatst, een teruggekeerde migrant zijn, onderweg zijn, of zal binnenkort migreren. In dit onderzoek gaat het om kinderen die burger zijn van of de gewone verblijfplaats hebben in een van de Midden- en Oost Europese

5 Artikel 1 IVRK.

6 UNICEF (2006).

7 Richtlijn 2004/83/EG.

8 In Nederland is de mogelijkheid om niet te vervolgen of te bestraffen als volgt geregeld. *Non-punishment* beginsel: Indien de rechter dit raadzaam acht in verband met de geringe ernst van het feit, de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het feit is begaan, dan wel die zich nadien hebben voorgedaan, kan hij in het vonnis bepalen dat geen straf of maatregel zal worden opgelegd: art 9a WvSr. *Non-prosecution* beginsel: Strafrechtelijk onderzoek en vervolging kan worden geseponneerd op basis van artikel 167 en 242 WvSv, wanneer vervolging als niet-opportuun wordt gezien.

9 Definitie van Terre des Hommes, 2011. Zie ook het Mario-project en De Witte & Pehlivan (2014).

	(MOE) landen, ofwel moeten de ouders van het kind afkomstig zijn uit deze landen. ¹⁰
Slachtoffer van kinderhandel/uitbuiting	Iedere persoon onder de 18 die is geworven, vervoerd, overgebracht, gehuisvest of opgenomen met het oogmerk van uitbuiting in binnen- of buitenland. Uitbuiting omvat ten minste seksuele uitbuiting, arbeid of dienstverlening, inclusief bedelarij, uitbuiting van strafbare activiteiten, en de verwijdering van organen. Een kind is slachtoffer ook als het niet is gedwongen om zich met bepaalde activiteiten bezig te houden, omdat een kind per definitie in een afhankelijke positie verkeert ten opzichte van een volwassene. ¹¹
Transnationale kindbescherming	De bescherming van kinderen tegen geweld, uitbuiting, misbruik en verwaarlozing in een internationale omgeving.
Voogdij	Het gezag over een minderjarige dat door een ander dan een ouder wordt uitgeoefend.

¹⁰ Midden- en Oost Europese landen die bekend zijn als landen van herkomst van kinderen die in Nederland zijn aangetroffen in de kleine criminaliteit: (EU) Polen, Estland, Letland, Litouwen, Hongarije, Tsjechië, Slowakije, Kroatië, Slovenië, Roemenië en Bulgarije, en (niet-EU): Bosnië, Servië, Albanië. De landen Duitsland, Rusland, Wit-Rusland en Oekraïne worden niet tot de MOE-landen gerekend.

¹¹ Gebaseerd op artikel 3 van het Palermo Protocol (2000), artikel 2 van Richtlijn 2011/36/EU (2011), en artikel 273f Sr.

SAMENVATTING

In Nederland wordt sinds 2007 het probleem gesignaleerd van alleenstaande en rondtrekkende Oost-Europese kinderen die zich schuldig maken aan diefstal of die, in mindere mate, zich bezighouden met bedelarij. In 2016 zijn er in totaal 252 Oost-Europese kinderen aangehouden voor kleine criminaliteit. Veel van deze kinderen geven bij de politie en jeugdbescherming aan dat zij Roma zijn. Vermoed wordt, dat deze kinderen tot diefstal en bedelen worden aangezet door volwassenen, en dat zij daarom mogelijk slachtoffer zijn van mensenhandel. In 2015 zijn hiernaar de eerste strafrechtelijke onderzoeken verricht (project 13OCEANS). Uniek aan deze strafrechtelijke onderzoeken is dat daarna voor het eerst een ketenaanpak is gerealiseerd met verschillende zorg- en veiligheidspartners om de bescherming van deze kinderen te optimaliseren.

In de huidige aanpak worden de kinderen nog steeds onvoldoende beschermd tegen mensenhandel en wordt er onvoldoende perspectief geboden. Zij verdwijnen na kortere of langere tijd uit de jeugdhulpinstelling, of worden uiteindelijk teruggestuurd naar het land van herkomst of gewoon verblijf zonder dat er zicht is op verbetering van hun situatie. Het Leger des Heils en Defence for Children – ECPAT dragen met het EU-project *Safe Havens* bij aan de verbetering van het zorgaanbod voor deze groep kinderen. Daarvoor is onderzoek gedaan naar negentien zaken, van het moment van aanhouding door politie en afronding van de zaak door de jeugdbescherming. Er is een aantal knelpunten en kansen naar voren gekomen in de bescherming van deze kinderen en het vinden en realiseren van een duurzame oplossing. Naar aanleiding van dit onderzoek worden met name aanbevelingen gedaan aan de uitvoerende organisaties. De aanbevelingen zijn tevens gericht aan beleidsmakers, die een verbetering van de aanpak van criminele uitbuiting en de kindbescherming door de uitvoerende organisaties mogelijk moeten maken.

Aanbeveling aan de gehele keten van zorg- en veiligheidspartners

De identificatie van deze kinderen als mogelijke slachtoffers van mensenhandel en de aanpak van deze problematiek is de afgelopen jaren verbeterd. Tevens is de ketensamenwerking verbeterd, met name in Amsterdam. Maar er moet blijvend aandacht gegeven worden aan het fenomeen en de aanpak van criminele uitbuiting en kennis hierover moet verder worden verspreid. Dit geldt voor de hele keten: politie (basisteam en de AVIM), de officier van justitie (ZSM en Mensenhandel), de Raad voor de Kinderbescherming, de Gecertificeerde Instelling voor Jeugdbescherming, de (gesloten) jeugdhulpinstellingen en de jeugdrechter. Ook de ketensamenwerking, met afspraken over de taakverdeling en duidelijkheid over elkaars verantwoordelijkheden, en om te komen tot een tijdige opvolging van zaken, heeft blijvend onderhoud nodig. Vaste contactpersonen bij de ketenpartners, met kennis van en ervaring in de aanpak van criminele uitbuiting en transnationale kindbescherming is gewenst.

Aanbevelingen aan de keten van jeugdbescherming

Wanneer alleenstaande Roma kinderen in een jeugdhulpinstelling worden geplaatst, geldt dat zij uit een open instelling vaak binnen enkele dagen wegllopen. Plaatsing in een gesloten jeugdhulpinstelling kan weglopen (gedeeltelijk) voorkomen. Dit geeft de jeugdbeschermer en de politie de tijd om de identiteit van het kind, zijn ouders en de gezinssituatie te onderzoeken, alsmede of er sprake is van criminele uitbuiting. Plaatsing in de gesloten jeugdhulp is echter een vrijheidsbeperkende maatregel en het risico op gevoel van isolement is groot, mede vanwege de taalbarrière. Plaatsing moet daarom van een zo kort mogelijke duur zijn. Bovendien moet er zo snel mogelijk een oplossing en perspectief voor de problematiek van de jongere worden gevonden. Juist dit zijn belangrijke knelpunten in het huidige zorgaanbod. Het (brede) belang van het kind moet meer centraal worden gesteld, en gaat verder dan bescherming tegen vermoedelijke uitbuiting. Er moet meer aandacht komen voor de participatie van de jongeren in het oplossen van het probleem, waarbij het geven van informatie in eigen taal noodzakelijk is. Aangepaste dagbesteding is nodig. Er moet worden gewerkt met *cultural mediators* om vertrouwen van de jongere op te bouwen, om de taalbarrière tussen de jongere en de begeleiders te verminderen en om een oplossing voor de jongere te onderzoeken. Cultuursensitieve begeleiding moet worden ontwikkeld, bijvoorbeeld door hulpaanbod te concentreren bij één instelling om specifieke kennis en vaardigheden te ontwikkelen in het werken met deze groep kinderen. In de behandeling van de jongere is het belangrijk dat de jongere zijn

zelfbeeld leert onderzoeken om oplossingen voor de toekomst te kunnen vinden.

Aanbevelingen aan de jeugdbeschermers

Er zijn knelpunten in het vinden van perspectief voor de kinderen. Zij keren veelal terug naar het land van herkomst of gewoon verblijf en hun netwerk, zonder zicht op verbetering van hun situatie. Daarom wordt aanbevolen om vanaf het begin samen met de jongere een perspectiefplan te maken die in kaart brengt welke zaken moeten worden uitgezocht en die duidelijkheid schept voor de jongere. Jeugdbeschermers zoeken vanaf het begin van een zaak de samenwerking met autoriteiten en NGOs van het land van herkomst of gewoon verblijf. Het gaat om het onderzoeken van de identiteit en veiligheid van de jongere, maar ook om terugkeer, re-integratie en *follow-up*. Waar mogelijk moeten ook de ouders van de jongere worden betrokken in het vinden van een oplossing. In deze zaken van transnationale kindbescherming moet de samenwerking met de autoriteiten en NGOs van het land van herkomst of gewoon verblijf sterk worden verbeterd. Vanwege de complexiteit van deze zaken, moet hier voor de jeugdbeschermer meer tijd beschikbaar worden gemaakt. In alle beslissingen die worden genomen is de jeugdbeschermer de bewaker van het belang van het kind.

Aanbevelingen aan de beleidsmakers

Een oplossing voor de problematiek van de kinderen begint met het kunnen signaleren van mogelijke criminele uitbuiting en een goede ketensamenwerking tussen politie en jeugdbescherming. Als overgegaan wordt tot het plaatsen van een jongere in een (gesloten) jeugdhulpinstelling ten behoeve van zijn bescherming, moet cultuursensitieve zorg en begeleiding worden geboden. Er is veel tijd nodig om de identiteit en de veiligheid van het kind te onderzoeken, en te onderzoeken waar en hoe het kind veilig kan re-integreren. Ook het winnen van vertrouwen van het kind kost tijd.

Bovenstaande aanbevelingen om de aanpak van de problematiek te verbeteren en een duurzame oplossing voor het kind te vinden zijn gericht aan de uitvoerende organisaties: politie, OM, Raad voor de Kinderbescherming, de Gecertificeerde Instelling voor Jeugdbescherming en de (gesloten) jeugdhulpinstellingen. Tevens kan dit rapport jeugdrechters inzicht bieden in de problematiek. Daarnaast zijn de aanbevelingen gericht aan beleidsmakers. Om de aanpak te verbeteren moet capaciteit en middelen worden ingezet en vrijgemaakt. Uitvoerende organisaties moeten kennis hebben van criminele uitbuiting en de aanpak hiervan. Een ketenaanpak moet landelijk worden ontwikkeld. Opvang waar cultuursensitief gewerkt wordt moet beschikbaar zijn zodat kennis opgedaan wordt in de omgang met deze specifieke doelgroep. De politie en jeugdbeschermers moeten ten slotte voldoende tijd hebben om aan deze gecompliceerde zaken van transnationale kindbescherming te kunnen besteden.

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

Met de implementatie van de EU-Richtlijn Mensenhandel in november 2013 is de definitie van mensenhandel uitgebreid. Naast seksuele uitbuiting en arbeidsuitbuiting omvat het delict nu ook de uitbuiting van bedelarij en criminele activiteiten.¹² In een aantal Europese landen worden mensenhandelzaken gesignaleerd waarbij minderjarigen door volwassenen werden ingezet voor bedelen, zakkenrollen, winkeldiefstal en inbraak.¹³ Ook in Nederland wordt sinds 2007 het probleem gesignaleerd van alleenstaande rondtrekkende Oost-Europese kinderen, die aangeven Roma te zijn, en die zich schuldig maken aan diefstal.¹⁴ Dit werd echter voornamelijk aangemerkt als zaken van ‘kleine criminaliteit’ en ‘mobiel banditisme’. De kinderen werden na aanhouding veelal heengezonden, teruggegeven aan familie die hen van het politiebureau kwamen halen, of zij kregen een gevangenisstraf. Zij werden niet als vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel herkend.¹⁵

Naar aanleiding van een verzoek van Oostenrijk aan Nederland via Europol in augustus 2014 om naar bepaalde rondtrekkende Bosnische criminele netwerken te kijken en naar aanleiding van een bijeenkomst bij het EMM¹⁶ in januari 2015 waar de mogelijke omvang en netwerken in kaart waren gebracht, is op initiatief van het Landelijk Parket van het Openbaar Ministerie en de AVIM¹⁷ Amsterdam in maart 2015 een landelijk politieteam samengesteld met de naam 13OCEANS. Dit politieteam verrichtte tot 2018 de eerste Nederlandse strafrechtelijke onderzoeken naar criminele uitbuiting van minderjarige vreemdelingen.¹⁸ Daarbij is een “begeleidingscommissie” (sinds 2017: Landelijke expertgroep)¹⁹ ingesteld met verschillende zorg- en veiligheidspartners om een ketenaanpak van politie en zorg te realiseren, en de bescherming van de kinderen te optimaliseren.²⁰ Deze aanpak is zich meer gaan richten op de bescherming van deze kinderen in plaats van enkel strafrechtelijke vervolging. Voorheen werden de kinderen aangemerkt als dader. Nu is er meer oog voor deze kinderen als mogelijke slachtoffers van uitbuiting. Toch is er voor deze kinderen vaak nog onvoldoende perspectief. Deze kinderen verdwijnen na kortere of langere tijd uit de jeugdhulpinstelling, of worden uiteindelijk teruggestuurd naar het land van herkomst of gewoon verblijf zonder dat er zicht is op verbetering van hun situatie. Het kind blijft zo kwetsbaar voor uitbuiting.

In 2014 heeft Defence for Children – ECPAT reeds onderzoek gedaan naar de kwetsbaarheid van Oost-Europese minderjarigen om slachtoffer te worden van uitbuiting²¹ en in sindsdien betrokken bij het verbeteren van de bescherming van deze kinderen. Het Leger des Heils wordt sinds 2015 aangewezen om de voorlopige voogdijmaatregel voor deze kinderen uit te voeren. Daarom hebben deze organisaties de samenwerking gezocht. In de periode november 2016 – november 2018 hebben Defence for Children – ECPAT en het Leger des Heils binnen het EU-project Safe Havens gewerkt aan duurzame oplossingen voor alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen die in Nederland worden aangehouden voor criminele activiteiten. Voorliggend rapport is een onderzoek naar de knelpunten en kansen in de bescherming van deze kinderen en het vinden en realiseren van een duurzame oplossing. Bevindingen uit het onderzoek ondersteunen de overige activiteiten binnen het Safe Havens project: de ontwikkeling van een zorgaanbod voor deze groep, een kader om het belang van

12 Artikel 2, lid 3 van Richtlijn 2011/36/EU.

13 Zie bijvoorbeeld *Operation Golf* in Engeland en Roemenië (<https://www.europol.europa.eu/activities-services/europol-in-action/operations/operation-golf>) en de zaak Hamidovic in Frankrijk (<https://www.theguardian.com/world/2010/dec/28/paris-metro-pickpocketing-gang>).

14 RvdK Amsterdam (2007). Stroomschema Balkankinderen.; RvdK (2007). Concept Beleidsvoorstel Roemeense minderjarige jongens.; NRM (2009).

15 De Witte & Pehlivan (2014).; Nationaal Rapporteur Mensenhandel (2016).; Bos et al., (2016). Zie ook Jaarbericht Kinderrechten van UNICEF en Defence for Children – ECPAT sinds 2014.

16 Expertisecentrum Mensenhandel en Mensensmokkel.

17 Afdeling Vreemdelingen Identiteit en Mensenhandel.

18 De Jong (2016).; NOS (2016). H. Koch (18 augustus 2017).

19 Bestaande uit vertegenwoordigers van o.a.: Ministerie van J&V, OM, Nationale Politie, NRM, EVIM, EMM, CoMensha, RvdK, LJ&R, Nidos, Fier, Defence for Children en enkele gemeentes. De begeleidingscommissie heeft geen formele status. De begeleidingscommissie is per 2017 overgegaan in een “Landelijke expertgroep”.

20 De Jong (2016).

21 De Witte & Pehlivan (2014).

het kind beter te kunnen bepalen, alsmede een terugkeer- en re-integratieplan, en pleitbezorging om knelpunten in de bescherming van deze kinderen weg te nemen.

1.2 Doel en vraagstelling

Het doel van het onderzoek is om meer inzicht te krijgen in de knelpunten en kansen in de bescherming van alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen die zich schuldig maken aan diefstal, die vermoedelijk slachtoffer zijn van criminele uitbuiting, en het vinden en realiseren van een duurzame oplossing.

De onderzoeksvraag luidt:

Wat zijn de knelpunten en kansen in de bescherming van alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen die zich schuldig maken aan diefstal, die vermoedelijk slachtoffer zijn van criminele uitbuiting, en het vinden van een duurzame oplossing?

De volgende deelvragen zijn gesteld:

1. *Welke kinderrechtelijke beginselen vormen de basis voor de bescherming van alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen in Nederland?*
2. *Wat is de mogelijke omvang van de problematiek van alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen die zich in Nederland schuldig maken aan diefstal, mogelijke slachtoffers van criminele uitbuiting?*
3. *Wat is de achtergrond van deze kinderen?*
4. *Hoe worden zorgen omtrent de bescherming en mogelijke criminele uitbuiting van deze kinderen gesignaleerd?*
5. *Welke bescherming wordt deze kinderen in Nederland geboden en hoe wordt aan perspectief gewerkt?*
6. *Hoe wordt perspectief voor deze kinderen (transnationaal) gerealiseerd?*

1.3 Methode

De bescherming van alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen die zich schuldig maken aan diefstal en die (vermoedelijk) slachtoffer zijn van criminele uitbuiting is met name onderzocht door middel van casuonderzoek. Daarnaast is informatie verkregen via gesprekken en bijeenkomsten met de politie, het OM en met name zorgprofessionals in Nederland en Bosnië en Herzegovina (hierna: Bosnië). Tevens is gebruik gemaakt van politiecijfers en cijfers over mensenhandel, literatuur, en internationale voorzieningen voor de bescherming van alleenstaande kinderen en bescherming tegen mensenhandel.

Het onderzoek bouwt verder op eerder onderzoek van Defence for Children – ECPAT in 2014,²² waar de bescherming van alleenstaande rondtrekkende Oost-Europese kinderen in Nederland is onderzocht, en het fenomeen en de aanpak van criminele uitbuiting is beschreven. Sinds 2015 zijn er echter veel ontwikkelingen geweest op dit gebied en is er meer herkenning gekomen van de problematiek en is gewerkt aan de aanpak, met name in regio Amsterdam. Er is tevens ander onderzoek hierover verschenen van de Nationaal Rapporteur Mensenhandel en de Universiteit Utrecht.²³ Ook gedurende en binnen het project *Safe Havens* zijn er verdere ontwikkelingen geweest. Naast bestaande knelpunten, worden deze ontwikkelingen als mogelijke kansen in dit rapport opgenomen.

Voor de beginselen die de basis vormen voor de bescherming van alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen, is gebruik gemaakt van het VN-Kinderrechtenverdrag (IVRK) en *General Comment* nr. 6 van het VN-Kinderrechtencomité over de omgang met alleenstaande kinderen die niet in hun eigen land verblijven.²⁴ Voor de mogelijke omvang van het aantal alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen dat zich schuldig maakt aan diefstal en mogelijk slachtoffer is van criminele uitbuiting, en die vaak de nationaliteit hebben van Midden en Zuid-Oost Europese landen, is

²² De Witte & Pehlivan (2014).

²³ Nationaal Rapporteur Mensenhandel (2016); Bos et al. (2016).

²⁴ *General Comment* nr. 6 (2005).

gebruik gemaakt van een eerder onderzoek van Defence for Children – ECPAT,²⁵ cijfers van het EMM en van CoMensha, en casussen die binnen de begeleidingscommissie van 13OCEANS zijn besproken. De deelvraag wat betreft de achtergrond van de kinderen is beantwoord door middel van casusonderzoek. Voor de beschrijving van de achtergrond van de Bosnische kinderen is naast de gemelde casussen gebruik gemaakt van een onderzoek naar criminele uitbuiting in Frankrijk.²⁶ De deelvragen wat betreft het signaleren van mogelijke criminele uitbuiting, de geboden bescherming en het werken aan en realiseren van perspectief, zijn tevens beantwoord door middel van casusonderzoek. Daarnaast zijn gesprekken gevoerd met jeugdbeschermers van LJ&R, NIDOS en Jeugdbescherming, een gedragswetenschapper van LJ&R, en behandelaars van gesloten jeugdhulpinstelling De Koppeling en Juzt. Ook is informatie verkregen over de problematiek, knelpunten, en oplossingsrichtingen tijdens de driemaandelijksse bijeenkomsten van de 13OCEANS-begeleidingscommissie,²⁷ meetings met ketenpartners die voor het Safe Havens project waren georganiseerd,²⁸ en een studiereis naar Bosnië.²⁹

Casusonderzoek

In dit onderzoek zijn achttien casussen betrokken van alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen, in de meeste gevallen afkomstig uit Oost-Europese landen, die waren aangehouden wegens diefstal, en een casus die bedelarij betrof. Van deze negentien casussen zijn er vijftien uitgebreider opgenomen in annex 2 van dit onderzoek, en vier casussen zijn opgenomen als korte illustratie. Om duurzame oplossingen voor deze kinderen te vinden, was het binnen het project Safe Havens de ambitie om de casussen in 2017 en 2018 waar mogelijk te volgen vanaf de eerste aanhouding tot aan de afsluiting van de casus. Aspecten die zijn meegenomen in dit onderzoek betreffen de identificatie van het kind als mogelijk slachtoffer van criminele uitbuiting, verwijzingen en beslissingen binnen de keten van veiligheids- en zorgpartners, plaatsing van het kind in een instelling, beoordeling van het belang van het kind en het vinden van een duurzame oplossing, terugkeer(on)mogelijkheden en het terugkeertraject. De ambitie was ook om de re-integratie van het kind te monitoren in land van herkomst of gewoon verblijf, of in Nederland.

Van de negentien bij Defence for Children – ECPAT gemelde casussen kwamen dertien uit regio Amsterdam. Zes casussen werden gemeld vanuit andere regio's. Er zijn twee casussen uit regio Brabant,³⁰ drie casussen uit regio Rotterdam,³¹ en een casus uit Den Haag³² gemeld. Van de negentien onderzochte casussen, waren er twee gemeld voorafgaande de periode van voorliggend onderzoek.³³ De casus uit Den Haag is gemeld door de Haagse Jeugdbondsman.³⁴ Zestien casussen werden gemeld door LJ&R-jeugdbeschermers of door de handelcoördinator van De Koppeling (de instelling die veel van de kinderen en jongeren die zijn gevolgd voor dit onderzoek heeft opgevangen). Zij hebben Defence for Children – ECPAT op de hoogte gebracht wanneer er een casus binnenkwam met vermoedens van criminele uitbuiting, en consulteerden de Kinderrechtenhelpdesk van Defence for Children – ECPAT bijvoorbeeld waar het verblijfsrechtelijke kwesties betrof, het leggen van contacten met het land van herkomst/gewoon verblijf, of ter ondersteuning van een verzoek aan de rechter. Een aantal casussen is gedeeld nadat deze waren afgerond, of besproken gedurende bovengenoemde ketenpartneroverleggen. Voor dit onderzoek zijn tevens drie dossiers geanalyseerd in de periode van 2015 – 2016.³⁵

Voor dit onderzoek zijn met name casussen uit regio Amsterdam gemeld en gevolgd. Dit kan worden verklaard doordat de meeste incidenten zich waarschijnlijk in Amsterdam, als hoofdstad en toeristen

25 De Witte & Pehlivan (2014).

26 Supra 13.; Peyroux (2015).

27 Supra 19.

28 Zoals met (jeugdzorg)instellingen, de Raad voor de Kinderbescherming, en de Vereniging Nederlandse Gemeenten.

29 Study visit van 28 tot en met 31 mei 2018, georganiseerd binnen het Safe Havens-project, waarbij is gesproken met verschillende NGOs, de Ombudsman, het ministerie van Veiligheid, enzovoorts.

30 Zie annex 2, casus 2 en 13.

31 Zie annex 2, casus 7, 14 en de casus van het zwangere meisje op pagina 37.

32 Annex 2, casus 15.

33 Annex 2, casus 1 en 9.

34 Jeugdbondsman Den Haag, 19 september 2017.

35 Zie annex 2, casus 1, 3 en 10.

hotspot, plaatsvinden. Tevens heeft het 13OCEANS-onderzoek in Amsterdam gedraaid waardoor bij de politie, de Raad voor de Kinderbescherming en LJ&R het bewustzijn over criminele uitbuiting mogelijk groter is dan in andere regio's en zaken daardoor eerder aangemerkt zijn als zaken van mogelijke uitbuiting. De casussen die zijn gevolgd betroffen in alle gevallen casussen waar de kindbescherming is ingeschakeld. Zaken van kinderen die zijn heengezonden, zonder dat daar een kindbeschermingsmaatregel voor is getroffen, vielen daardoor buiten het kader van dit onderzoek.

Gesprekken met kinderen

LJ&R-jeugdbeschermers en de behandelcoördinator van De Koppeling maakten contact met kinderen mogelijk. In opdracht van LJ&R en Defence for Children heeft een *cultural mediator* die zelf afkomstig is uit de Roma gemeenschap met vijf kinderen in dit onderzoek kunnen spreken.³⁶ Het voornaamste doel van deze gesprekken was om het belang van het kind te onderzoeken en tot een duurzame oplossing te komen. Tevens had het inzetten van de *cultural mediator* als doel dat de kinderen en jongeren in hun eigen taal, met iemand van hun eigen cultuur, konden spreken in de instelling. Defence for Children heeft een *child protection code*³⁷ welke ook van toepassing is op dit onderzoek. Deze gedragscode is ondertekend door de *cultural mediator* die met de kinderen heeft gesproken. De *cultural mediator* heeft tevens een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) overlegd. De kinderen met wie is gesproken, zijn gevraagd of zij wilden deelnemen aan dit onderzoek via een toestemmingsformulier.³⁸ De verhalen van de kinderen zijn geanonimiseerd en bevatten geen herleidbare informatie.

1.4 Leeswijzer

Het rapport geeft eerst het kinderrechtelijk kader voor de bescherming van alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen. In hoofdstuk 3 wordt de omvang besproken van het aantal kinderen dat betrokken is bij criminele activiteiten en mogelijk slachtoffer is van criminele uitbuiting. Hoofdstuk 4 geeft informatie over de achtergrond van de kinderen van de negentien onderzochte casussen. Hoofdstuk 5 betreft de identificatie van deze kinderen als mogelijke slachtoffers en hun beschermingsbehoeften. Hoofdstuk 6 gaat in op het huidige zorgaanbod, de manier waarop de kinderen bescherming wordt en kan worden geboden. Dit betreft tevens het vinden en realiseren van perspectief en een duurzame oplossing. In hoofdstuk 7 komt de afloop van de casussen aan bod, en de wijze waarop terugkeer en re-integratie wordt geëffectueerd. In alle hoofdstukken worden de huidige praktijk en knelpunten besproken. Deze worden geïllustreerd met een casus. Vervolgens worden enkele kansen en aanbevelingen gegeven. Het rapport sluit af met een conclusie. De annexen bevatten onder andere de volledige casussen, een overzicht met signalen van mogelijke criminele uitbuiting die uit de casussen naar voren kwamen en stappenplannen voor de praktische aanpak van de casussen.

³⁶ Zie annex 2, casus 3, 5, 7,11 en 14.

³⁷ Kinderbeschermingsbeleid Defence for Children. Zie: <https://www.defenceforchildren.nl/over-ons/kinderbescherming>.

³⁸ Annex 6.

2. KINDERRECHTELIJK KADER

Het VN-Kinderrechtenverdrag en *General Comment* nr. 6

Een belangrijke leidraad in het beschermen van alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen is het VN-Kinderrechtenverdrag (IVRK). Het VN-Kinderrechtencomité, dat is ingesteld bij het IVRK,³⁹ heeft in 2005 een *General Comment*⁴⁰ gepubliceerd over de toepassing van het IVRK op alleenstaande kinderen die niet in hun eigen land verblijven⁴¹ om te zorgen dat deze extra kwetsbare groep toegang heeft tot hun rechten. In de *General Comment* uitgewerkt hoe op de beschermingsbehoeften van de alleenstaande kinderen moet worden gereageerd. Tenslotte schrijft de *General Comment* voor dat een duurzame oplossing voor deze kinderen wordt gevonden.

De vier basisbeginselen van het IVRK

- Alle rechten gelden voor alle kinderen, zonder discriminatie op welke grond dan ook, zoals op grond van etniciteit, afkomst, verblijfsstatus (artikel 2).
- Bij alle maatregelen die kinderen betreffen dient het belang van het kind voorop te staan (artikel 3). Dit is een individuele afweging. Het belang van het kind moet leidend zijn in het bepalen van de prioriteiten van de bescherming die het kind nodig heeft en het vinden en realiseren van een duurzame oplossing.
- Ieder kind heeft recht op leven en ontwikkeling (artikel 6), en moet beschermd worden tegen geweld, misbruik en uitbuiting.
- Ieder kind heeft het recht zijn mening vrijelijk te uiten in aangelegenheden die het kind aangaan. Hieraan moet passend belang worden gehecht (artikel 12). Dit vereist ook dat het kind geïnformeerd is. Indien nodig is een tolk of vertaling beschikbaar.

Algemene en specifieke beschermingsbehoeften

- De identiteit van het kind moet worden onderzocht (artikel 8), inclusief ontwikkelingsleeftijd en kalenderleeftijd van het kind (indien de leeftijd niet zeker is en er redenen zijn om aan te nemen dat het om een kind gaat, wordt de persoon aangemerkt als kind), (materiële, medische, psychische) kwetsbaarheden en etnische, culturele, religieuze achtergrond en taal. De identiteit van de ouders moet worden onderzocht, inclusief de reden van scheiding van kind en ouders, en de ouders moeten worden opgespoord (artikel 9). Het kind moet zo snel mogelijk een identiteitsbewijs krijgen.
- Het kind moet zo snel mogelijk een voogd en een advocaat worden toegekend (artikel 18 en 20).
- Het kind heeft recht op speciale bescherming van staatswege inclusief alternatieve zorg (pleegzorg, een geschikte instelling) (artikel 20 en 22). Hierbij moet aandacht worden besteed aan continuïteit in de opvoeding van een kind, alsmede de etnische, religieuze en culturele achtergrond en taal. Als algemene regel mogen kinderen niet in een vrijheidsbeperkende setting worden opgevangen en niet van locatie worden verplaatst, tenzij dit in hun belang is. “Brusjes” moeten bij elkaar kunnen blijven. Als het kind andere volwassen familieleden in het land heeft, moet het kind worden toegestaan daar te verblijven (tenzij dit niet in hun belang is). Regelmatig moet worden onderzocht of het kind daar op de juiste plek is. Regelmatig moet worden gecontroleerd of het kind in goede gezondheid is, of het kind toegang heeft tot onderwijs, en of het kind niet blootstaat aan geweld en uitbuiting. Kinderen moeten worden geïnformeerd over de zorg en bescherming die voor hen wordt geregeld. De zienswijze van het kind moet hierin worden meegenomen.
- Het kind heeft recht op onderwijs (artikel 28, 29 en 30), onafhankelijk van de verblijfsrechtelijke status van het kind, inclusief beroepsonderwijs. Het kind moet zo snel mogelijk naar school. Het kind heeft het recht op een adequate levensstandaard (artikel 27). Onder andere moet voorzien zijn in onderdak, kleding en voeding. Het kind heeft recht op toegang tot gezondheidszorg (artikel 23, 24 en 39).

³⁹ Artikel 43 IVRK. De Verenigde Naties heeft het Comité voor de Rechten van het Kind ingesteld om toezicht te houden op de naleving van het IVRK. Het comité is gevestigd in Geneve. Alle deelnemende landen moeten hier iedere vijf jaar verantwoording afleggen.

⁴⁰ Om Staten te helpen bij de implementatie van het IVRK publiceert het Kinderrechtencomité regelmatig een *General Comment*. Dit is een nadere uitleg van een of meer artikelen van het Kinderrechtenverdrag. Deze uitleg wordt beschouwd als een gezaghebbende interpretatie van de rechten die in het IVRK beschreven staan.

⁴¹ *General Comment* nr. 6 (2005).

- Het kind heeft recht op bescherming tegen kinderhandel en uitbuiting.⁴² Voor de bescherming tegen criminele uitbuiting zijn artikel 35 en 36 van toepassing. Artikel 35 verplicht Staten om maatregelen te treffen om ontvoering, verkoop of handel van kinderen te voorkomen. Artikel 36 verbiedt alle andere vormen van uitbuiting. Artikel 39 verplicht Staten alle passende maatregelen te nemen ter bevordering van het lichamelijk en geestelijk herstel en de herintegratie in de maatschappij van kinderen die (vermoedelijk) slachtoffer zijn van uitbuiting. Alleenstaande kinderen moeten worden geïdentificeerd. Zij moeten informatie (aangepast aan leeftijd, sekse, culturele achtergrond, taal etcetera) krijgen over kinderhandel/uitbuiting. Kinderen die het risico lopen om opnieuw verhandeld te worden, mogen niet naar het land van herkomst worden gestuurd, tenzij dit in hun belang is en er adequate bescherming beschikbaar is. Staten moeten het kind bescherming blijven bieden als het niet in het belang van het kind is om terug te keren.
- Detentie van het kind moet worden voorkomen (artikel 37). Waar detentie gerechtvaardigd is mag dit alleen als ultimum remedium worden ingezet en voor de zo kort mogelijke periode. Het kind moet zo snel mogelijk in een andere geschikte accommodatie geplaatst worden. Kinderen in detentie moeten de mogelijkheid hebben bezoek te ontvangen van familie en vrienden, hun voogd en advocaat. Kinderen moeten toegang hebben tot medische en psychische zorg. Zij hebben recht op onderwijs, recreatie en spel (artikel 31).

Uiteindelijk doel: duurzame oplossing

General Comment nr. 6 stelt dat zo snel mogelijk een duurzame oplossing gevonden moet worden, in overeenstemming met de bescherming die het kind nodig heeft, alsmede met de zienswijze van het kind en in samenwerking met het netwerk van ouders/familie wanneer dit in het belang van het kind is. Het vinden van een duurzame oplossing begint met het onderzoeken van de mogelijkheid van gezinshereniging. *Tracing* van de ouders of verzorgers moet prioriteit krijgen. Terugkeer naar (of gezinshereniging in) het land van herkomst kan niet worden nagestreefd als dit leidt tot een situatie waar de rechten van het kind worden geschonden. Hierbij moet rekening worden gehouden met onder andere de veiligheid van het kind, socio-economische omstandigheden, beschikbare (alternatieve) zorg en bescherming, de mate van integratie in het gastland en de duur van afwezigheid in het land van herkomst, en de mening van het kind en de ouders of verzorgers moet worden meegewogen. Re-integratie (of gezinshereniging) in het gastland of een ander land kan worden overwogen als terugkeer niet mogelijk is. Er moet dan een langetermijnregeling komen, inclusief verblijfsrecht, plaatsing in een gezinsomgeving, toegang tot onderwijs en zorg, en integratie.

⁴² Bescherming tegen economische uitbuiting is neergelegd in artikel 32, bescherming tegen seksuele uitbuiting in artikel 34.

3. OMVANG CRIMINELE UITBUITING ROMA KINDEREN

Het aantal alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen dat slachtoffer wordt van criminele uitbuiting in Nederland is niet precies bekend. De reden hiervoor is, dat kinderen die in opdracht hebben moeten stelen vaak nog niet worden herkend als mogelijke slachtoffers van uitbuiting.⁴³ Tevens wordt er niet geregistreerd op etniciteit. Echter, de kinderen waar dit onderzoek op toeziet, of hun ouders, zijn vaak afkomstig uit Oost-Europese landen. Enkele cijfers over de mogelijke omvang zijn daarom wel bekend. Hieronder worden enkele cijfers besproken die hierover bekend zijn en een beeld van de mogelijke omvang van de problematiek kunnen geven.

In 2014 heeft Defence for Children – ECPAT onderzoek gedaan naar de kwetsbaarheid van alleenstaande rondtrekkende Oost-Europese kinderen om in Nederland slachtoffer te worden van uitbuiting. Het onderzoek heeft zich toegespitst op kinderen betrokken bij criminele activiteiten zoals winkeldiefstal, zakkenrollerij, babbeltrucs en woninginbraak.⁴⁴ In interviews gaf de politie uit de drie grote steden Amsterdam, Den Haag en Rotterdam aan twee à vier van deze kinderen per maand aan te treffen. De Jeugdbescherming gaf aan een à twee kinderen per maand onder voogdij te krijgen. Uit cijfers van de politieregio Amsterdam van 2009 tot juli 2014 blijkt dat er 244 aanhoudingen zijn geweest (circa 54 zaken per jaar en 4,5 zaken per maand) van kinderen uit Bosnië en Herzegovina (hierna: Bosnië), Bulgarije, Hongarije, Kroatië, Letland, Litouwen, Polen, Roemenië en Servië. Roemenië neemt de “eerste plaats” in en Bulgarije de tweede. Sinds 2014 zijn echter meer kinderen en jongeren uit Bosnië aangetroffen. Zowel politie als jeugdbescherming hebben aangegeven dat het vaak om Roma kinderen gaat.⁴⁵

In januari 2015 heeft het EMM een bijeenkomst georganiseerd over de incidenten met Oost-Europese kinderen in de kleine criminaliteit. Uit de eigen inventarisatie van EMM in 2015, bleek dat er bij de politie in 2014, nationaal 168 minderjarigen uit een aantal Oost-Europese landen betrokken waren bij registraties⁴⁶ van bovengenoemde criminele activiteiten, ook wel “mobiel banditisme” genoemd. In deze inventarisatie zijn kinderen met de volgende geboortelanden of nationaliteit meegenomen: Albanië, Bosnië, Bulgarije, Hongarije, Kosovo,⁴⁷ Kroatië, Macedonië,⁴⁸ Montenegro, Roemenië, Servië en Slovenië. Er is dus niet gezocht op alle zogenoemde MOE-landen. In januari 2017 heeft Defence for Children bij het EMM om dezelfde cijfers gevraagd voor 2015 en 2016, ditmaal uitgesplitst naar leeftijd en geslacht. Deze cijfers betreffen unieke gevallen. Sommige minderjarigen zijn vaker geregistreerd. Zo zijn er in 2014 250 mutaties (waarvan 168 unieke), in 2015 zijn er 272 mutaties (waarvan 201 unieke), en in 2016 zijn er 382 mutaties (waarvan 252 unieke).⁴⁹

43 Nationaal Rapporteur Mensenhandel (2016).

44 De Witte & Pehlivan (2014).

45 De Witte & Pehlivan (2014).

46 Een registratie is een mutatie in het BVH-systeem (Basis Voorziening Handhaving, het registratiesysteem van de politie). Het gaat hier niet persé om aanhoudingen. Het betreft minderjarigen afkomstig uit een aantal Oost-Europese landen die betrokken zijn bij registraties van zakkenrollerij, winkeldiefstal, etc. Deze zijn niet noodzakelijkerwijs allemaal aangehouden in de zin van het Nederlandse strafrecht. Aangehouden worden volgens het Nederlandse strafrecht, mag alleen als je de status van verdachte (artikel 27 Sv.) hebt gekregen. Dit cijfer omvat tevens betrokkenen en getuigen. Volgens het EMM gebeurt het echter dat wanneer een persoon eerst is aangemerkt als betrokkene, maar later ook verdachte is, dit niet altijd in het BVH-systeem wordt aangepast.

47 Deze benaming laat de standpunten over de status van Kosovo onverlet en is in overeenstemming met Resolutie 1244/1999 van de VN-Veiligheidsraad en het advies van het Internationaal Gerechtshof over de onafhankelijkheidsverklaring van Kosovo.

48 Formeel de Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië, vJRM.

49 Informatie per e-mail verkregen van het EMM, 25 en 26 januari 2017.

TABEL 1. INCIDENTEN MET OOST-EUROPESE KINDEREN IN DE KLEINE CRIMINALITEIT, 2014-2015-2016

	2014	2015	2016
Aantal unieke Oost-Europese minderjarigen betrokken bij kleine diefstal (totaal)	168 (250)	201 (272)	252 (382)
10 – 17 jaar (jongens – meisjes - onbekend)		183 (102 j, 81 m)	243 (153 j, 87 m, 2 o)
< 10 ⁵⁰ (jongens – meisjes - onbekend)		18 (14 j, 3 m, 1 o)	9 (6 j, 3 m)

Het lijkt onwaarschijnlijk dat al deze kinderen op eigen initiatief handelden, zelf hun reis en hun (regelmatig onduidelijke en ongeautoriseerde) identiteitspapieren regelden en zelf kozen om bepaalde delicten te plegen. Toch zijn veruit de meeste kinderen niet als mogelijke slachtoffers van uitbuiting herkend door politie en hulpverlening, en zijn de zaken niet als zaken van mensenhandel behandeld. De zaken zijn daarom ook niet gemeld bij CoMensha, die de wettelijke taak heeft om aangemelde (mogelijke) slachtoffers van mensenhandel te registreren, en komen dus ook niet terug in de cijfers. In 2014 zijn er acht minderjarige (mogelijke) slachtoffers onder het kopje gedwongen criminaliteit geregistreerd, waarvan twee jongens en zes meisjes. Of het hier gaat om Nederlandse of buitenlandse kinderen, is niet bekend gemaakt.⁵¹ In 2015 zijn er geen buitenlandse kinderen geregistreerd, terwijl in dat jaar een aantal van dergelijke zaken door het politieteam 13OCEANS is opgepakt.⁵² In dit kader heeft CoMensha bij het politieteam van 13OCEANS benadrukt om zaken van mogelijke slachtoffers van criminele uitbuiting te melden.⁵³ Ook heeft CoMensha aan het LJ&R verzocht om zaken te melden, omdat het LJ&R sinds 2015 regelmatig wordt aangewezen als Gecertificeerde Instelling (GI) die de voogdijmaatregel over alleenstaande rondtrekkende Oost-Europese kinderen in de kleine criminaliteit uitvoert. In 2016 zijn vijf Nederlandse kinderen, en 21 buitenlandse kinderen (waarvan elf met onbekende nationaliteit) gemeld. In twee casussen die voor dit onderzoek zijn gevolgd, heeft het geleid tot een veroordeling van de uitbuiters.⁵⁴

⁵⁰ Het jeugdstrafrecht is van toepassing op jongeren van 12 tot 18 jaar. Kinderen jonger dan 12 jaar kunnen niet straf-rechtelijk worden vervolgd wanneer ze iets gedaan hebben dat strafbaar is. Deze kinderen mogen door de politie echter wel worden gefouilleerd en meegenomen naar het bureau voor verhoor.

⁵¹ CoMensha (2014), p. 27-28 en 30-31.

⁵² CoMensha (2015), p. 29.

⁵³ De melding van slachtoffers aan CoMensha en de meldplicht voor de politie en de kmar vloeien voort uit het Besluit politiegegevens, Stb. 2014, 585 en Stb. 2015, 129. Zie ook Vreemdelingencirculaire 2000, §B8/3.4.

⁵⁴ Zie annex 2, casus 8 (Rb. Amsterdam, 20 september 2018, ECLI:NL:RBAMS:2018:6721) en 9.

4. ACHTERGROND KINDEREN EN JONGEREN

In dit hoofdstuk worden een aantal kenmerken beschreven over de achtergrond van de kinderen en jongeren die in dit onderzoek zijn meegenomen. De casussen van alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen en jongeren die zijn onderzocht of gevolgd voor dit onderzoek, betreffen voornamelijk kinderen en jongeren uit Roemenië (vijf meisjes en acht jongens) en kinderen en jongeren met mogelijk de Bosnische nationaliteit of Bosnië als land van herkomst (acht meisjes, drie jongens en een paar kinderen van baby tot kleuterleeftijd). Een jongen en een meisje kwamen uit Kroatië, een jongen kwam met zijn broer uit Servië en een groep van acht kinderen en jongeren kwam uit Bulgarije. Al deze kinderen en jongeren hebben bij de politie, de Raad voor de Kinderbescherming of jeugdbescherming aangegeven dat zij Roma zijn.⁵⁵ In dit hoofdstuk komen enkele kenmerken van deze casussen wat betreft de achtergrond van de kinderen en jongeren aan bod. Voor de leesbaarheid wordt in dit hoofdstuk meestal het woord jongeren gebruikt.

4.1 Roemeense kinderen en jongeren

De elf casussen van Roemeense kinderen en jongeren die voor voorliggend onderzoek zijn gevolgd, betroffen acht jongens en vijf meisjes. Allen waren op het moment van aanhouding zonder ouders in Nederland. Twee jongens waren met hun ouders naar Nederland gekomen, maar op een gegeven moment achtergelaten.⁵⁶ Enkelsten waren met andere volwassenen gekomen, zoals een tante, een oom, “schoonfamilie”, een vader van een vriend, of andere volwassenen.⁵⁷ Sommigen stelden met vrienden gekomen te zijn.⁵⁸ Een 16-jarig meisje was naar Nederland gekomen met haar “schoonfamilie”. Zij had een kindje in Roemenië. Een 14-jarig meisje was naar Nederland gekomen met onder andere haar oom. Zij was een aantal maanden zwanger. In Nederland verbleven sommigen bij familie,⁵⁹ of met een groep Roemenen.⁶⁰ Enkelsten gaven aan direct vanuit Roemenië naar Nederland te zijn gekomen. Sommigen van hen gaven aan reeds een aantal jaar tussen Roemenië en Nederland heen en weer te reizen, al dan niet met ouders.⁶¹ Sommige jongeren zijn in meerdere landen geweest voordat zij in Nederland werden opgepakt, waaronder Duitsland, Frankrijk, België, Italië en Spanje.⁶² Een jongen woont een paar jaar met zijn familie in Frankrijk.⁶³ Een andere woonde met zijn ouders in Duitsland.⁶⁴ De identiteit van de kinderen en jongeren is vastgelegd in Roemenië: zij hadden allen de Roemeense nationaliteit. Bij de meesten waren de ouders min of meer in beeld, en kon contact met hen worden opgenomen.⁶⁵ Twee jongeren bleken kort na hun aanhouding meerderjarig. De jongeren komen uit verschillende plaatsen in Roemenië. Twee jongeren kwamen uit Bacău en vier uit Slobozia.⁶⁶

4.2 Bosnische kinderen en jongeren

De vier casussen van kinderen en jongeren uit Bosnische families betroffen vijf meisjes en een “grootfamilie” waar met name de oudste drie dochters voor zakkenrollerij werden ingezet. Deze kinderen en jongeren staan Europees bij de politie bekend met verschillende namen en geboortedata.⁶⁷ Vaak hebben zij helemaal geen documenten. Als zij wel documenten hebben, zoals een geboorteregistratie of een paspoort, blijkt soms dat deze zijn opgesteld uit valse gegevens, of dat het om valse documenten gaat. Sommigen hebben in meerdere landen officiële identiteitsbewijzen, zoals een Oostenrijkse en een Bosnische geboorteakte, met verschillende gegevens, voor een kind.⁶⁸

55 Zij gaven dit bijvoorbeeld aan bij de Raad voor de Kinderbescherming als deze vragen stelde over de familie van het kind. In één zaak gaven de meisjes aan dat zij de Bosnische tolk niet goed verstonden omdat zij thuis Romanes spraken (annex 2, casus 9).

56 Zie annex 2, casus 1 en 3.

57 Zie annex 2, casus 4, 5, 6, 7 en 8, en de casussen op pagina 39 en pagina 50.

58 Zie annex 2, casus 7.

59 Zie annex 2, casus 4.

60 Zie annex 2, casus 1 en 3.

61 Zie annex 2, casus 1 en 3.

62 Zie annex 2, casus 2, 5, 7 en 8.

63 Zie annex 2, casus 6.

64 Zie annex 2, casus 7.

65 Behalve in het geval van een meisje, dat in Frankrijk vermist stond opgegeven en bij wie het consulaat niet kon vaststellen wie de ouders waren.

66 Van drie Roemeense jongeren is de geboorteplaats of woonplaats niet bekend bij Defence for Children.

67 In een casus heeft een van de meiden onder beide namen een Facebookaccount (“Merisa” of “Mirjana”, casus 11, annex 2).

68 Informatie uit een presentatie van 13OCEANS.

Ook de ouders hebben vaak geen documenten. De kinderen en jongeren zijn niet altijd in Bosnië geboren of opgegroeid. Zij hebben vaak lange tijd in andere landen verbleven of reizen vaak reeds enige jaren rond. Landen van die voorbijkwamen in dit onderzoek zijn naast Nederland voornamelijk Oostenrijk, Duitsland, België, Frankrijk, Spanje, Italië en Kroatië. De jongeren spreken niet altijd Bosnisch, maar communiceren liever in bijvoorbeeld het Italiaans of Duits. In één bepaalde casus meldden zich vooral de mannelijke familieleden voor het kind. Op een gegeven moment meldden zich twee vrouwen die stelden de moeders van de meisjes te zijn. Zij konden dit met papieren niet bewijzen en aan de verklaringen van de vrouwen werd getwijfeld. In die casus hadden de jeugdbeschermers en de politie het idee dat zij zelf niet wisten wie zij waren.⁶⁹ Verklaringen van de jongeren en andere familieleden over onderlinge relaties zijn vaak tegenstrijdig. Ze leven vaak reeds jaren in verschillende landen, met andere mensen dan hun werkelijke ouders, die ze ook wel tante, oom, neef, nicht, broer of zus noemen. In twee casussen bleken de meisjes uiteindelijk meerderjarig. Zij woonden met hun “schoonfamilie” en hadden een aantal kinderen.⁷⁰

69 Zie annex 2, casus 10.

70 Zie annex 2, casus 9 en 11.

ORGANISATIE VAN HET NETWERK

De Franse Socioloog Olivier Peyroux werkt met kindslachtoffers van mensenhandel, voornamelijk uit de Balkan. Hij heeft de achtergrond van verschillende groepen onderzocht.⁷¹

In 2010, in Parijs, Frankrijk, is een groot zakkenrollersnetwerk opgerold. Dit netwerk had rond de 100 zakkenrollers voor hen werken, tussen de 10 en 16 jaar oud. Het hoofd van de organisatie was Fehim Hamidovic, veroordeeld in Frankrijk in mei 2013. De zonen van Fehim, samen met hun vrouwen, hadden ieder een groepje kinderen onder zich. De kinderen moesten 300 euro per dag binnenbrengen. De kinderen werden mishandeld als dit hen niet lukte. De leden van het criminele netwerk hoger in de hiërarchie woonden in villa's en reden in luxeauto's. De kinderen hebben Bosnische achternamen, maar slechts enkelen spraken Bosnisch. Zij hebben bijvoorbeeld in België, Frankrijk, Italië en Spanje geleefd. De meesten begonnen rond de leeftijd van 8 á 10 jaar te stelen.

Peyroux beschrijft dat eind jaren 70 de Roma met de andere "gastarbeiders" uit Joegoslavië naar het westen zijn gekomen. In het begin hebben een aantal door middel van bedelarij, prostitutie en illegale activiteiten voor een inkomen gezorgd, totdat zij werk vonden. Op een gegeven moment vestigden deze families zich en kinderen gingen naar school. Echter, sommige families lukte het niet economisch te integreren. Families afkomstig uit Prijedor, Zenica en Sarajevo ontwikkelden een specialiteit voor illegale activiteiten, waarbij zij kinderen betrokken. Zij leerden kinderen een leeftijd op te geven onder de strafrechtelijke verantwoordelijkheid, te weigeren hun naam te geven, vingerafdrukken af te laten nemen, de taal te spreken van het land waar zij waren of in kindertehuizen te blijven. Een hiërarchische organisatie werd ontwikkeld. Toen in 1991 in Joegoslavië het etnisch conflict uitbrak, kwamen de Ghoraghane⁷² Roma naar hun familie in het westen, waaronder vele door de oorlog alleenstaand geworden moeders en hun kinderen. De criminele organisaties maakten gebruik van hun kwetsbaarheid. Ook de jaren erna kwamen meer "nieuwe rekruten" en de organisaties groeiden. Meisjes werden gerekruteerd uit Zenica en Tuzla door middel van een huwelijk in ruil voor een bruidsschat en werden zo van hun biologische familie afgesneden.

Peyroux beschrijft dat de meisjes werden verteld dat de criminele organisatie hun familie was, bijvoorbeeld dat het hoofd van de organisatie de vader is van alle kinderen in het netwerk, of dat de kinderen neven en nichten van elkaar zijn. De meisjes weten vaak zelf niet meer hoe de banden precies liggen. De kinderen hebben dus het gevoel tot dezelfde familie te behoren, een entiteit die overlapt met de criminele organisatie, ook al hebben zij geen gedeelde herinneringen: sommigen komen uit Bosnië, sommigen zijn in West-Europa geboren – binnen het netwerk, uit moeders die zelf ook zakkenrollers of familieleden van het hoofd waren, of gerekruteerd uit families die naar het westen zijn gevlucht. De kinderen, meestal meisjes, werken eerst een paar maanden om hun vaardigheden te testen. Een minder vaardig kind krijgt andere taken. Een goede dief

⁷¹ Peyroux (2015).

⁷² In Romanes betekent Ghoraghane "Turks". Het wordt gebruikt voor Roma die moslim zijn. De naam Hamidovic ver-wijst ook naar deze achtergrond. De indruk moet echter niet gewekt worden dat Roma-families die crimineel actief zijn voornamelijk de Ghoraghane zijn, of andersom dat de Ghoraghane in het algemeen crimineel actief zijn. De achternamen en achtergronden (islamitisch, katholiek, orthodox) zijn geen "indicator".

heeft meer vrijheid. Nadat zij zichzelf bewezen hebben over de jaren, komt meer vrijheid. Sommige meisjes kopen bijvoorbeeld designerkleding. Loyaal zijn aan de organisatie zorgt ook voor meer vrijheid. Op een gegeven moment kan een meisje de leiding krijgen over een groep of de nieuwelingen trainen. Huwelijken binnen het criminele netwerk en het krijgen van kinderen (nieuwe aanwas) wordt gestimuleerd. “Werkers” uit de eigen familie wordt als zekerheid gezien.

4.3 Overige nationaliteiten of landen van herkomst

Andere casussen die zijn gevolgd betreffen een jongen en meisje uit Kroatië, twee Servische jongens en een groep van acht Bulgaarse jongeren: vier meisjes en vier jongens.⁷³ Van bijna al deze jongeren was de identiteit vrij snel duidelijk en hadden zij identiteitspapieren. In de casus van de Bulgaarse jongeren kwam een familielid op het bureau met de geboorteaktes van elk van hen bij elkaar in een map, wat bij de politie vragen opriep. Bij de groep van acht Bulgaarse jongeren was een aantal woonachtig en geregistreerd in Den Haag en een aantal zou teruggaan naar Bulgarije. De jeugdbescherming had speciale zorgen over een van deze meisjes, 13 jaar oud, die met een 17-jarige jongen “getrouwd” zou zijn en in Nederland bij haar schoonfamilie inwoonde. De Servische jongeren verbleven een aantal jaren onopgemerkt en onrechtmatig bij familie in Nederland, waar hun moeder ze had achtergelaten. De Kroatische jongeren (aparte casussen) hadden in verschillende landen verbleven. Het meisje en haar vader waren in verschillende landen bekenden bij de politie wegens zakkenrollerij. Zowel de jongen als het meisje mochten uiteindelijk met hun ouders mee terug naar het land van herkomst of gewoon verblijf.

⁷³ Er zijn in 2017 ook drie Hongaarse meisjes in de prostitutie aangetroffen en in de gesloten jeugdhulpinstelling geplaatst. Zij zijn onder tijdelijke voogdij gekomen van het LJ&R. Deze casus vallen buiten het kader van het onderzoek, en zijn daarom niet meegenomen. Zie: BN De Stem (2017).; Algemeen Dagblad (2017) (hier was nog een hoogzwanger 15-jarig meisje bij aanwezig, bron: LJ&R).

5. EERSTE FASE: SIGNALEREN VAN (MOGELIJKE)

CRIMINELE UITBUITING

Ieder kind heeft recht op leven en ontwikkeling (artikel 6), en moet beschermd worden tegen geweld, misbruik en alle vormen van kinderhandel en uitbuiting (artikel 35 en 36). Alleenstaande kinderen moeten worden geïdentificeerd.⁷⁴

De bescherming van alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen, die zich schuldig maken aan diefstal, begint bij het herkennen van mogelijke uitbuiting door professionals die het eerst met deze kinderen in contact komen. Dit zijn de politie, de Raad voor de Kinderbescherming en de jeugdbescherming, de officier van justitie en de rechter. Wanneer signalen van uitbuiting niet worden herkend, en de kinderen enkel worden gezien als jeugddelinquenten, worden zij gestraft voor daden die zij mogelijk in opdracht of onder dwang hebben gepleegd, worden zij heengezonden vanwege geringe strafwaardigheid van het feit of worden zij teruggegeven aan familie die hen van het politiebureau komt halen. In deze gevallen wordt het kind niet uit de (mogelijke) uitbuitingssituatie gehaald. Het kind komt een week of een maand later opnieuw in aanraking met de politie, in Nederland of in een ander land.⁷⁵

WEKELIJKSE AANHOUDINGEN

In mei 2014, op een gewone schooldag, heeft het zakkenrollersteam van politie Amsterdam twee meisjes aangehouden wegens zakkenrollerij; de zusjes “Dajana” (10) en “Amra” (12) uit Bosnië. Dit komt overeen met het visum dat zij toonden, maar de meisjes zien ze er veel ouder uit dan de gestelde leeftijd. Ook heeft de politie twijfels over de vrouw die de meisjes van het bureau komt ophalen en zegt hun moeder te zijn. De meisjes zijn dan voor de tweede keer opgepakt wegens zakkenrollerij sinds zij eind april naar Nederland zijn gekomen. Zij blijken eerder voor dezelfde feiten te zijn aangehouden, onder verschillende identiteiten, in Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland, Zweden, België, Frankrijk en Italië. Zij zeggen uit armoede te moeten zakkenrollen. Voor Dajana wordt een zorgmelding gedaan. Amra krijgt een taakstraf (die zij nooit heeft uitgevoerd). Wekelijks worden de meisjes, samen met nog een zus, “Enesa” (16) en soms hun broer “Damir” (14) opgepakt in verschillende Nederlandse steden. In augustus worden de kinderen onder toezicht gesteld van NIDOS. Kort daarop verdwijnt Amra. Begin 2015, nadat Dajana voor de zoveelste keer in Rotterdam is aangehouden, verzoekt de officier van justitie om haar, gezien haar dossier, in een gesloten jeugdhulpinstelling te plaatsen. Niet lang daarna vertrekt de rest van de familie naar Spanje.⁷⁶

Met het 13OCEANS project, waarin de eerste Nederlandse strafrechtelijke onderzoeken naar criminele uitbuiting van minderjarige vreemdelingen werden verricht⁷⁷ (het onderzoek heeft zich met name gericht op de familie uit bovenstaande casus),⁷⁸ is er meer aandacht gekomen voor het fenomeen van

74 *General Comment* nr. 6 (2005).

75 In zaken die voor dit onderzoek zijn gevolgd, zijn de jongeren in zes zaken vaker dan een keer in Nederland aangehouden (Zie annex 2, casus 1, 2, 4, 7, 9, 14). In acht zaken zijn de jongeren ook in andere landen bij de politie bekend (casus 2, 3, 5, 6, 9, 11).

76 Zie annex 2, casus 9.

77 Op initiatief van het Landelijk Parket van het Openbaar Ministerie en de AVIM Amsterdam is in maart 2015 een landelijk politieteam samengesteld met de naam 13OCEANS.

78 De Jong (2016). p. 7.; NOS (2016).; H. Koch (18 augustus 2017).

criminele uitbuiting van kinderen bij de veiligheids- en zorgpartners⁷⁹ en is in Amsterdam een ketenaanpak ontstaan. In 2017 eindigde dit project, maar de bewustwording over het fenomeen criminele uitbuiting nog niet volledig en de aanpak niet (landelijk) geborgd.⁸⁰ Hieronder wordt beschreven welke partijen in aanraking komen met alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen, die zich schuldig maken aan diefstal, hoe zij reageren in deze zaken en welke processtappen zij kunnen volgen om de kinderen te beschermen tegen (mogelijke) criminele uitbuiting.

5.1 De politie

Ieder kind moet beschermd worden tegen geweld, misbruik en alle vormen van kinderhandel of uitbuiting (artikel 35 en 36). Alleenstaande kinderen moeten worden geïdentificeerd.⁸¹

5.1.1 Aanhouding

De politie op straat, het wijkteam, is meestal de eerste partij die in aanraking komt met alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen die zich schuldig maken aan diefstal. In veruit de meeste casussen die voor dit onderzoek zijn gevolgd, werd voor de kinderen een kinderbeschermingsmaatregel getroffen nadat zij door de politie zijn aangehouden. In een aantal zaken gebeurde dit niet direct.⁸² Het komt voor dat deze kinderen worden heengezonden en teruggegeven aan eventuele familieleden die het kind op komen halen. Er wordt dan geen proces-verbaal van de aanhouding opgemaakt vanwege de geringe strafwaardigheid van het feit of omdat de politie het te druk heeft om zich bezig te houden met deze kleine zaken. Pas als de politie een proces-verbaal van de aanhouding opmaakt, komt de Raad voor de Kinderbescherming in beeld. In bepaalde regio's geven de basisteams (waaronder de wijkagenten) aan dat zij dit soort zaken vaak voorbij laten gaan.⁸³ De basisteams zijn over het algemeen niet getraind in het herkennen van mensenhandel en zullen niet vanuit een "mensenhandlbril" kijken naar een kleine diefstalzaak.

5.1.2 Kansen en aanbevelingen

- Om bewustwording bij de basisteams te creëren over mensenhandel, wordt op het moment door de een e-learning uitgerold voor basisteams in het herkennen van mensenhandel. Hierbij wordt ook aandacht besteed aan criminele uitbuiting van kinderen. Leden van de Landelijke expertgroep van 13OCEANS (waaronder het ministerie van Justitie en Veiligheid, de politie, het Openbaar Ministerie, de Raad voor de Kinderbescherming, de gemeente, het Leger des Heils en Defence for Children – ECPAT) werken aan een voorlichtingsfilm over criminele uitbuiting.
- Als de politie een kind aanhoudt wegens diefstal en er zijn twijfels over de identiteit van het kind en die van de ouders, het kind geen vaste woon- of verblijfplaats heeft, vaker aangehouden is en niet naar school gaat, dan is het belangrijk dat de politie de jeugdbescherming of de RvdK bij de zaak betreft om de veiligheid en het welzijn van het kind te onderzoeken.⁸⁴
- Tevens is het van belang dat het basisteam de AVIM (Afdeling Vreemdelingen Identiteit en Mensenhandel) bij de zaak betreft. Deze afdeling is gespecialiseerd in identiteitsonderzoek en mensenhandel. De AVIM kan het wijkteam ondersteunen bij het verifiëren van de identiteit van de kinderen en eventueel de volwassenen die het kind van het bureau komen ophalen. Ook kan de

⁷⁹ Er zijn eerder initiatieven geweest om tot een aanpak te komen. In 2007, toen er in Amsterdam meerdere incidenten geweest met kinderen uit Balkanlanden die zakkenrollen, bedelen, of muziek maken op straat, is er een stroomschema voor de aanpak ontwikkeld op initiatief van de RvdK, met de politie en jeugdzorg. De noodzaak van het beschermen van deze kinderen wordt daarin erkend, maar er wordt niet over "mensenhandel" gesproken. (Bron: Stroomschema Balkankinderen, 2007). De aanpak en afspraken van het stroomschema zijn de jaren erna verwaterd. In 2007 heeft ook het Landelijk Bureau van de RvdK een beleidsvoorstel geschreven voor de reactie op de Roemeense minderjarige jongens die zich schuldig maken aan diefstal. Hier wordt mensenhandel/uitbuiting wel erkend, maar de (roma) familiecontext wordt genoemd als complicerende factor: de jongens willen geen hulp. Met name zal worden ingezet op terugkeer. (Bron: Concept Beleidsvoorstel RvdK Roemeense minderjarige jongens, 2007). In Den Haag ziet de jeugdbescherming de kinderen sinds 2009 als mogelijke slachtoffers van mensenhandel (Bron: Nationaal Rapporteur Mensenhandel, 2009).

⁸⁰ De Jong (2016), p. 17.

⁸¹ *General Comment* nr. 6 (2005).

⁸² Zie annex 2, casus 1, 3, 9 en 15.

⁸³ Bijeenkomst Landelijke Expertgroep over bewustmaking van de eerste instanties die in aanraking komen met jongeren die zich schuldig maken aan diefstal, RvdK Utrecht, 28 maart 2018.

⁸⁴ Zie annex 3, signalen.

AVIM onderzoeken of er sprake is van mogelijke uitbuiting, bijvoorbeeld door het houden van een zogenaamd mensenhandel intakegesprek. In Amsterdam loopt een pilot waarbij de politie (bijvoorbeeld het zakkenrollersteam) de AVIM bij de zaak betreft.⁸⁵ Ook in Den Haag is de AVIM door het wijkteam betrokken in een zaak.

BETREKKEN VAN AFDELING VREEMDELINGEN IDENTITEIT EN MENSENHANDEL

Op een zaterdagmiddag in september 2017 worden drie Bulgaarse jongeren aangehouden voor winkeldiefstal in de Primark in Den Haag. Twee meisjes (14 en 15 jaar) en een jongen (18). Even later worden nog vijf jongeren aangehouden voor winkeldiefstal. Deze groep bestaat uit twee meisjes (13 en 16) en drie jongens (13, 14 en 17). De aanhoudingen lijken verband met elkaar te hebben. De jongeren verblijven een nachtje in de cel. Het wijkbureau meldt de zaak bij het Crisis Interventie Team (CIT) van Jeugdbescherming West. Op zondagmiddag wordt ook de AVIM door het wijkbureau in kennis gesteld van de zaak. De AVIM besluit eerst een intakegesprek mensenhandel te houden met het 13-jarige meisje, omdat de andere kinderen verklaarden dat zij getrouwd is met een 17-jarige jongen en bij haar schoonouders inwoont.⁸⁶

5.2 De Raad voor de Kinderbescherming

Het alleenstaande kind moet zo snel mogelijk een voogd en een advocaat worden toegekend (artikel 18 en 20). Het kind heeft recht op speciale bescherming van staatswege inclusief alternatieve zorg (artikel 20 en 22). Ieder kind moet beschermd worden tegen geweld, misbruik en alle vormen van kinderhandel of uitbuiting (artikel 35 en 36). Tenzij in hun belang, mogen kinderen in het algemeen niet in een vrijheidsbeperkende setting worden opgevangen.⁸⁷

5.2.1 Onderzoek naar belang kind en verzoek om kinderschermingsmaatregel

De Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) wordt door de politie bij de zaak betrokken wanneer de politie een proces-verbaal opmaakt van een zaak waar een minderjarige verdachte is betrokken. De RvdK heeft als taak het belang van het kind en zijn omstandigheden te onderzoeken en te onderzoeken of hulpverlening voor de jongere nodig is. Ook wanneer de RvdK geen kennis heeft van criminele uitbuiting, zullen de zaken van de alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen zorgen oproepen omtrent het welzijn van het kind. Er is, zo blijkt ook uit de casussen die zijn gevolgd voor dit onderzoek, vaak sprake van een combinatie van ontwikkelingsbedreigingen voor het kind, zoals een zwervend bestaan, geen effectief gezag door ouders, geen schoolgang, regelmatig in aanraking met politie en justitie, soms drugsgebruik en onderdeel uitmaken van een crimineel netwerk. Als een kind zonder ouders in Nederland is, of als de volwassenen die het kind op komen halen niet kunnen bewijzen dat zij de ouders zijn, is er sprake van een gezagsvacuüm en moet er (tijdelijk) voorzien worden in de voogdij. In bijna alle casussen heeft de RvdK om een voorlopige voogdijmaatregel (vovo) en plaatsing in een (gesloten) instelling verzocht. In enkele casussen is dit niet gebeurd. Hoewel er zorgen waren over het kind, waren de ouders aanwezig.⁸⁸ Als de ouders dan aangeven op korte termijn terug te gaan naar het land van herkomst of gewoon verblijf, lijkt er in de praktijk niet snel gekozen worden voor een kinderschermingsmaatregel. Dit is wel mogelijk als er ernstige zorgen zijn over een kind. De RvdK moet tevens de officier van justitie adviseren over de afdoening van de zaak die past bij de jongere en zijn omstandigheden of een advies geven aan de rechter geven over wat er met de minderjarige moet gebeuren.

85 Zie annex 2, casus 8.

86 Zie annex 2, casus 15.

87 *General Comment* nr. 6 (2005).

88 In casus 9 is hier voor de meeste kinderen niet om verzocht omdat zij samen met hun ouders in Nederland waren. In casus 15 ging het om deze reden in eerste instantie ook om een ondertoezichtstelling. In casus 14 zouden de jongens na de vakantie terugkeren.

GEEN VERZOEK OM VOORLOPIGE ONDER TOEZICHTSTELLING

Acht Bulgaarse jongeren worden wegens winkeldiefstal aangehouden. Eén van de meisjes zou getrouwd zijn met een 17-jarige jongen. Zij woont bij haar schoonouders in Den Haag. Jeugdbescherming West wordt aangewezen als haar voorlopige voogd. Zij maken zich zodanig zorgen dat ze verzoeken om een machtiging voor plaatsing in een gesloten jeugdhulpinstelling. Daarnaast vraagt Jeugdbescherming West de RvdK om een onderzoek en om mogelijk een VOTS te verzoeken voor een van de andere jongens. Hij is in Nederland met zijn ouders, maar er zijn onduidelijkheden over de identiteitsdocumenten, het is onbekend waar hij verblijft en hij gaat geruime tijd niet naar school. De RvdK heeft hiertoe niet besloten, aangezien het onbekend is waar hij verblijft en er geen andere zorgen zijn op dat moment.

5.2.2 Kansen en aanbevelingen

- In veel casussen heeft de RvdK een vovo verzocht met een spoedmachtiging gesloten jeugdhulpinstelling. Regelmatig werd dit verzoek onderbouwd met vermoedens van uitbuiting of deel uitmaken van een crimineel netwerk.⁸⁹ In 2016 heeft de RvdK samen met het LJ&R en met input van Defence for Children – ECPAT de “Landelijke aanpak vermoedelijke slachtoffers van criminele uitbuiting” opgesteld waarin deze werkwijze uiteen is gezet om RvdK medewerkers over criminele uitbuiting en de processtappen te informeren.⁹⁰ Niet alle regio’s hebben nog kennis van het fenomeen criminele uitbuiting of de werkwijze. De werkwijze moet door de RvdK herhaald onder de aandacht worden gebracht bij de regionale afdelingen om kennis van het fenomeen en de aanpak te borgen.
- Om het kind te beschermen in plaats van te straffen voor diefstallen die het kind mogelijk in opdracht van volwassenen heeft gepleegd, kan de RvdK aan de officier van justitie of de rechter adviseren dat er wordt gekozen voor andere maatregelen dan een straf. De RvdK kan de rechter verzoeken om plaatsing in een gesloten jeugdhulpinstelling, om plaatsing in een Justitiële Jeugdinrichting (JJ1) te voorkomen. De RvdK zal dit ook veelal doen vanuit pedagogisch oogpunt. In deze zaken kunnen hierbij specifiek de *non-prosecution* en *non-punishment* beginselen worden aangevoerd die gelden ten aanzien van slachtoffers mensenhandel (zie ook hieronder).⁹¹

⁸⁹ In ieder geval in casus 1, 2, 3, 4, 5, 9, 10, 11, 12 en 13, zie annex 2.

⁹⁰ Landelijke aanpak Raad voor de Kinderbescherming en Gecertificeerde Instellingen bij vermoedelijke slachtoffers van criminele uitbuiting (2016).

⁹¹ Eventueel in combinatie met artikel 37 IVRK: detentie wordt slechts gehanteerd als ultimum remedium, en voor de zo kort mogelijke periode. Zie ook: *General Comment* nr. 6 (2005).

5.3 De officier van justitie

Ieder kind moet beschermd worden tegen geweld, misbruik en alle vormen van kinderhandel of uitbuiting (artikel 35 en 36). Detentie van het kind moet worden voorkomen (artikel 37). Waar detentie gerechtvaardigd is mag dit alleen als ultimum remedium worden ingezet, en voor de zo kort mogelijke periode.

5.3.1 Straf opleggen

De officier van justitie mag voor een aantal veelvoorkomende strafbare feiten, waaronder kleine diefstallen, zelf straffen opleggen zoals het opleggen van een boete of een taakstraf (maar geen gevangenisstraf). Wanneer signalen van mogelijke criminele uitbuiting door de officier van justitie niet worden herkend, en de kinderen enkel worden gezien als jeugddelinquenten, worden zij gestraft voor daden die zij mogelijk in opdracht of onder dwang hebben gepleegd.

5.3.2 Kansen en aanbevelingen

- Ten aanzien van (vermoedelijke) slachtoffers mensenhandel gelden de *non-prosecution* en *non-punishment* beginselen.⁹² Deze beginselen voorzien in de mogelijkheid een mensenhandelslachtoffer niet te vervolgen en te bestraffen wegens gedwongen betrokkenheid bij criminele activiteiten.
- Zoals hierboven genoemd, werken partijen als de politie, het OM en de RvdK samen aan een voorlichtingsfilm over criminele uitbuiting. Via deze weg kan de officier van justitie geïnformeerd worden over de *non-prosecution* en *non-punishment* beginselen ten aanzien van (vermoedelijke) slachtoffers van criminele uitbuiting.
- In deze zaken, zeker indien het kind vaker is aangehouden, kan de officier van justitie die de diefstalzaak afdoet, de Mensenhandelofficier om advies vragen.

BETREKKEN VAN DE MENSENHANDELOFFICIER

In Den Haag heeft de ZSM-officier met de Mensenhandelofficier op zondagmiddag gesproken over diefstallen door Bulgaarse jongeren. De Mensenhandelofficier zag signalen van mogelijke uitbuiting en heeft gewezen op het *non-punishment* beginsel ten aanzien van de kinderen.⁹³

5.4 De kinderrechter

De kinderrechter komt in twee gevallen in aanraking met alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen die zich schuldig maken aan diefstal: wanneer het een in bewaring stelling (en later eventueel de behandeling van de strafzaak) betreft en wanneer om een kinderbeschermingsmaatregel wordt verzocht.

5.4.1 In bewaring stelling

Detentie van het kind moet worden voorkomen (artikel 37). Waar detentie gerechtvaardigd is mag dit alleen als ultimum remedium worden ingezet, en voor de zo kort mogelijke periode. Het kind moet zo snel mogelijk in een andere geschikte accommodatie geplaatst worden.⁹⁴

⁹² Verdrag 197, 2005, van de Raad van Europa, artikel 26, voorziet in de mogelijkheid een mensenhandelslachtoffer niet te bestraffen wegens gedwongen betrokkenheid bij criminele activiteiten. Richtlijn 2011/36/EU, artikel 8, voorziet erin slachtoffers van mensenhandel ook niet te vervolgen. In Nederland is de mogelijkheid om niet te vervolgen of te bestraffen als volgt geregeld. *Non-punishment* beginsel: Indien de rechter dit raadzaam acht in verband met de geringe ernst van het feit, de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het feit is begaan, dan wel die zich nadien hebben voorgedaan, kan hij in het vonnis bepalen dat geen straf of maatregel zal worden opgelegd: art 9a Sr. *Non-prosecution* beginsel: Strafrechtelijk onderzoek en vervolging kan worden geseponneerd op basis van artikel 167 en 242 Sv. wanneer vervolging als niet-opportuun wordt gezien.

⁹³ Zie annex 2, casus 15.

⁹⁴ *General Comment* nr. 6 (2005)

Wanneer de officier van justitie meer tijd nodig heeft dan drie dagen om de zaak te onderzoeken (een minderjarige mag maximaal drie dagen in verzekering worden gesteld) of als de officier van justitie de strafzaak voor wil leggen aan de rechter omdat hij een zwaardere straf nodig acht dan hijzelf kan geven of omdat het gepleegde delict te zwaar is om door de officier van justitie te worden afgedaan, moet de rechter beslissen over in bewaring stelling van de jongere. Van de negentien casussen van (vermoedelijke) slachtoffers die zijn gevolgd voor dit onderzoek, zijn de jongeren in zeven casussen in bewaring gesteld.⁹⁵ Eén jongen is daarna ook gevangengehouden.⁹⁶

IN DE JUSTITIËLE JEUGDINRICHTING

Alexandru (16) wordt in Nederland in maart 2016 aangehouden wanneer hij een overval pleegt bij een pinautomaat. Alexandru wordt in bewaring gesteld en krijgt een voorlopige voogd. Tijdens de zitting stelt LJ&R dat er signalen zijn dat hij slachtoffer van uitbuiting is en dat hij vanwege het *non-punishment* beginsel voor slachtoffers mensenhandel niet in bewaring gesteld zou moeten worden. De rechter geeft een machtiging af voor plaatsing in de gesloten jeugdhulpinstelling.⁹⁷

5.4.2 Kinderbeschermingsmaatregel

Ook komt de kinderrechter in aanraking met zaken van alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen wanneer de RvdK om een kinderbeschermingsmaatregel verzoekt, zoals een voorlopige voogdijmaatregel (vovo) vanwege de afwezigheid van ouders en wanneer de RvdK of de jeugdbeschermer, die de vovo uitvoert, verzoekt om een machtiging plaatsing in gesloten jeugdhulp. In bijna alle casussen die zijn gevolgd voor dit onderzoek, deelde de rechter de zorgen van de RvdK of de jeugdbeschermer. De rechter heeft in de meeste casussen in eerste instantie een vovo uitgesproken en in vijftien casussen zijn de jongeren (soms na de in bewaringstelling) in de gesloten jeugdhulpinstelling geplaatst. In een aantal casussen sprak de rechter echter geen maatregel uit of handhaafde of verlengde de machtiging niet, om formele redenen of omdat de rechter de zorgen van de jeugdbeschermers niet deelde.

NEDERLANDSE RECHTER HEEFT NIETS TE ZEGGEN OVER ROEMEENSE STAATSBURGERS

Valeriu (14) is aangehouden voor diefstal uit een telecomwinkel. Hij woont met zijn ouders in Duitsland. In eerste instantie wil de Raad voor de Kinderbescherming geen verzoek indienen voor een voorlopige voogdijmaatregel aangezien Valeriu's ouders vanuit Duitsland zich direct hebben gemeld. Maar omdat de identiteitspapieren twijfelachtig blijken, wordt er toch een voogdijmaatregel aangevraagd. Uiteindelijk bevestigt het Roemeense consulaat dat de identiteitspapieren kloppen. Na twee weken vindt de zitting plaats over handhaving van de maatregel en zijn ook de ouders van Valeriu aanwezig. De rechter geeft aan dat zij Roemeense staatsburgers zijn en dat de rechter daarom in Nederland niets te zeggen heeft over deze jongen. Aangezien zijn gezaghebbende ouders aanwezig zijn, is er geen reden om de voorlopige voogdijmaatregel te handhaven. De RvdK en LJ&R hebben nog niet uit kunnen sluiten dat Valeriu door zijn ouders is gestuurd om diefstallen te plegen, maar de rechter heeft het verzoek om verlenging van de maatregel niet willen beoordelen. Deze loopt over een paar dagen af en dan mag Valeriu met zijn ouders naar huis. Ondertussen is de politie met camerabeelden gekomen uit twee andere plaatsen in Nederland waar de jongen met een

95 Zie annex 2, casus 1, 2, 3, 7, 11, 12 en 13. Bewaring is voor maximaal 14 dagen.

96 Zie annex 2, casus 6. Gevangenhouding is voor maximaal 90 dagen.

97 Zie annex 2, casus 2.

groep volwassenen dezelfde soort diefstallen in telecomwinkels pleegt. Het strafrechtelijk onderzoek naar de diefstallen in de drie steden loopt nog.⁹⁸

ALS JE MEERDERJARIG BENT, MAG JE GAAN

Merisa (13), ook bekend als Mirjana (16 of 18), en Zina (13, 20 of 29) worden in juli 2017 wegens zakkenrollen aangehouden en in bewaring gesteld. Zij zeggen 13 jaar oud te zijn maar ze zien er veel ouder uit. Ze vertellen dat ze in Bosnië bij hun oma wonen en amper contact hebben met hun ouders. Ze weten geen adressen in Bosnië. Zina blijkt zwanger te zijn. Aan de politie vertelt Merisa dat zij in Duitsland wonen en dat er een Roemeense man is die hen, samen met andere jonge meisjes, met een busje naar verschillende plekken in andere landen brengt waar zij diefstallen plegen. Bij de zitting over het verzoek om de meiden in gesloten jeugdhulpinstelling te plaatsen, hebben de jeugdbeschermers dit verhaal ook aan de rechter verteld en aangegeven dat het om mensenhandel zou kunnen gaan. Maar de rechter slaat hier niet op aan. Als Merisa zegt dat ze 18 is, mag ze gaan. Zij wordt vrijgelaten uit de JJI en rijdt zwart met de trein terug naar Duitsland. Bij Merisa waren de jeugdbeschermers er juist van overtuigd dat zij nog minderjarig was. Bij Zina wordt door de rechter nog niet van meerderjarigheid uitgegaan. Zij komt na de JJI in gesloten jeugdhulpinstelling De Koppeling terecht.⁹⁹

5.4.3 Kansen en aanbevelingen

- Wat betreft de inbewaringstelling geldt dat de rechter het *non-punishment* beginsel toe kan passen. De rechter kan meteen of na bepaalde tijd de tenuitvoerlegging schorsen.
- Als alternatief voor in bewaringstelling kan eventueel verzocht worden om een machtiging voor plaatsing in een gesloten jeugdhulpinstelling. Wat betreft de kinderbeschermingsmaatregel, kan mensenhandel een grond zijn voor plaatsing in de gesloten jeugdhulpinstelling wanneer het slachtoffer tegen het criminele netwerk moet worden beschermd (dreiging van buitenaf) of wanneer het risico bestaat dat het slachtoffer zich aan de hulpverlening zal onttrekken.¹⁰⁰
- Naast de politie, de Raad voor de Kinderbescherming en de officier van justitie, is het belangrijk dat de rechter kennis heeft van het fenomeen criminele uitbuiting. Dit kan bijvoorbeeld worden bewerkstelligd door kinderrechtters voor te lichten tijdens casusoverleg van rechtters en binnen regio's waar een overleg is tussen kinderrechtters, de RvdK en jeugdbeschermers. Ook de SSR kan een voorlichtingsbijeenkomst verzorgen over criminele uitbuiting van kinderen.

98 Zie annex 2, casus 7.

99 Zie annex 2, casus 11.

100 Zo kan slachtofferschap van "loverboys" een grond zijn voor plaatsing in de gesloten jeugdhulpinstelling.

6. TWEEDE FASE: IN DE JEUGDHULPINSTELLING

Het alleenstaande kind heeft recht op speciale bescherming van staatswege inclusief alternatieve zorg (artikel 20 en 22). Hierbij moet aandacht worden besteed aan continuïteit in de opvoeding van een kind, alsmede de etnische, religieuze en culturele achtergrond en taal. Als algemene regel mogen kinderen niet in een vrijheidsbeperkende setting worden opgevangen, tenzij dit in hun belang is (artikel 37). Het kind heeft recht op onderwijs (artikel 28, 29 en 30) en moet zo snel mogelijk naar school (artikel 28).

Het kind heeft recht op bescherming tegen kinderhandel en uitbuiting (artikel 35 en 36). Slachtoffers moeten worden ondersteund om lichamelijk en geestelijk te herstellen en te re-integreren in de maatschappij (artikel 39).

Het uiteindelijke doel is om zo snel mogelijk een duurzame oplossing te vinden die in overeenstemming is met de bescherming die het kind nodig heeft, alsmede met de zienswijze van het kind. De eerste mogelijkheid is gezinshereniging in het land van herkomst. Als dit niet in het belang is van het kind, moet re-integratie in het gastland of een ander land worden onderzocht.¹⁰¹

Als de in het vorige hoofdstuk genoemde partijen zorgen omtrent de kinderen en mogelijke criminele uitbuiting hebben signaleerd, wordt waar mogelijk¹⁰² gekozen voor kinderbeschermingsmaatregelen, waaronder een voorlopige voogdijmaatregel en plaatsing in een jeugdhulpinstelling. Er zijn dan echter knelpunten in de bescherming van deze kinderen, zoals weglopen, het risico op isolement de moeilijkheid om de identiteit van het kind en de ouders vast te stellen en gebrek aan perspectief. Deze knelpunten worden hieronder besproken.

6.1 Het kind veiligstellen

6.1.1 Dilemma: weglopen voorkomen door vrijheidsbeperking

Het kind heeft recht op speciale bescherming van staatswege inclusief alternatieve zorg (artikel 20 en 22). Als algemene regel mogen kinderen niet in een vrijheidsbeperkende setting worden opgevangen, tenzij dit in hun belang is (artikel 37). Het kind heeft recht op bescherming tegen kinderhandel/uitbuiting (artikel 35 en 36).¹⁰³

Het is regelmatig voorgekomen dat de kinderen, betrokken in dit onderzoek, zijn weggelopen uit de instellingen (zich hebben onttrokken aan de zorg) waar zij zijn opgevangen totdat er meer duidelijkheid was over hun identiteit en de mogelijkheden om veilig naar hun familie terug te keren.

WEGGELOPEN

Eind maart 2016 wordt Mihai (16) voor het eerst opgepakt na winkeldiefstal en heengezonden. Twee weken later wordt hij weer opgepakt en hij krijgt een jeugdbeschermer toegewezen. Hij wordt in een open inrichting geplaatst, waaruit hij binnen de kortste keren wegloopt. Daarna is hij een half jaar buiten beeld, maar hij wordt in december weer opgepakt wegens diefstal en in bewaring gesteld. Daarna komt hij weer terecht in een open inrichting en loopt opnieuw weg. Zo gaat het door van aanhouding, inbewaringstelling, plaatsing in open of gesloten jeugdhulpinstellingen en weer weglopen tot maart 2017. In totaal gaat het om vijf aanhoudingen, drie inbewaringstellingen, twee plaatsingen in een

¹⁰¹ General Comment nr. 6 (2005).

¹⁰² Zoals in het vorige hoofdstuk beschreven is een kinderbeschermingsmaatregel vaak niet mogelijk als de werkelijke ouders van het kind zich melden en zij aangeven op korte termijn met het kind terug te gaan naar het land van herkomst.

¹⁰³ General Comment nr. 6 (2005).

open instelling en vier plaatsingen in gesloten jeugdhulpinstelling binnen een jaar.¹⁰⁴

In Rotterdam wordt begin 2018 een groep Roemeense jongemannen aangehouden wegens winkeldiefstal. Er is ook een 14-jarig meisje bij. Aan de Raad voor de Kinderbescherming vertelt het meisje dat ze naar Nederland is gekomen om te werken. Wat dit werken precies inhoudt, kan zij niet zeggen. Er zijn zorgen om dit meisje, dat om onduidelijke redenen met deze groep mannen naar Nederland is gekomen. Ze ziet bleek en blijkt vier maanden zwanger te zijn. Het meisje wordt in een open jeugdhulpinstelling geplaatst. De moeder van het meisje is in Roemenië. Zij wil graag dat het meisje samen met haar oom, een van de aangehouden mannen, terugkomt. De jeugdbeschermer gaat hiermee niet akkoord. Moeder moet zelf komen om het meisje op te halen. Na drie dagen komt de oom van het meisje weer vrij. Diezelfde avond verdwijnt het meisje uit de instelling.

In de casussen die voor dit onderzoek zijn gevolgd, verdwenen kinderen die in een open instelling waren geplaatst binnen een dag of soms enkele dagen. In vijftien van de negentien casussen waren kinderen in de gesloten jeugdhulpinstelling geplaatst. Dit heeft weglopen niet volledig kunnen voorkomen. Vier kinderen wisten alsnog te ontsnappen.¹⁰⁵

Hoewel jongeren ook uit de gesloten jeugdhulpinstelling weglopen, gebeurt dit minder vaak. Daarom is tijdens het 13OCEANS project, met de begeleidingscommissie van onder andere de RvdK, de jeugdbescherming en gesloten jeugdhulpinstelling De Koppeling, afgesproken om voor deze kinderen bij de rechter gesloten plaatsing te verzoeken. Het doel hiervan is om onttrekking te voorkomen, de kinderen veilig te stellen, te beschermen tegen de risico's van hun rondzwervende bestaan en mogelijk criminele uitbuiting, een identiteitsonderzoek en eventueel een mensenhandelonderzoek te kunnen doen, en te werken aan perspectief.¹⁰⁶ Een machtiging gesloten jeugdhulp kan worden verleend indien naar het oordeel van de kinderrechter de jongere ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen heeft die zijn ontwikkeling naar volwassenheid ernstig belemmeren en als de jongere zich naar alle waarschijnlijkheid aan de zorg die hij nodig heeft zal onttrekken of daaraan door anderen zal worden onttrokken.¹⁰⁷

Het dilemma dat wordt aangegeven, is dat gesloten jeugdhulp een vrijheidsbeperkende maatregel is, waarmee terughoudend moet worden omgegaan. Zeker bij alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen bestaat het risico dat zij isolement ervaren omdat zij meestal geen Nederlands spreken, niet goed kunnen spreken met de groepsbegeleiders en de andere jongeren, vanwege de taal ook geen onderwijs kunnen volgen en geen contact (mogen) hebben met vrienden of familie. Daarnaast is het doel van plaatsing in de gesloten jeugdhulp om aan perspectief te kunnen werken, maar voor de jeugdhulpverlening is het vaak onduidelijk naar welk perspectief voor deze jongeren moet worden toegewerkt. Hier wordt in de volgende paragrafen verder op in gegaan. De jongeren die voor dit onderzoek zijn gevolgd verbleven een tot drie maanden, en soms langer, in een gesloten jeugdhulpinstelling.

104 Zie annex 2, casus 3.

105 Zie annex 2, casus 2, 3 en 10.

106 Landelijke aanpak Raad voor de Kinderbescherming en Gecertificeerde Instellingen bij vermoedelijke slachtoffers van criminele uitbuiting (2016).

107 Artikel 29b lid 3 of artikel 29c lid 2 Wet op de Jeugdzorg.

PLAATSING VOOR DE KORTST MOGELIJKE DUUR

In april 2015 werd de Roemeense Ian (17) gesloten geplaatst omdat de kinderrechter dit noodzakelijk vond in verband met softdruggebruik, op straat leven, niet naar school gaan, het risico op weglopen en omdat hij in korte tijd meerdere malen in aanraking was gekomen met politie en justitie. De rechter, verwijzend naar artikel 37 aanhef en sub b IVRK, stelt dat Ian voor de kortst mogelijke duur gesloten mag worden geplaatst. Er moet zo snel mogelijk perspectief worden gevonden, zeker in verband met het isolement dat hij in de gesloten jeugdhulpinstelling zal ervaren nu hij de taal niet spreekt en geen onderwijs kan volgen. Gesloten jeugdhulp werd eerst voor een maand uitgesproken. In deze tijd zou LJ&R de terugkeer naar Roemenië kunnen regelen, wat de rechter het beste achtte. Ian heeft uiteindelijk bijna twee maanden in de gesloten jeugdhulp gezeten omdat het niet zeker was of het voor hem veilig was om terug te keren naar zijn ouders in Roemenië.¹⁰⁸

“IK WIL TERUG NAAR HUIS”

Twee meisjes – Lana (12), ook bekend als Azra (16), en Ajla (13), ook bekend als Mirela (18) – worden begin januari 2016 op station Amsterdam Centraal opgepakt vanwege betrokkenheid bij zakkenrollerij. Na plaatsing in De Koppeling gaat het goed, maar er kan niet goed gewerkt worden aan een toekomstperspectief nu hun identiteit niet bekend is en of moet worden ingezet op terugkeer naar Bosnië of Duitsland, of bescherming in Nederland. In maart, bijna drie maanden na aanhouding wordt om een verlenging van de voogdijmaatregel gevraagd. De identiteiten van de meisjes zijn nog onduidelijk en de verhalen van de meisjes komen niet met elkaar overeen. De meisjes hebben erge heimwee en geven vaak aan verdrietig te zijn. Wanneer de plaatsing in de gesloten opvang waarschijnlijk verlengd zal worden, schrijft Mirela in het Italiaans: “Ik voel me niet goed. Ik ben erg verdrietig. Ik mis mijn familie. Ik wil terug naar huis, naar mijn moeder en mijn broertje, ik mis ze. Hier zitten we in de gevangenis. We zitten de hele dag opgesloten. Ik wil terug naar huis.”¹⁰⁹

¹⁰⁸ Zie annex 2, casus 1.

¹⁰⁹ Zie annex 2, casus 9.

6.1.2 Kansen en aanbevelingen

- Alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen die in een open instelling worden geplaatst, lopen vaak binnen enkele dagen weg. Plaatsing in een open instelling lijkt daarom in eerste instantie geen effectieve beschermingsmaatregel te zijn. Plaatsing in een gesloten jeugdhulpinstelling kan weglopen van de jongere voorkomen. Dit geeft de jeugdbeschermer en in sommige gevallen de politie de tijd om de identiteit van het kind, zijn ouders en de gezinssituatie te onderzoeken, alsmede of er sprake is van criminele uitbuiting van het kind.
- Gesloten jeugdhulp is om bovengenoemde redenen op korte termijn een effectieve beschermingsmaatregel. Echter, gesloten jeugdhulp is een vrijheidsbeperkende maatregel. Het risico op gevoel van isolement is extra groot door de taalbarrière. Daarom moet plaatsing in een gesloten jeugdhulpinstelling van een zo kort mogelijke duur zijn. Er moet zo snel mogelijk perspectief gevonden worden. Op dit perspectief en de effectiviteit van gesloten jeugdhulp in deze problematiek op lange termijn wordt in de volgende paragrafen nader ingegaan.
- In het kader van het project 13OCEANS heeft gesloten jeugdhulpinstelling De Koppeling in 2015 aangegeven de kinderen op te willen vangen, om kennis en vaardigheden in omgang met deze doelgroep te ontwikkelen en te concentreren en aangepast onderwijs en dagbesteding te bieden.¹¹⁰

6.2 Isolement

6.2.1 Taalbarrière

Bij de alternatieve zorg voor een kind moet aandacht worden besteed aan continuïteit in de opvoeding, alsmede de etnische, religieuze en culturele achtergrond en taal (artikel 20). Ieder kind heeft het recht zijn mening vrijelijk te uiten in aangelegenheden die het kind aangaan. Hieraan moet passend belang worden gehecht (artikel 12). Dit vereist ook dat het kind geïnformeerd is. Indien nodig is een tolk of vertaling beschikbaar.¹¹¹

Vertaling voor deze kinderen is vaak alleen beschikbaar voor de belangrijkste gesprekken met politie en hulpverlening. In het dagelijkse leven van de instelling is vaak vertaling niet beschikbaar. Afwezige op beperkte communicatie met andere kinderen en de begeleiders in de instelling maken het bovendien moeilijk voor het kind om zich veilig te voelen en om vertrouwen op te bouwen tussen het kind en de hulpverlening.

Zowel de alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen zelf als de medewerkers van de instelling geven aan dat de jongeren isolement ervaren in de instelling in verband met de taalbarrière. De jeugdbeschermer komt ongeveer een keer per maand bij de jongere op bezoek. Daar is dan een tolk bij. LJ&R-jeugdbeschermers geven aan dat er een tekort is aan tolken Romanes, maar het lukt ook wel een tolk te vinden in de taal van het land van herkomst of andere landen waar het kind heeft verbleven. In de instelling is het technisch niet altijd mogelijk om via een tolktelefoon de jongere met familieleden te laten telefoneren. Bovendien is dit erg duur. Wanneer er nog een politie-onderzoek loopt, mag een kind niet zonder tolk contact hebben met vrienden of familie. Het aantal keer dat gebeld mag worden is bovendien vaak beperkt. Soms is er nog een andere jongere op de groep die uit hetzelfde land komt, of die in dezelfde landen heeft verbleven, en met wie de jongere kan communiceren.

GEVOEL VAN ISOLEMENT VANWEGE TAALBARRIÈRE

Een meisje van 13 is aangehouden wegens winkeldiefstal. Ze is afkomstig uit Kroatië, en opgegroeid in een kamp in Rome. Omdat zij in Nederland is zonder haar ouders, wordt het meisje in een gesloten jeugdhulpinstelling

¹¹⁰ Het 13OCEANS project richtte zich met name op Oost-Europese kinderen die in Amsterdam betrokken waren bij diefstal. Mede daarom was plaatsing in De Koppeling, de gesloten jeugdhulpinstelling in Amsterdam, een logische keuze. De jongeren uit casus 1, 3, 4, 5, 9, 10, 11 en 12 zijn in De Koppeling geplaatst alsmede het “meisje met de strikken” en het meisje met het kindje in Roemenië, p 38.

¹¹¹ *General Comment* nr. 6 (2005).

geplaatst. In de eerste periode heeft ze een suïcidepoging gedaan. Het meisje had weinig tot geen perspectief en sprak niet tot nauwelijks Nederlands. Daarna is zij overgeplaatst naar De Koppeling. Hier kon zij meer contact kon leggen omdat er ook een Bosnisch meisje op de groep was dat in Italië had gewoond en zij met elkaar konden praten.

Gesloten jeugdhulpinstelling De Koppeling geeft aan dat communicatie op de groep ingewikkeld is. Alles gaat met handen en voeten. Soms werkt dat en kan hierom gelachen worden. Maar het kan ook leiden tot frustraties en bepaalde essentiële dingen zijn toch moeilijk duidelijk te maken. Voor dit project, Safe Havens, hebben sommige jongeren een aantal keer kunnen spreken met de *cultural mediator*. Daaruit bleek dat zowel de begeleiders als de jongere wel communicatieproblemen ervaren, en beide partijen opgelucht waren als via de *cultural mediator* uitgewisseld kon worden. Dit nam bij de jongeren veel spanning weg.¹¹² Uit deze gesprekken en uit dossiers is gebleken dat het voor de kinderen onduidelijk is in wat voor systeem ze zijn terechtgekomen. Regels of procedures die, ook wanneer die voor zich lijken te spreken of die reeds zijn uitgelegd, zijn voor deze jongeren niet vanzelf duidelijk of logisch.

Ten tijde van dit onderzoek, waren er een paar maanden rond de zomer van 2017 grote wachtlijsten in de jeugdzorg. Er was soms pas na een aantal weken een jeugdbeschermer beschikbaar. Een eerste gesprek met de jeugdbeschermer en een tolk vond ook dan pas plaats. In de tussentijd zat de jongere wel in de instelling maar was de situatie onduidelijk. Dit is voor zowel de jongeren en begeleiders van De Koppeling heel ingewikkeld geweest.

CONFLICT MET DE BEGELEIDING

De *cultural mediator* komt in de gesloten jeugdhulpinstelling om te spreken met een Roemeens meisje van 16 jaar, Florin, aangehouden wegens zakkenrollerij. Op dat moment zit zij er twee maanden. De *cultural mediator* hoort van de groepsleiding dat er net een conflict is ontstaan met Florin. Zij had haar kleding willen wassen, maar het is niet haar wasdag. Andere jongeren, die met verlof zouden gaan dat weekend, mochten eerst wassen. De wasmachine is uitgezet door de begeleiding. Florin ging daarop erg tekeer. Ze is boos, blijft op haar kamer, wil niets aannemen van de begeleiders en wil ook niet met hen praten. De begeleiders stellen dat zij dan ook niks voor haar kunnen betekenen. De *cultural mediator* wordt eerst als tolk ingezet om de boel te sussen. Hij spreekt met het onrustige meisje om haar de situatie en de regels uit te leggen.

De *cultural mediator* legt uit hoe het werkt met de wasdagen, en laat weten dat hij haar ook wel begrijpt, hoe moeilijk het is, omdat zij en de begeleiders elkaar niet kunnen verstaan. Als ze nog boos is, zegt hij het te begrijpen als ze niet verder met hem wil praten. Na een korte stilte begint Florin wild te gebaren en te vloeken, en vraagt ze waarom ze nog niet vrijgelaten is en nog in de instelling zit. Emotioneel vraagt ze waarom ze niet mag bellen naar haar familieleden, die haar kunnen ophalen. De groepsleiding geeft aan dat dit in verband met het lopende politieonderzoek alleen mag als er een tolk bij aanwezig is en dat de jeugdbeschermer toestemming moet geven. Telefoneren via de tolktelefoon is niet mogelijk met de telefoons van de instelling. De *cultural mediator* biedt aan dat hij kan tolken. Dit zal worden voorgelegd. Florin reageert hierna alweer meer ontspannen. De groepsleiding komt nog twee keer binnen tijdens het gesprek, om weer met Florin in gesprek

¹¹² Dit was met name het geval bij casus 2, 5, 7 en 11, zie annex 2.

te kunnen komen en het ijs te breken. De *cultural mediator* belooft de volgende dag terug te komen, zodat Florin kan telefoneren.¹¹³

6.2.2 Dagbesteding en school

Het kind heeft recht op onderwijs (artikel 28, 29 en 30) en moet zo snel mogelijk naar school.¹¹⁴

LJ&R en De Koppeling geven aan dat het wisselt of jongeren mee willen draaien met het dagprogramma of niet. De jongeren gaan meestal niet naar school. Sommige jongeren geven wel aan Nederlands te willen leren. Dit zijn jongeren die in de verte plannen hebben om in Nederland te blijven.

WISSELEND SUCCES IN DAGBESTEDING EN SCHOOLGANG

Ian zat twee maanden in De Koppeling. Hij kreeg drie keer per week twee uur Engelse les op de computer. Aan een Roemeense maatschappelijk werker vertelde hij dat hij liever Nederlands had geleerd.¹¹⁵

Sunita zat eerst in een groep met andere Oost-Europese Romajongeren. Later kwam zij in een gemengde groep terecht. Volgens de jeugdbeschermer ging het hier beter met haar. Ze deed mee met de dagelijkse routine en werd opener. In het dagprogramma deed ze ook mee met de rest. Speciaal voor haar was Nederlandse les geregeld, wat ze had aangegeven graag te willen doen. Sunita gaf aan dat ze wel een toekomst wilde opbouwen in Nederland.¹¹⁶

Zina, die bij aanhouding heeft gesteld dat ze 13 is, heeft geen boodschap aan het dagprogramma, en ze wil niet naar school. Ze is in werkelijkheid immers 20.¹¹⁷

In het begin kon Dajana, gezien het risico op onttrekking, niet buiten het gebouw van de GJZ naar school. Zij kon Nederlandse taalles in een veilige online omgeving volgen. De rechter vond echter dat een uitgebreider dagbestedingsprogramma geboden moest worden. Zij mocht daarom naar school, van een paar uurtjes in het begin tot op een gegeven moment een volledige dag.¹¹⁸

6.2.3 Kansen en aanbevelingen

- Bij het vinden van perspectief voor de jongere en in het kader van het voorkomen van isolement, is het belangrijk de jongere te informeren over de beslissingen die zijn gemaakt en alle andere aangelegenheden die het kind aangaan. Deze informatie moet in de taal van het kind beschikbaar zijn, indien nodig via een tolk of *cultural mediator*.
- Wanneer het kind in een instelling is geplaatst, en er is niet direct een jeugdbeschermer aanwezig voor het intakegesprek, moet het kind toch zo snel mogelijk geïnformeerd worden over zijn situatie. Het gaat onder andere om informatie over: waarom zit je hier, wat zijn de regels, hoe ziet het er de komende tijd voor je uit en waar zal naar toe gewerkt worden.
- In de onderzochte casussen, kon een aantal jongeren niet lezen omdat zij niet of nauwelijks naar

113 Zie annex 2, casus 5.

114 *General Comment* nr. 6 (2005).

115 Zie annex 2, casus 1.

116 Zie annex 2, casus 12.

117 Zie annex 2, casus 11.

118 Zie annex 2, casus 9.

school zijn geweest. De informatie moet daarom beschikbaar zijn in gesproken vorm in de eigen taal.

- In het algemeen komt de jeugdbeschermer een keer per maand met een tolk bij de jongere langs in de instelling. Niet alle instellingen hebben de beschikking over een systeem waarmee via de tolktelefoon gebeld kan worden. Er zijn dus weinig momenten dat een jongere in zijn eigen taal kan spreken. Jeugdbeschermers of instellingen moeten zorgen dat er een *cultural mediator* beschikbaar is voor de jongere, die als buddy kan optreden en de taalbarrière tussen de jongere en de begeleiders kan verminderen.
- In zaken waar strafrechtelijk onderzoek is ingesteld naar aanleiding van de criminele activiteiten van de jongere, of naar uitbuiting en mensenhandel, kan de politie er vanuit opsporing belang bij hebben dat de jongere niet met derden praat. Hier moet een balans gevonden worden tussen het (brede) belang van het kind¹¹⁹ en het opsporingsbelang. Zorg en politie kunnen in individuele zaken bespreken wat de eventuele beperkingen zijn en wat er besproken kan worden in een gesprek tussen de jongere en een *cultural mediator*.¹²⁰
- Alleenstaande minderjarige vreemdelingen hebben in Nederland recht op onderwijs en moeten zo snel mogelijk naar school. In de instelling kunnen zij vaak niet meedoen met het gewone programma. Aangepast onderwijs moet aan deze kinderen worden geboden, in overeenstemming met de behoeftes van het kind.

6.3 Perspectief

Bij alle maatregelen die kinderen betreffen dient het belang van het kind voorop te staan (artikel 3). Dit is een individuele afweging. Het belang van het kind moet leidend zijn in het bepalen van de prioriteiten van de bescherming die het kind nodig heeft en het vinden en realiseren van een duurzame oplossing.

Het uiteindelijke doel is om zo snel mogelijk een duurzame oplossing te vinden die in overeenstemming is met de bescherming die het kind nodig heeft, alsmede met de zienswijze van het kind. De eerste mogelijkheid is gezinshereniging in het land van herkomst. Als dit niet in het belang is van het kind, moet re-integratie in het gastland of een ander land worden onderzocht.¹²¹

Het idee achter plaatsing van alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen in een gesloten jeugdhulpinstelling, is om het kind in veiligheid te stellen en om te onderzoeken of het kind een ander perspectief kan worden geboden dan de situatie waarin het is aangetroffen. Gebleken is echter, dat de oplossing zich niet zomaar aandient. In het onderzoek is een aantal knelpunten naar voren gekomen in het vinden en realiseren van een duurzame oplossing voor het kind, eenmaal binnen de gesloten jeugdhulpinstelling. Het belangrijkste knelpunt is de moeilijkheid om de werkelijke identiteit van het kind te achterhalen en de gezinssituatie van het kind te onderzoeken. Daardoor is het ingewikkeld te bepalen waarop zal worden ingezet, bijvoorbeeld: het kind in het land van herkomst of gewoon verblijf herenigen met de ouders of bescherming bieden in Nederland. Andere knelpunten zijn: het geval dat het kind vaak geen (bewuste) hulpvraag heeft en geen andere manier van leven kent, het bijna bereiken van meerderjarigheid en niet vast kunnen stellen of er werkelijk sprake is van criminele uitbuiting.

Om het belang van het kind te kunnen bepalen is er veel informatie nodig over de situatie en achtergrond van het kind. Er moet een vertrouwensrelatie worden opgebouwd en er moet effectief kunnen worden gecommuniceerd in een taal die het kind begrijpt. Dit zijn allemaal uitdagingen in deze zaken en daardoor zal het kind niet onmiddellijk zijn of haar verhaal willen vertellen.

¹¹⁹ Zie voor alle aspecten die het belang van het kind bepalen: *General comment* nr. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (UN Document CRC/C/GC/14)

¹²⁰ Zie annex 2, casus 8.

¹²¹ *General Comment* nr. 6 (2005).

6.3.1 Onduidelijke identiteit en gezinssituatie

De identiteit van het kind moet worden onderzocht (artikel 8). Indien de leeftijd niet zeker is en er redenen zijn om aan te nemen dat het om een kind gaat, wordt de persoon aangemerkt als kind. Identiteit omvat tevens (materiële, medische of psychische) kwetsbaarheden en etnische, culturele, religieuze achtergrond en taal. De identiteit van de ouders moet worden onderzocht, inclusief de reden van scheiding van kind en ouders, en de ouders de ouders moeten worden opgespoord (artikel 9).¹²² Het vaststellen van de identiteit van alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen die zich schuldig maken aan diefstal is vaak een groot knelpunt. Regelmatig hebben deze kinderen geen of twijfelachtige identiteitsbewijzen, geven zij een twijfelachtige identiteit of, of staan zij met verschillende namen en geboortedata in andere Europese landen bekend.¹²³ Het gaat dan zowel om de naam en leeftijd van de jongere, als wel de identiteit van de ouders of andere volwassenen rondom de jongere. Ook is regelmatig de gezinssituatie onbekend en of het kind veilig zal zijn bij terugkeer. Het feit dat een jongere alleenstaand in Nederland is aangetroffen en in aanraking is gekomen met politie en justitie, is een zorg over de veiligheid van de jongere op zichzelf. Verder gaan de jongeren vaak niet naar school, leven zij regelmatig gescheiden van hun ouders, en zijn de meisjes getrouwd, zwanger, of hebben zij kinderen.¹²⁴ Hierover bestaan niet alleen onduidelijkheden in het begin, als de jongere is aangehouden. Ook als de jongere enige weken of maanden onder voogdij staat en in een instelling verblijft, zijn er nog veel onduidelijkheden. In sommige casussen is tot het einde onbekend gebleven wat de werkelijke identiteit van de kinderen en de volwassenen is,¹²⁵ en in bijna alle casussen is onbekend gebleven of het kind bij terugkeer werkelijk veilig was in het gezin.¹²⁶ In een aantal casussen heeft mogelijk aan deze onduidelijkheid bijgedragen dat het consulaat of andere autoriteiten van het land van herkomst of gewoon verblijf niet of pas later zijn benaderd, of dat zij enkel zijn benaderd voor identiteitsonderzoek, maar niet voor gezins- of kindbeschermingsonderzoek.¹²⁷

ZELFVERZONNEN NAAM

In mei 2017 wordt een jongen aangehouden wegens heling en inbraak. Hij verklaart Simon Krastavac te heten en 13 jaar oud en in Frankrijk geboren te zijn. Hij ziet er echter veel ouder uit. Hij heeft geen legitimatiebewijs bij zich. Daarna wordt een andere identiteit bekend, Goran Tomic, 16 jaar, afkomstig uit Servië. Goran vertelt lachend aan de jeugdbeschermer dat het zelfverzonnen Krastavac “komkommer” betekent. Op een gegeven moment komen de ouders van Goran naar Nederland, maar zij hebben verschillende identiteitsdocumenten van zichzelf.¹²⁸ Begin oktober wordt opgehaald door zijn vader. Tot het einde zijn er onduidelijkheden over de identiteit van zijn ouders.¹²⁹

Uit de casussen die voor dit onderzoek zijn gevolgd, blijkt dat Roemeense jongeren regelmatig een paspoort of een kopie bij zich hebben. Als deze papieren niet helemaal duidelijk zijn, lukt het vaak om de identiteit te achterhalen via het Roemeense consulaat. Het Roemeense consulaat kan ook in Roemenië een onderzoek uitvoeren naar de familie van de jongere en de mogelijkheid om naar de familie terug te keren.¹³⁰ Met name bij kinderen uit Bosnische families blijft er lang onduidelijkheid over de identiteit.

122 *General Comment* nr. 6 (2005).

123 Zie annex 2, casus 7, 9, 10, 11 en 13.

124 Zie annex 2. Geen/onderbroken schoolgang: alle casus. Regelmatig gescheiden van ouders: 1, 2, 3, 4, 5, 10 en 14. Huwelijk, zwangerschap: casus 3, 9, 11, 15, en de casus van het zwangere meisje pagina 37, en het meisje met het kindje op pagina 50.

125 Zie annex 2, casus 7, 10, 11 en 13.

126 Zie annex 2, casus 1, 3, 4, 5, 7, 8, 13 en 15, en de casus van het meisje met het kindje op pagina 50.

127 Zie annex 2, casus 1, 3, 4, 5, 9, 10, 11, 12 en 13.

128 In onder andere Kroatië is het mogelijk om op eenvoudige wijze de voor- en achternaam te laten wijzigen. Persoons-nummer en geboortedatum blijven hetzelfde. Zie: Politierapport *Legale identiteitswisselingen in de Balkan en Oost-Europa*.

129 Zie annex 2, casus 13.

130 In een zaak waren er wat twijfels over de bevindingen van de Roemeense autoriteiten, die in tegenspraak waren met verklaringen van de jongen. Zie annex 2, casus 3.

6.3.2 Slachtoffer mensenhandel of niet

Ieder kind moet beschermd worden tegen geweld, misbruik en alle vormen van kinderhandel en uitbuiting (artikel 35 en 36). Alleenstaande kinderen moeten worden geïdentificeerd.¹³¹

Zoals hierboven genoemd, is een knelpunt in het vinden van perspectief dat vaak onduidelijk is of het kind veilig is bij terugkeer naar de familie. In de casussen die zijn gevolgd voor dit onderzoek, bestonden er vermoedens dat de jongeren waren aangezet tot het plegen van diefstallen door hun ouders of andere familieleden en volwassenen. Om te bepalen of en op welke wijze het kind kan terugkeren naar de familie en om te voorkomen dat de situatie zich herhaalt, moet worden onderzocht of het kind slachtoffer is van mensenhandel/criminele uitbuiting en moeten andere zorgen wat betreft het welzijn van het kind worden weggenomen. Zoals in paragraaf 6.1 genoemd, is dit ook een van de redenen waarom binnen het project 13OCEANS en met de begeleidingscommissie van de RvdK, LJ&R en De Koppeling is afgesproken om voor alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen een machtiging plaatsing in een gesloten jeugdhulpinstelling te verzoeken. Echter, het vaststellen van slachtofferschap mensenhandel blijkt vaak niet mogelijk.

VERSCHILLENDE OORZAKEN VAN STELEN EN BEDELEN

Volgens de Bosnische NGO Zemlja Djece zijn er drie groepen kinderen te onderscheiden: kinderen die (1) bedelen of stelen om te overleven, en kinderen die (2) door clans of (3) door de eigen familie worden ingezet voor het plegen van diefstal of bedelarij voor financieel gewin.¹³²

Mensenhandelonderzoek vaak niet mogelijk

In 2015 is een speciaal politieteam opgericht om strafrechtelijk onderzoek te doen naar criminele uitbuiting van alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen die zich schuldig maakten aan diefstal. Er is met name onderzoek verricht naar een crimineel netwerk, waarbij een aantal kinderen uit een gezin, dat al een jaar in beeld was, wekelijks betrokken was bij zakkenrollerij.¹³³ Waar mogelijk heeft dit team ook in geval van andere aangehouden alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen de identiteit onderzocht en proberen te onderzoeken of er sprake was van een crimineel netwerk en criminele uitbuiting.¹³⁴ In een aantal casussen die voor dit onderzoek is gevolgd, had politieteam echter vaak onvoldoende capaciteit om dit tijdig en volledig te onderzoeken.¹³⁵ Een ander knelpunt is, dat een zaak ook door de AVIM niet altijd werd herkend als mogelijke uitbuitingszaak.¹³⁶ Ook zijn signalen van uitbuiting in veel casussen niet zo duidelijk. Met name de jongeren vanaf zeventien jaar¹³⁷ lijken op eigen initiatief te handelen en op deze manier in hun onderhoud te voorzien, al dan niet omdat zij door hun ouders zijn weggezonden en al dan niet binnen een netwerk van andere crimineel actieve jongens. Naast gebrek aan capaciteit om de zaken van kleine diefstal als mensenhandelzaken te onderzoeken, zijn in de zaken uiteindelijk veelal onvoldoende aanknopingspunten gevonden om een opsporingsonderzoek mensenhandel te starten.

¹³¹ General Comment nr. 6 (2005).

¹³² De Bosnische NGO Zemlja Djece (zie: <http://www.zemljadjece.org/>), tijdens de *study visit* van 28 tot en met 31 mei 2018, georganiseerd binnen het Safe Havens-project.

¹³³ Zie annex 2, casus 9.

¹³⁴ Zie annex 2, casus 1, 3, 4, 5, 8, 10, 11 en 12.

¹³⁵ Zie annex 2, casus 1, 11.; De Jong (2016).

¹³⁶ Zie annex 2, casus 2 en 6.

¹³⁷ Zie annex 2, casus 1 t/m 4.

GEBREK AAN CAPACITEIT

De Raad voor de Kinderbescherming vermoedde dat Ian deel uitmaakt van een crimineel netwerk. Na zijn aanhouding in maart 2015 heeft de politie vanuit het 13OCEANS project gekeken of dit het geval was en hij als slachtoffer van uitbuiting aan te merken viel. Omdat Ian niet in verband werd gebracht met de bij de politie bekende netwerken, is hier geen nader onderzoek naar verricht.¹³⁸

GEEN HERKENNING

In augustus 2017 is een groep Roemenen opgepakt naar aanleiding van een gewelddadige beroving van een persoon. Daders waren de vijftienjarige Iulian en drie meerderjarigen. Iulian klaagt tegen de LJ&R-jeugdbeschermer dat het niet zijn schuld was. De vader van een vriend heeft hem meegenomen en die had gezegd dat hij voor hem zou zorgen. Hij wist niet dat hij een overval moest plegen. De RvdK en LJ&R nemen allebei contact op met Team Mensenhandel van de AVIM vanwege het verhaal van de jongen. Team Mensenhandel ziet echter geen signalen. Met name overwegen zij dat slachtoffers van mensenhandel onzichtbaar willen blijven en daarom niet overgaan tot geweldpleging. De andere zaken van zakkenrollerij waren ook zonder geweld gepleegd. Dit frustriert de jeugdbeschermer: “De andere drie daders, waaronder de man die de jongen naar Nederland heeft gebracht, zitten ook nog vast in Nederland. In feite heeft de politie de mogelijke mensenhandelaar zo in handen.”¹³⁹

IN EIGEN ONDERHOUD VOORZIEN?

Vasile is opgepakt wegens winkeldiefstal in een supermarkt in Amsterdam. Hij verklaart dat hij van zijn zus boodschappen moest doen maar geen geld wilde uitgeven en daarom heeft gestolen. Een maand eerder is hij aangehouden met andere jongeren wegens een poging tot inbraak en diefstal in een school. De ouders zouden afwisselend in Roemenië en Spanje zijn. Vasile en zijn zus wonen bij verschillende kennissen. Uit onderzoek naar Vasile's achtergrond van politieteam 13OCEANS is nog niet veel informatie gekomen. Omdat wordt verwacht dat er niet meer openheid zal komen wat betreft zijn zaak, niet duidelijk zal worden of en welke zorg Vasile nodig heeft en hij zichzelf waarschijnlijk wel weet te redden, wordt besloten hem niet langer meer in de instelling te houden.¹⁴⁰

138 Zie annex 2, casus 1.

139 Zie annex 2, casus 6.

140 Zie annex 2, casus 4.

Samenwerking jeugdbescherming en politie

Met het project 13OCEANS is een ketensamenwerking gecreëerd met de AVIM, het OM, de RvdK, de jeugdbescherming en gesloten jeugdhulpinstelling De Koppeling. Dit kwam de informatie-uitwisseling in bepaalde zaken ten goede en er konden afspraken gemaakt worden over bijvoorbeeld het verlof of telefoongebruik van de jongere. Het zorgde er ook voor, dat als het LJ&R als jeugdbeschermer werd aangewezen voor een alleenstaande minderjarige die door de politie was aangehouden, maar de AVIM was nog niet betrokken bij de zaak, de jeugdbeschermers zelf de AVIM alsnog konden betrekken. Wel is ten tijde van dit onderzoek door LJ&R-jeugdbeschermers als knelpunt aangegeven dat de AVIM vaak niet liet weten of de zaak was opgepakt, welke inspanningen waren verricht en wat daarvan de uitkomsten waren. Als een zaak dan weer op zitting kwam in het kader van verlenging van de voorlopige voogdijmaatregel dan was het voor de jeugdbeschermer moeilijk om dit verzoek te onderbouwen nu dit niet met bewijzen van politieonderzoek kon worden ondersteund. Dit kon ertoe leiden dat de rechter de voogdijmaatregel en gesloten jeugdhulpinstelling niet langer wilde verlengen doordat de ontwikkelingsbedreiging niet voldoende duidelijk was.¹⁴¹

In de zaak waar de capaciteit van 13OCEANS voornamelijk naartoe ging en waar ook daadwerkelijk vervolging van het criminele netwerk was ingesteld,¹⁴² verliep de informatieverstrekking vanuit de politie naar de jeugdbescherming beter. De voormalig jeugdbeschermer van een van de meisjes, Dajana, geeft aan baat te hebben gehad bij de ketensamenwerking die is gerealiseerd met de 13OCEANS begeleidingscommissie van zorg- en veiligheidspartners. Dit heeft de jeugdbeschermer geholpen bij zijn verzoeken aan de rechter. Via de politie en het EMM kreeg hij de informatie die liet zien in welke landen Dajana de afgelopen jaren was aangehouden voor zakkenrollen, en op welke wijze de familie de kinderen had ingezet tot het plegen van deze feiten, zoals door het opgeven van verschillende identiteiten.

6.3.3 Inzetten op veiligheid of op hechting

Omdat de identiteit van de jongeren en de ouders of de veiligheid van het kind in het gezin vaak onduidelijk bleef, bleef voor de jeugdbeschermers en de jeugdhulpinstelling het perspectief waar naartoe gewerkt moet worden ook onduidelijk. In sommige casussen is gekozen om in te zetten op veiligheid en is geprobeerd de jongeren in de instelling te houden tot hun veiligheid verzekerd was. In andere casussen is ingezet op het belang van hechting en daarom terugkeer van het kind naar (schoon)ouders, ook al bleven zorgen omtrent de bescherming van het kind bestaan.

VEILIGHEID VERZEKEREN

Twee Bosnische meisjes worden in Amsterdam aangehouden wegens zakkenrollerij. Ze geven aan 12 en 13 jaar oud te zijn. Na een week onderzoek zijn de meisjes ook bekend onder andere namen en met andere geboortedata. Lana, ook bekend als Azra, is mogelijk niet 12, maar 15 jaar oud. Ajla, ook bekend als Mirela, is mogelijk niet 13, maar 18 jaar oud. Zij zeggen dezelfde vader, maar verschillende moeders te hebben. De eerste tijd krijgt de jeugdbeschermer alleen contact met de mannelijke familieleden in Duitsland. Via een Nederlandse Roma vrouw zijn twee mogelijke moeders gevonden. De jeugdbeschermer denkt dat de vrouw die zich meldt voor Mirela, wel de echte moeder zou kunnen zijn. Deze vrouw zegt echter Azra en de relatie tussen beide meisjes niet te kennen, terwijl zij elke dag met hen belt. De vrouw die zich meldt als moeder van Azra vertelt eerst dat ze rechtstreeks uit Bosnië is gekomen, maar zegt daarna dat ze uit Spanje komt. Ze kan niet vertellen hoe oud Azra is. Ook zegt ze de Duitse familieleden eerst niet, en daarna wel te kennen. Ze dacht dat haar dochter naar Bosnië was gegaan en daarom had ze haar niet als vermist opgegeven. Azra is op dat moment twee maanden weg. Haar

¹⁴¹ Zie annex 2, casus 4 en 11.

¹⁴² Zie annex 2, casus 9.

paspoort zou bij haar tante in Bosnië liggen. Hoewel de meisjes zeggen dezelfde vader te hebben, zegt de vrouw dat Azra's vader is overleden. De meisjes spreken Italiaans, maar moeder zegt zelden in Italië te zijn geweest en altijd in Bosnië te hebben gewoond. Van Mirela is een asielpapier uit Duitsland overlegd en van Azra een verscheurd paspoort. Na dit gesprek hebben de vrouwen nooit meer contact met LJ&R gezocht. De jeugdbeschermers en de politie hebben het idee dat zij zelf niet weten wie zij zijn. Als zij vijf maanden in de instelling verblijven, mogen ze op begeleid winkelverlof. In de winkel zien ze kans om te ontsnappen.¹⁴³

TERUGKEER NAAR FAMILIE

Andreea (16) uit Roemenië komt met haar man en schoonouders¹⁴⁴ naar Nederland om winkeldiefstallen te plegen. Wanneer zij wordt aangehouden, komt de schoonfamilie haar halen, maar ze kunnen hun identiteit niet aantonen. Andreea wordt hierdoor in een gesloten jeugdhulpinstelling geplaatst. In Roemenië heeft Andreea een kindje van twee jaar, dat bij haar ouders verblijft en dat ze zeker negen maanden niet heeft gezien. Op de groep huilt Andreea veel, maar laat ze ook opstandig gedrag zien. Voor de instelling is het zeer moeilijk om bij haar aan te sluiten. Vanwege het belang dat Andreea terugkeert naar haar kindje, mag Andreea wanneer de "schoonfamilie" de juiste documenten heeft geregeld met hen terug naar Roemenië. De Koppeling en de jeugdbeschermer vragen zich af of ze het meisje hadden kunnen of moeten beschermen tegen dit "huwelijk".

Een meisje van 13 is aangehouden wegens winkeldiefstal. Zij is zonder gezaghebbende ouders in Nederland en zou met een vriendin in Amsterdam met vakantie zijn. Ze is afkomstig uit Kroatië, en opgegroeid in een kamp in Rome. Het meisje vertelt dat ze wordt opgevoed door haar vader. Moeder is uit beeld, en het wordt niet bekend waarom. Na onderzoek van de politie blijken vader en dochter in vier verschillende landen bekend te zijn onder verschillende identiteiten. Het meisje had twee strikken getatoeëerd op haar achterbenen. De jeugdhulpinstelling vreesde dat er wellicht sprake zou zijn van prostitutie. Nadat de jeugdbeschermer de vader van het meisje in Italië had opgebeld, is hij direct naar Nederland gekomen. Ook omdat het meisje zegt dat ze in Italië naar school gaat, wordt ervoor gekozen om haar met haar vader te herenigen. Ook hier blijven twijfels bestaan of het meisje wel voldoende beschermd is.

De Koppeling geeft aan dat in geval van bovenstaande casussen de meisjes tegelijk in de instelling hebben verbleven en dat het voor de meisjes uit de eerste casus frustrerend was dat de anderen wel terug naar hun familie mochten en zij niet. "Jullie beloven ons toch perspectief? Waarom zij wel, en wij niet?" De Koppeling geeft aan te twifelen waarop ingezet moet worden – bijvoorbeeld veiligheid of hechting – en of hier eenduidigheid in moet komen. De vraag blijft ook of een 16-jarig gehuwd meisje wel moet worden laten gaan en of niet geprobeerd moest worden in Roemenië meer bescherming te regelen en hiervoor tijd te vragen aan de rechter.¹⁴⁵

143 Zie annex 2, casus 10.

144 Het gaat hier om een Roma-huwelijk. Ook in Roemenië mogen minderjarigen niet trouwen.

145 Bijeenkomst Safe Havens, maart 2018.

6.3.4 Geen hulpvraag

Het kind heeft recht op bescherming tegen kinderhandel en uitbuiting (artikel 35 en 36). Slachtoffers moeten worden ondersteund om lichamelijk en geestelijk te herstellen en te re-integreren in de maatschappij (artikel 39). Alleenstaande kinderen moeten informatie krijgen over kinderhandel en uitbuiting.

De alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen die zich schuldig maken aan diefstal hebben vaak een ingewikkelde (familie)geschiedenis, zijn niet of nauwelijks naar school geweest, hebben verschillende identiteiten en zijn de afgelopen jaren regelmatig in verschillende landen aangehouden in de criminaliteit. De kinderen lijken zichzelf vaak niet als slachtoffer te zien, zijn gewend aan dit leven, hebben daarom geen hulpvraag en willen zo snel mogelijk weer terug naar hun familie en doorgaan met het leven dat zij leidden. Slechts in enkele gevallen leek het erop dat een jongere kon ontspannen in de instelling en opknapte van de regelmaat die werd geboden, waaronder maaltijden op vaste tijdstippen.¹⁴⁶ De Koppeling geeft aan dat begeleiding of hulpverlening aan de kinderen in de meeste gevallen moeilijk te bieden is. Dit is met name het geval met jongeren die meerderjarig blijken (6.3.5) of bijna meerderjarig zijn (6.3.6) en meisjes die al getrouwd zijn en kinderen hebben.

De Koppeling, die veel van de jongeren die zijn gevolgd voor dit onderzoek heeft opgevangen, biedt onder andere behandeling aan slachtoffers van zogenoemde “*Loverboys*” (jongens die een meisje verleiden en haar vervolgens in prostitutie brengen). De Koppeling geeft aan dat waar een slachtoffer van een *Loverboy* weerbaarheid geleerd of een en ander uitgelegd kan worden over “gezonde liefdesrelaties”, is het niet duidelijk is waar een Oost-Europees Roma meisje bij gebaat is. Bij een *Loverboy* slachtoffer wordt door middel van hulpverlening geprobeerd het meisje uit het netwerk van de *Loverboy* te halen en te zorgen dat zij zo weerbaar is geworden dat zij in de toekomst niet in dezelfde situatie terechtkomt. Maar voor het Roma meisje dat “getrouwd” is, kinderen heeft, en met haar schoonfamilie moet stelen, is het niet zinvol om haar door middel van gesprekken proberen in te laten zien dat zij niet op deze manier hoeft te leven, terwijl zij een paar weken later naar deze situatie terugkeert. De Koppeling: “Wat als je gesprekken aangaat over het getrouwd zijn, het jong kinderen krijgen, wat hebben ze eraan als je de meiden vertelt dat dit ‘niet normaal is’, terwijl ze daarna gewoon teruggaan naar die familie en die manier van leven. Als je de meiden weerbaar wilt maken, hoe moet dat dan? En waartegen dan. Hun eigen familie, terwijl ze niemand anders hebben dan die familie?” De Koppeling geeft aan dat de meisjes in die gevallen zeggen: “Jullie kunnen ons wel vertellen dat het niet in orde is, maar wij leven gewoon zo.” Er is geen behandeling die is afgestemd op deze groep jongeren aangezien onbekend is wat zij nodig hebben en wat aansluit op hun leven.

6.3.5 Toch meerderjarig

In een aantal casussen die voorbijkwamen tijdens dit project, gaven de jongeren bij hun aanhouding een leeftijd op die minder was dan hun werkelijke leeftijd. Soms waren zij net boven de 18 of twintigers, maar gaven 17 op. Soms gaven zij een veel jongere leeftijd op, bijvoorbeeld 12 of 13 jaar. Soms kon de politie of jeugdbescherming via de ambassade snel vaststellen wat de werkelijke leeftijd was.¹⁴⁷ Echter, soms stonden jongeren in verschillende Europese landen geregistreerd of kwamen in politiestructuren voor met verschillende namen en leeftijden variërend van 12 tot 20 jaar. Sommige jongeren zagen er volgens politie en jeugdhulp wel duidelijk ouder uit dan de opgegeven leeftijd, maar er wordt in eerste instantie uitgegaan van de opgegeven identiteit, totdat er meer zekerheid is over de werkelijke identiteit van het kind.¹⁴⁸ De Koppeling geeft aan dat sneller moet worden vastgesteld of de jongere minderjarig is of niet om onterechte plaatsing in de jeugdinstelling te voorkomen. Niet alleen wordt een plaats bezet die anders aan een jongere kan worden geboden voor

¹⁴⁶ Dit was het geval in casus 9 (Dajana, zie par. 6.3.7), 12, 14, zie annex 2.

¹⁴⁷ De Roemeense Nicu en Nicoleta worden in Amsterdam aangehouden wegens zakkenrollerij. Ze geven op 15 en 17 jaar oud te zijn. Ze zien er ouder uit, maar er is nog geen duidelijkheid over hun identiteit. Er wordt uitgegaan van minderjarigheid en ze worden in de JJ1 in bewaring gesteld. Na een week blijkt uit informatie van de ambassade dat Nicu en Nicoleta 20 jaar oud zijn.

¹⁴⁸ Dit is in overeenstemming met *General Comment* nr. 6 (2005) en de EU Richtlijn mensenhandel, 2011/36/EU, r.o. 22 en artikel 13: Indien de leeftijd van een slachtoffer van mensenhandel niet zeker is en er redenen zijn om aan te nemen dat deze leeftijd minder is dan 18 jaar, moet het slachtoffer als minderjarig worden beschouwd.

wie dit echt nodig is. Ook sluit de hulpverlening niet aan op de jongeren die in werkelijkheid meerderjarig zijn en krijgen zij veel stress van hun verblijf in de instelling.

VOLWASSEN VROUWEN ALS MINDERJARIGEN IN DE INSTELLING

Enesa (17), ook bekend als Sevala (27), reist al jaren met haar schoonfamilie zakkenrollend door Europa. De familie heeft een jaar in Nederland verbleven en is naar Spanje gevlucht toen een van de kinderen uit huis is geplaatst. De familie, met zeven kinderen, wordt in het kader van het 13OCEANS vervolgingsonderzoek teruggehaald naar Nederland. Enesa wordt in De Koppeling geplaatst. Zij is zwanger en de begeleiders geven voorlichting en bereiden haar voor op de bevalling. Volgens haar behandelaar keek Enesa haar aan alsof ze gek was en het lukt niet aansluiting bij haar te vinden. Later blijkt zij als Sevala, met de leeftijd van 27 jaar, in Duitsland geregistreerd te zijn. Ze blijkt zes kinderen te hebben, die verspreid in Europa in verschillende pleegfamilies verblijven.¹⁴⁹

Merisa (13), ook bekend als Mirjana (16 of 18), en Zina (13, 20 of 29) worden aangehouden wegens zakkenrollerij. Zij geven op 13 jaar oud te zijn en worden geplaatst in een JJI. Ze zien er veel ouder oud. Zina is zwanger. Op de zitting wordt bij Merisa/Mirjana, ervan uitgegaan dat zij meerderjarig is en zij wordt vrijgelaten. Bij Zina wordt nog niet van meerderjarigheid uitgegaan en zij komt in De Koppeling terecht. De meiden hadden gedacht dat als zij een minderjarige leeftijd op zouden geven, zij niet zouden worden gestraft. Zina heeft 2,5 maand gespannen en vol zorgen in De Koppeling gezeten. Ze wilde niet eten of slapen. Het enige wat ze wilde was weg. Behalve medische zorg, liet zij geen enkele hulp en begeleiding toe. Zij heeft 2,5 maand in De Koppeling gezeten wanneer toch wordt besloten uit te gaan van meerderjarigheid. Zina heeft twee kindjes, die bij haar schoonmoeder in Duitsland verblijven.¹⁵⁰

6.3.6 Bijna meerderjarig

Drie casussen die zijn gevolgd voor dit onderzoek, betroffen Roemeense jongens die 17 jaar oud waren. Jeugdhulpverlening is mogelijk tot de leeftijd van 18 jaar. Dit is vaak te kort tijd om nog verandering in het leven van deze jongeren te bewerkstelligen. Voor bijvoorbeeld de rechter of de gedragswetenschapper¹⁵¹ die de noodzaak van gesloten jeugdhulp moet toetsen, kan dit ook een reden zijn om de jongere niet gesloten te plaatsen of langer gesloten geplaatst te houden.

LANGER GESLOTEN PLAATSEN DIENT GEEN DOEL

Vasile (17) wordt aangehouden wegens winkeldiefstal. Een paar weken eerder is hij ook aangehouden wegens een poging tot inbraak. Hij heeft geen vast verblijfadres en zijn ouders zijn afwisselend in Roemenië en Spanje. Vasile wordt tijdelijk in de gesloten jeugdhulpinstelling geplaatst om te voorkomen dat hij wegloopt en om te kunnen onderzoeken wie voor Vasile zorgt. Hij zit er drie weken als verlenging wordt aangevraagd door

¹⁴⁹ Zie annex 2, casus 9. Voor meer achtergrond, zie ook: Han Koch (2017).

¹⁵⁰ Zie annex 2, casus 11.

¹⁵¹ De GI kan een machtiging gesloten jeugdhulpinstelling verzoeken als er sprake is van ontwikkelingsbedreiging voor het kind en het risico op onttrekking aan de zorg bestaat. Deze "verklaring gesloten jeugdhulpinstelling" (artikel 29b lid 4 Wet op de Jeugdzorg) behoeft instemming van een gedragswetenschapper (lid 5). De wetgever heeft beoogd dat er met het optreden van deze functionaris een tweede toets (naast het oordeel van de GI) op de noodzakelijkheid van de gesloten plaatsing plaatsvindt. De gedragswetenschapper beoordeelt of gesloten plaatsing noodzakelijk is gezien ernst van de problematiek, en kijkt naar 1) de ernst van de opgroei problemen en ontwikkelingschade van de jeugdige, en 2) de noodzaak tot geslotenheid, waarbij geen andere afwendmogelijkheid is om te voorkomen dat de jongere zich aan de zorg die hij nodig heeft zal onttrekken of daaraan door anderen zal worden onttrokken.

de jeugdbeschermer. De “verklaring gesloten jeugdhulpinstelling” behoeft instemming van een gedragswetenschapper, bij wijze van tweede toets op de noodzakelijkheid hiervan. De gedragswetenschapper zegt de beslissing om Vasile gesloten te plaatsen te begrijpen, omdat hij uit een open groep zal wegllopen en verdwijnen waardoor geen toezicht meer mogelijk is. Echter verwacht zij niet dat er bij langer verblijf meer openheid zal komen wat betreft zijn zaak en dat ook niet duidelijker zal worden of en welke zorg Vasile nodig heeft. In de laatste tien maanden tot zijn meerderjarigheid zal Vasile niet de Nederlandse taal of een vak leren of opleiding voltooien. Vasile is geen gevaar voor de veiligheid van anderen. Gezien zijn postuur, leeftijd en sociale vaardigheden heeft zij de indruk dat Vasile voor zichzelf kan opkomen en niet heeft te vrezen voor zijn eigen veiligheid. De gedragswetenschapper kan dan ook niet instemmen met verlenging van de gesloten jeugdhulpinstelling, omdat deze geen doel meer dient. De rechter verlengt de machtiging voor gesloten plaatsing niet en Vasile staat na de zitting op straat. Hij wordt opgepikt door Roemeense kennissen.¹⁵²

De gedragswetenschapper beschrijft hier de kern het probleem van waar de jeugdbeschermers en begeleiders van de gesloten jeugdhulpinstelling mee worstelen. De vraag is wat er tijdens de gesloten jeugdhulpinstelling van de jongere nog bereikt kan worden aan verandering voor het bereiken van meerderjarigheid.

In een andere, vergelijkbare casus, is een jongen, Mihai, wel een aantal maanden gesloten gehouden. Mihai zou op dat moment eerder 18 jaar worden dan Vasile. Toch leek er beweging in deze casus te komen. De begeleiders van De Koppeling geven aan dat Mihai soms andere keuzes begon te maken. Was iedereen vanaf de eerste aanhouding aan boord geweest, had er voor Mihai wellicht nog een en ander gerealiseerd kunnen worden.

TOEKOMST IN NEDERLAND OF TERUG NAAR ROEMENIË

Mihai, 17 jaar, bijna 18, verblijft in De Koppeling. Een jaar geleden is hij voor het eerst aangehouden en sindsdien inrichting in en uit gegaan. Er wordt gewacht tot zijn moeder, die in Roemenië verblijft, aantoon dat zij de werkelijke moeder is en hem op komt halen. De jeugdbeschermer vraagt zich af of we er goed aan doen hem hier gesloten houden. Het gaat niet goed met Mihai. Hij wil terug naar Roemenië, doet weglooppogingen, verwondt zichzelf, gaat in hongerstaking als zijn moeder ondanks beloften weer niet gekomen is en vertoont agressief gedrag op de groep. Ongeluk uit zich in lichamelijke klachten. Via de Roemeense ambassade wordt een gezinsonderzoek gedaan. Volgens de Roemeense autoriteiten kan Mihai terug naar zijn familie. Terugkeer kan snel worden gerealiseerd. Echter Mihai is wisselend over de vraag of hij in Nederland of in Roemenië wil zijn. Hij blijft ook wisselende verklaringen geven over zijn toekomstwensen en de wijze van realisatie daarvan (illegale of legale activiteiten). Hij wil daarbij ook geen ondersteuning van het Leger des Heils. Besloten wordt om hem begeleid terug te laten keren. Hij heeft een advocaat genomen om teruggeleiding te voorkomen, maar in juni wordt hij teruggebracht naar Roemenië.¹⁵³

¹⁵² Zie annex 2, casus 4. In de drie weken dat Vasile in de gesloten jeugdhulpinstelling zat, heeft de politie geprobeerd meer over zijn identiteit te achterhalen, en te onderzoeken of hij deel uit maakte van een crimineel netwerk en of er aanwijzingen waren dat hij door anderen werd aangestuurd om criminele feiten te plegen. Uit dit onderzoek is niet veel gekomen, en daarmee waren er geen duidelijke aanwijzingen dat Vasile slachtoffer zou kunnen zijn van uitbuiting. Was dit wel het geval geweest, dan had de gedragswetenschapper wellicht anders besloten.

¹⁵³ Zie annex 2, casus 3.

6.3.7 Interventie op jonge leeftijd

Er zijn te weinig casussen gevolgd om met zekerheid uitspraken te doen over de relatie tussen de leeftijd van het kind en acceptatie van hulpverlening en aanslaan van behandeling, maar mogelijk kan er voor jongere kinderen meer worden gedaan dan voor de jongeren van 16 jaar en ouder (zie par. 6.3.2 tot en met 6.3.6). In het geval van twee jongeren, een meisje van 10 en een jongen van 15, lijkt het mogelijk te zijn om ander perspectief te realiseren.¹⁵⁴

In onderstaande casus lijken enkele “ingrediënten” van succes, de jonge leeftijd van het meisje, waardoor zij meer ontvankelijk was voor hulp en gedragsverandering. Tevens had zij baat bij ritme en structuur. In de instelling kon zij weer “kind zijn”. Tevens is het opbouwen van vertrouwen, na bijna een half jaar, gelukt. Dit heeft veel tijd nodig en vraagt om intensieve begeleiding en het verzekeren van veiligheid.

IK WIL NIET MEER TERUG NAAR MIJN FAMILIE

Dajana werd samen met haar zusje voor het eerst in Nederland aangehouden in mei 2014. Op papier was zij toen 10 jaar oud, maar waarschijnlijk is zij in werkelijkheid 2 jaar ouder. Wekelijks werd zij samen met haar oudere broers en zussen aangehouden voor zakkenrollerij in onder andere Amsterdam, Den Haag en Rotterdam. Begin 2015, nadat zij voor de zoveelste keer in Rotterdam is aangehouden, stelt de officier van justitie dat, gezien haar dossier, het verstandig zou zijn haar gesloten te plaatsen. De rechter geeft een machtiging voor een half jaar gesloten jeugdhulpinstelling. Dit is daarna met nog eens een half jaar verlengd.

Het meisje, nu 13 á 15 jaar, verblijft sindsdien in een pleegfamilie. Hoewel haar moeder weer op vrije voeten is en via social media contact mogelijk is, heeft zij geen weglooppogingen gedaan. Zij heeft aangegeven niet meer terug te willen naar haar “oude” leven. Wat zijn de “ingrediënten” die maken dat dit meisje uit haar oude netwerk is gestapt?

BETROKKENHEID JEUGDBESCHERMER

De toenmalige jeugdbeschermer van NIDOS geeft aan dat hij zeer betrokken was bij het meisje, heeft laten zien dat hij belangstelling voor haar had, zorgen om haar had en haar wilde helpen. En dat hij dit ook duidelijk naar haar heeft gemaakt. Zo vroeg ze een keer: “Waarom kom je zo vaak?” “Omdat ik je belangrijk vind. Nu je niet bij je familie bent, is het belangrijk dat er iemand voor je zorgt.” Daarop stormde het meisje weg. Een paar weken later, toen de jeugdbeschermer weer kwam, had hij naar eigen zeggen een ander kind voor zich. Hoewel de jeugdbeschermer zich ervan bewust was dat de kans van slagen in dit soort zaken klein is en hij geen verwachtingen koesterde, heeft hij altijd laten zien haar de moeite waard te vinden en haar een goede toekomst te gunnen.

Hoewel het een cliché is, geeft de voogd aan dat zo open mogelijk communiceren en “doen wat je zegt en zeggen wat je doet” heel belangrijk is geweest. De jeugdbeschermer geeft aan dat de begeleiding van de gesloten instelling een heel belangrijke rol hebben gespeeld in het bieden van een veilige omgeving en perspectief voor Dajana. Twee keer per week was er contact met hen om het welzijn van Dajana te bespreken. Twee keer per maand bezocht de jeugdbeschermer Dajana. Normaal gesproken

¹⁵⁴ Zie annex 2, casus 9 (in dit geval geldt ook voor de jongste kinderen dat een ander leven voor hen mogelijk blijkt te zijn) en 14.

bezoekt de jeugdbeschermer een kind in een gesloten instelling ongeveer een keer per maand. Bij deze groep is het volgens de jeugdbeschermer nodig om intensief contact te onderhouden.

DAGRITME, STRUCTUUR, SPELEN

Volgens de begeleiding van de instelling had Dajana baat bij het dagritme en de structuur die werd geboden, het feit dat er op vaste tijden gegeten werd (“er überhaupt gegeten werd”) en er dagbesteding was. Dajana zat op een groep met jonge kinderen en volgens de begeleiding vond zij het fijn om gewoon te kunnen spelen, bijvoorbeeld buiten met de skelters.

MOTIVATIE KIND

Aan het begin van haar plaatsing was er genoeg gelegenheid om weg te lopen. Zo was er onder toezicht een bezoeksregeling met de moeder van Dajana en was zij ervan op de hoogte dat haar moeder naar Spanje wilde vertrekken. De jeugdbeschermer is ervan overtuigd dat Dajana ervoor had kunnen kiezen om mee te gaan. De omheining van de instelling is slechts twee meter hoog, maar ze heeft niet voor gekozen om weg te lopen. De jeugdbeschermer heeft het idee dat Dajana misschien al langer weg wilde uit het gezin. Dajana is een intelligent meisje, een protectieve eigenschap voor de ontwikkeling van een kind. Ook denkt de jeugdbeschermer dat zij op een leeftijd was waarop zij nog ontvankelijk was voor hulp en gedragsverandering. Toen de machtiging voor gesloten jeugdhulpinstelling werd verlengd, begon Dajana ineens te praten. De jeugdbeschermer had dit niet meer verwacht. Wellicht gaf de verlenging een gevoel van veiligheid en was haar duidelijk wat de kinderbescherming haar kon en wilde bieden. Op een gegeven moment sprak zij uit dat zij niet meer terug wil naar haar familie en haar oude leven.

TOEKOMST

Voordat Dajana in Nederland werd aangetroffen, is zij de afgelopen jaren aangehouden geweest wegens zakkenrollerij in Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland, Zweden, België, Frankrijk en Italië. Nu gaat Dajana graag naar school. Zij wil later stewardess worden omdat zij zoveel talen spreekt.

6.3.8 Tussenconclusie, kansen en aanbevelingen

Hierboven is beschreven dat, wanneer een kinderbeschermingsmaatregel wordt getroffen voor de alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen, er knelpunten zijn in het bieden van passende bescherming. Op het moment wordt gekozen om voor de jongere een machtiging plaatsing in een gesloten jeugdhulpinstelling te verzoeken, om te voorkomen dat de jongere wegloopt, en om de jongere zo beter te kunnen beschermen en te kunnen onderzoeken of de jongere naar een veilige situatie kan terugkeren. Hierboven is ook het risico beschreven van gevoelens van isolement in de gesloten jeugdhulpinstelling, met name voor de alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen die geen Nederlands spreken. Er moet daarom zo snel mogelijk perspectief gevonden worden. In deze paragraaf is een aantal knelpunten genoemd waardoor het in casussen die voor dit onderzoek zijn gevolgd, meestal niet heeft geleid tot een bevredigende oplossing: in de meeste casussen is onduidelijk gebleven of de jongere naar een veilige omgeving terugkeerde, en of het kind gevrijwaard was van criminele uitbuiting. Of de jongere nu een maand of meerdere maanden in de instelling verbleef, maakte niet veel verschil. De grootste knelpunten zijn dat vaak lang onbekend is of blijft

wat de identiteit van de jongeren en hun ouders zijn en of de jongere slachtoffer is van mensenhandel en criminele uitbuiting.

Institutionele aanpassingen

- Jeugdbeschermers geven aan dat deze zaken intensief zijn en meer tijd kosten dan nu wordt toebedeeld voor een voorlopige voogdijmaatregel (zo kan de jeugdbeschermmer slechts een keer per vier à zes weken het kind in de instelling bezoeken). Deze zaken zouden zwaarder moeten wegen op de caseload om het belang van het kind, de veiligheid en beschermingsbehoefte goed uit te zoeken en de bescherming van het kind te waarborgen wanneer de kinderbeschermingsmaatregel eindigt.¹⁵⁵
- De zaken van alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen die zich schuldig maken aan diefstal zou een specialisme moeten zijn, zowel bij de Gecertificeerde Instelling, de jeugdhulpinstelling, het Openbaar Ministerie als de politie. Er moeten vaste (contact)personen zijn die zich met deze zaken bezighouden, die expertise hebben opgebouwd en om direct overleg mogelijk te maken.

Werkafspraken politie en jeugdbescherming: sneller vaststellen identiteit en mensenhandel

- Een aantal onderzochte casussen leken te blijven “zweven”. Een jeugdbeschermmer was bijvoorbeeld in afwachting van resultaten van politieonderzoek waar geen capaciteit voor was. Jongeren zaten daardoor wellicht soms te lang of onterecht in de gesloten jeugdhulpinstelling. Om dit te voorkomen, zijn in het kader van het project Safe Havens, waar dit onderzoek onderdeel van uitmaakt, met de jeugdbeschermers van LJ&R en de AVIM Amsterdam werkafspraken gemaakt om te komen tot een betere en tijdigere opvolging en afhandeling van zaken.¹⁵⁶ Zo moet de identiteit van de jongere sneller worden onderzocht, mede om te voorkomen dat jongeren die in werkelijkheid meerderjarig zijn ten onrechte in de jeugdhulpinstelling terecht komen. Tevens moet sneller duidelijk worden of er aanknopingspunten zijn voor een strafrechtelijk onderzoek naar mensenhandel. Voor de hulpverlening moet dit eraan bijdragen sneller perspectief voor de jongere te onderzoeken en te realiseren en de jongere zo kort mogelijk in de instelling te houden.
- Hierbij is afgesproken dat identiteitsonderzoek door de politie binnen 75 uur moet gebeuren (de drie dagen voordat de jongere wordt voorgeleid, zie par. 5.4). Als de rechter een machtiging voor plaatsing in een gesloten jeugdhulpinstelling heeft afgegeven, wordt binnen vier weken een overleg gepland met de Raad voor de Kinderbescherming, de Gecertificeerde instelling, de AVIM, en de jeugdhulpinstelling. Op grond van de tot dan toe door deze partijen verkregen informatie over de jongere kan worden besloten of de voogdijmaatregel en gesloten plaatsing nog langer passend is en of terugkeer moet worden geregeld of dat verdere bescherming in Nederland nodig is. Een eventueel verzoek aan de rechter om verlenging van de kinderbeschermingsmaatregel kan beter worden onderbouwd met de informatie vanuit de verschillende ketenpartners.

Bij deze nieuwe werkwijze worden de volgende aanvullende aanbevelingen gedaan:

- Ook als er een machtiging is afgegeven voor drie maanden moet na een maand worden besloten of gesloten plaatsing nog langer gerechtvaardigd is.
- Met acht weken is er een zitting over een verlenging na drie maanden. Ook op dit moment moet worden overwogen of gesloten plaatsing nog langer gerechtvaardigd is op basis van de (nieuwe) informatie van bovengenoemde partijen.
- Het is belangrijk dat de jeugdbeschermmer in dit proces de bewaker blijft van het belang van het kind en de afweging maakt tussen het (brede) belang¹⁵⁷ van het kind en het opsporingsbelang.
- In de casussen die voor dit onderzoek zijn gevolgd, is in een casus strafrechtelijk onderzoek naar mensenhandel gedaan en vervolging ingesteld. In het geval van de andere casussen ontbrak hiervoor de capaciteit, maar ook ontbrak het vaak aan aanknopingspunten om onderzoek te kunnen doen. Onderzoek naar mensenhandel en vervolging van daders kan onderdeel uitmaken

¹⁵⁵ Jeugdbeschermers hebben dit aangegeven bij het doorspreken van verschillende casussen die zijn meegenomen in dit onderzoek, zoals casus 3, beschreven in annex 2, en tijdens de study visit in Bosnië van 28 tot en met 31 mei 2018, georganiseerd binnen het Safe Havens-project.

¹⁵⁶ Bijeenkomst met het LJ&R, Defence for Children en de AVIM, Amsterdam, 8 november 2017. Een protocol is opgesteld door de AVIM Amsterdam, gedeeld op 7 februari 2018.

¹⁵⁷ *General comment* nr. 14 (2013).

van de bescherming van de minderjarigen, maar het strafrecht biedt geen totaaloplossing. Het is de vraag wat er moet gebeuren wanneer de ouders uit armoede het kind naar Nederland hebben gestuurd om door middel van diefstallen een inkomen te verwerven. Strafrechtelijke vervolging van de ouders is niet zonder meer in het belang van het kind. Strafrechtelijke vervolging van de uitbuiters betekent ook niet automatisch dat het kind daarmee is beschermd.¹⁵⁸ In veel casussen zal dus de vraag blijven op welke manier het kind het best kan worden beschermd onafhankelijk van onderzoek en vervolging mensenhandel.

VEROORDELING VAN DE UITBUIER, MAAR DE JONGEN IS NIET BESCHERMD

In september wordt de oom van Sergiu in Nederland veroordeeld tot zes maanden gevangenisstraf voor het uitbuiten van Sergiu door middel van bedelarij. Zij zijn eerder aangetroffen in Duitsland, Frankrijk en België.

Twee maanden eerder is Sergiu echter door de jeugdrechter meegegeven aan zijn moeder en teruggedaan naar Frankrijk. De jeugdbeschermer heeft de zaak niet overgedragen aan de Franse kindbescherming. Onbekend is hoe het nu met Sergiu gaat.¹⁵⁹

In gang zetten van identiteits- en gezinsonderzoek en onderzoek mensenhandel

- Als de AVIM nog niet is betrokken bij een zaak door de politie die het kind heeft aangetroffen (zie ook bovengenoemde werkafspraken), kunnen de RvdK en de jeugdbeschermer ook zelf de AVIM benaderen voor identiteits- en mensenhandelonderzoek. Zo kan de AVIM onderzoeken of de persoon reeds in meerdere landen bij de politie bekend is en een intakegesprek mensenhandel houden.
- Wanneer de politie de jongere niet als mogelijk slachtoffer van criminele uitbuiting herkent, of de zaak niet als zodanig op wil pakken, kan de jeugdbeschermer die de voogdijmaatregel uitvoert ook aangifte van mensenhandel van de cliënt doen.¹⁶⁰
- Het consulaat van het land van herkomst heeft de taak om identiteitsdocumenten te verifiëren. Ook kan deze ingeschakeld worden om onderzoek te doen naar de achtergrond en gezinssituatie van het kind en of het kind terug kan keren naar het land van herkomst. De politie (in geval van identiteitsonderzoek), de RvdK en de jeugdbeschermer kunnen het consulaat hiervoor benaderen. Zowel wat betreft het identiteitsonderzoek als het gezinsonderzoek, moet de jeugdbeschermer dit aan het begin van de plaatsing van de jongere in de jeugdhulpinstelling in gang zetten.
- Wat betreft een kindbeschermingsonderzoek is de Centrale autoriteit Internationale Kinderaangelegenheden onder het ministerie van Justitie en Veiligheid formeel de aangewezen partij. Deze kan een informatieverzoek indienen bij de Centrale autoriteit van het land van herkomst of gewoon verblijf, bijvoorbeeld omtrent het terug kunnen keren van het kind naar de familie, bij alternatieve verzorgers, of het plaatsen van een kind in een instelling.¹⁶¹ De RvdK en de jeugdbeschermer kunnen de Centrale autoriteit hiervoor benaderen. Deze procedure neemt vaak drie weken of langer in beslag.¹⁶²

Perspectiefplan en terugkeer

- Internationale samenwerking met de autoriteiten en NGOs van het land van herkomst of gewoon verblijf is essentieel vanaf het begin (vaststellen identiteit, assessment veiligheid binnen het gezin) tot het eind (terugkeer en nazorg).
- Aan het begin van de plaatsing van de jongere in de jeugdhulpinstelling, dienen de jeugdbeschermer en de behandelaar van de instelling, samen met de jongere (artikel 12 IVRK), een

158 In de Franse Hamidovic-zaak (zie pagina 28), zijn de uitbuiters gearresteerd, maar kwamen de kinderen niet bij de jeugdhulpverlening terecht, waardoor zijn binnen enkele weken opnieuw in de metrostations actief waren (Peyroux, 2015).

159 Zie annex 1, casus 8.

160 Zie annex 2, casus 2.

161 Rijksoverheid (n.d.) <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/jeugdbescherming/internationale-kinderbescherming>.

162 Zie annex 2, casus 1.

behandelplan of perspectiefplan op te stellen met voorwaarden en concrete doelen om naartoe te werken. Op deze manier weet de jongere ook waar hij aan toe is, hoe de komende tijd in de instelling eruit zal zien, en welke medewerking van de jongere nodig is om zijn doelen te realiseren. Voorwaarden en doelen zijn onder andere (zie ook hoofdstuk 2 over de rechten van het kind) het identificeren van de ouders/verzorgers van het kind en het onderzoeken van de mogelijkheid van gezinshereniging. In geval van terugkeer naar het land van herkomst of gewoon verblijf kan worden gewerkt aan het vaststellen van een veilig sociaal netwerk en eventuele beschikbare alternatieve zorg en voortzetting van bescherming, het verzekeren van toegang tot onderwijs en zorg, een veilige effectivering van terugkeer en toezicht en monitoring na terugkeer. De jeugdbeschermer maakt samen met de jongere en de autoriteiten van dit land een re-integratieplan. Het organiseren hiervan moet in een vroeg stadium gebeuren en niet pas wanneer de kinderbeschermingsmaatregel zal aflopen of de rechter een eventueel verzoek om verlenging afwijst. Indien terugkeer naar het land van herkomst of gewoon verblijf leidt tot een situatie waar de rechten van het kind worden geschonden, kan re-integratie in het gastland (Nederland) worden onderzocht. Er moet dan een langetermijnregeling komen, inclusief verblijfsrecht, plaatsing in een gezinsomgeving, toegang tot onderwijs en zorg en integratie.

- Vanaf het begin van de plaatsing van de jongere in de jeugdhulpinstelling, onderzoekt de jeugdbeschermer hoe de terugkeer van de jongere zo veilig mogelijk kan worden gerealiseerd en de jongere over kan worden gedragen aan de ouders of de kinderbescherming in het land van herkomst/gewoon verblijf. Op deze manier kan worden voorkomen dat – wanneer gesloten plaatsing niet wordt gehandhaafd of verlengd – de jongere na de zitting op straat komt te staan. Eventueel kan de rechter worden verzocht nog een of enkele weken de tijd te geven om een veilige terugkeer en overdracht aan de ouders of de autoriteiten van het land van herkomst of gewoon verblijf te realiseren. Hierop wordt in het volgende hoofdstuk verder op ingegaan.

Omgang en opbouwen van vertrouwen

- Vanaf het eerste contact met een kind moeten de autoriteiten (politie, RvdK en jeugdbescherming) vertrouwen opbouwen. Hiervoor moet tijd worden genomen. Het kind moet het gevoel gegeven worden te worden geloofd en gehoord. Gesprekken moeten op een comfortabele plek plaatsvinden. Het kind moet begrijpen hoe het systeem en de procedures werken, welke autoriteit welke rol heeft en welke uitkomsten de zaak kan hebben. De mogelijkheid te communiceren in een taal die de jongere begrijpt helpt bij het opbouwen van vertrouwen en gevoel van veiligheid.
- Bij het winnen van vertrouwen van de jongeren en de ouders, en eventuele duiding van de situatie, kan gebruik worden gemaakt van een *cultural mediator*. De jongere moet regelmatig contact kunnen hebben met een vertrouwenspersoon: jeugdbeschermer, mentor, behandelaar, *cultural mediator* of een NGO in het land van herkomst/gewoon verblijf. Op deze manier kan vertrouwen worden opgebouwd en het belang van het kind worden onderzocht.
- Samenwerking met de ouders moet worden gezocht, om te onderzoeken wat de redenen zijn dat het kind onbegeleid in het buitenland en economisch/crimineel actief is. De hulpvraag van de ouders moet worden onderzocht. Met de autoriteiten van de landen van herkomst, gewoon verblijf moet bekeken worden welke hulp de familie kan worden geboden om te voorkomen dat zij hun kinderen wegsturen. Wanneer de ouders “aan boord” zijn, en wanneer zij hulpverlening voor het kind accepteren, kan dit er bovendien toe leiden dat het kind ook de hulpverlening accepteert en wil meewerken.¹⁶³

VERTROUWEN OPBOUWEN

Bosnische NGO¹⁶⁴: “Het is belangrijk om het vertrouwen te winnen van de kinderen, maar dit is een lang traject. Het is beter om de ouders te benaderen en daarna te richten op de kinderen. De ouders moeten het voordeel zien van de hulp die ze krijgen. Het is daarbij belangrijk om te

¹⁶³ Advies van de Bosnische NGO Zemlja Djece tijdens de study visit van 28 tot en met 31 mei 2018, georganiseerd binnen het Safe Havens-project.

¹⁶⁴ Ibid.

analyseren wat de voordelen en mogelijkheden zijn voor een jongere. Plaatsing in een gesloten jeugdhulpinstelling geeft de ouders en de jongeren in eerste instantie het idee dat ze iets wordt afgenomen door ze van de straat te halen. De kinderen zijn gewend aan het straatleven en de vrijheid, ze zullen zich opgesloten voelen. Bied activiteiten waarmee de jongeren geld kunnen verdienen om inkomstenverlies enigszins te compenseren, zodat ze de druk van inkomen verwerven los kunnen laten en hulp accepteren.”

“De kinderen die bedelen of stelen om te overleven zijn makkelijker te helpen dan kinderen die worden ingezet door criminele organisaties. Door de familie meer stabiliteit te geven zoals door het vinden van werk, toegang tot medische zorg en het bieden van materiële hulp kun je voor deze kinderen al veel verbeteren.”

-
- De kinderen die door een criminele organisatie (clans) worden ingezet voor het plegen van diefstal of bedelarij, kunnen zelf kinderen hebben waarmee zij onder druk worden gezet. Deze kinderen kunnen zijn meegekomen naar Nederland, of zich bevinden in het land van herkomst of gewoon verblijven. De hulpverlening moet, eventueel in samenwerking met de politie en autoriteiten en NGOs in het land van herkomst of doorreis, onderzoeken waar de kinderen verblijven, onderzoeken of de kinderen veilig zijn en waar nodig de kinderen in veiligheid brengen. Dit kan mede ertoe leiden dat de jongere de hulpverlening accepteert.¹⁶⁵
 - Als het gaat om een groep van twee of meerdere jongeren is er vaak een rangorde zichtbaar. Er kan het meest worden bereikt door in te zetten op de jongere die het laagst in de rangorde staat.¹⁶⁶
 - In deze zaken is het voor de hulpverlening ingewikkeld om te bepalen waarop moet worden ingezet bij de behandeling van de problematiek van het kind: veiligheid of hechting. Dit blijft een individuele afweging, waarbij in de huidige werkwijze eerst wordt gekozen voor veiligheid om vervolgens te onderzoeken of terugkeer naar het gezin veilig genoeg is.

DROMEN

Bosnische NGO¹⁶⁷: “Het is belangrijk dat de kinderen leren om weer te dromen. Er moet een programma worden ontwikkeld die aansluit bij de kinderen. In de behandeling moet aandacht zijn voor identiteit. Zij moeten leren nadenken over vragen en leren daarop antwoorden te formuleren, zoals: wie ben ik, waar kom ik vandaan, wie staat er om mij heen, wat kan ik, wat wil ik. Dit kan bijvoorbeeld door middel van tekenen of spel en drama. Pas als zij hun identiteit kennen, heeft het zin om de kinderen te wijzen op hun rechten.”

-
- Cultuurverschillen zijn door de hulpverlening genoemd als knelpunten in de behandeling van de jongere, met name in geval van getrouwde meisjes (eventueel met kinderen). Enerzijds wil de hulpverlening het meisje tegen het kindhuwelijk (en mogelijke uitbuiting) beschermen (een norm die mede wordt ontleend aan het IVRK).¹⁶⁸ Anderzijds stellen meisjes dat het voor hen normaal is, in dit huwelijk te willen blijven en keren zij in de praktijk naar de schoonfamilie terug.¹⁶⁹ Wat betreft de manier waarop de hulpverlening hiermee om moet gaan, kan contact

¹⁶⁵ Ibid.

¹⁶⁶ Ibid. Ook hulpverleners signaleerden een zekere rangorde in casussen 9 en 10 (“het ene meisje ging steeds een glaasje water halen voor het andere meisje”).

¹⁶⁷ Advies van de NGO World Vision in Bosnië en Herzegovina, tijdens de study visit van 28 tot en met 31 mei 2018, georganiseerd binnen het Safe Havens-project.

¹⁶⁸ Joint general recommendation nr. 31 of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women/*general comment* nr. 18 of the Committee on the Rights of the Child on harmful practices, p. 7.

¹⁶⁹ Behandelaar De Koppeling, tijdens een bijeenkomst van Safe Havens, maart 2018.

opgenomen worden met NGOs in het land van herkomst, die meer expertise hebben opgebouwd in de omgang met deze doelgroep. Ook in geval van terugkeer van deze jongere, kan de NGO eventueel de hulpverlening overnemen en het welzijn van het kind in de gaten houden.

- Jongeren moeten worden “gedeprogrammeerd”¹⁷⁰ van de invloed van de uitbuiters en geïnformeerd over hun recht op bescherming. Onder andere door ze bewust te maken van de bescherming in de instelling, ze te ontdoen van invloeden van buitenaf (daarbij een afweging maken met betrekking tot het belang van contact met de ouders) en ze bewust te maken van slachtofferschap van mensenhandel en strategieën die handelaren gebruiken om slachtoffers aan zich te binden, ze weerbaar te maken door te wijzen op gevaren en risico’s van mensenhandel en juridische informatie verstrekken over het doen van aangifte. Dit kan door middel van mentorgesprekken, wekelijkse groeps gesprekken, “drie-gesprekken” met voogd, begeleider en pupil, of met advocaat en politie. Voorlichtingsfilmmpjes over mensenhandel en rechten kunnen ook worden ingezet.¹⁷¹

¹⁷⁰ “Deprogrammeren” is een onderdeel van de methodiek van Beschermd Opleiden voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen die (vermoedelijk) slachtoffer zijn van mensenhandel of kwetsbaar om dat te worden. Mailwisseling met Victoria Kurochka, teamleider BO, 27 augustus 2018.

¹⁷¹ Zie bijvoorbeeld de voorlichtingsfilmmpjes van ReAct, een EU-project van ECPAT, die in verschillende talen beschikbaar zijn: <https://www.youtube.com/channel/UC2FdNTMfL0iTT3oiFUop3Fg>.

7. DERDE FASE: TERUGKEER EN RE-INTEGRATIE

Er moet zo snel mogelijk een duurzame oplossing gevonden worden, in overeenstemming met de bescherming die het kind nodig heeft, alsmede met de zienswijze van het kind. Het begint met het onderzoeken van de mogelijkheid van gezinshereniging. Terugkeer naar (of gezinshereniging in) het land van herkomst kan niet worden nagestreefd als dit leidt tot een situatie waar de rechten van het kind worden geschonden. Er moet rekening worden gehouden met de veiligheid van het kind, socio-economische omstandigheden, beschikbare (alternatieve) zorg en bescherming, de mate van integratie in het gastland en de duur van afwezigheid in het land van herkomst en de mening van het kind en de ouders/verzorgers moet worden meegewogen. Re-integratie (of gezinshereniging) in het gastland of een ander land kan worden overwogen als terugkeer niet mogelijk is. Er moet dan een lange termijn regeling komen, inclusief verblijfsrecht, plaatsing in een gezinsomgeving, toegang tot onderwijs en zorg en integratie.¹⁷²

De laatste fase in de bescherming van alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen is om te zorgen voor een veilige re-integratie. Het kan dan gaan om re-integratie in het land van herkomst, een ander land of in Nederland. De uitgangspunten in het algemeen zijn, in overeenstemming met het IVRK, dat een kind bij zijn ouders opgroeit en met zijn ouders herenigd wordt. Dit wordt, ook in transnationale kindbeschermingszaken, eerst onderzocht. Is dat niet mogelijk, dan wordt gekeken of het kind een ander netwerk heeft waar het naar terug kan keren, zoals overige familieleden. Is ook dat niet mogelijk, dan wordt het kind, aangezien het kind burger is van een ander land en in het kader van continuïteit in de opvoeding (taal, onderwijs, etcetera) overgedragen aan de autoriteiten van dat land. Een andere optie zou kunnen zijn om, als dit in het belang is van het kind, een toekomst te bieden in Nederland.

In bijna alle casussen die voor dit onderzoek zijn gevolgd zijn uiteindelijk de jongeren ofwel teruggebracht naar het land van herkomst of een ander land, ofwel met familie of op eigen gelegenheid teruggekeerd, ofwel zijn zij uit de opvang weggelopen. In twee casussen zijn de kinderen voor langere tijd in pleegzinnen ondergebracht en zullen zij mogelijk een toekomst in Nederland opbouwen. Hierna worden de uitkomsten van de verschillende casussen beschreven en hoe terugkeer en re-integratie is verlopen.

7.1 Weggelopen

7.1.1 Verschillende gelegenheden

Van de negentien casussen die voor dit onderzoek zijn gevolgd, zijn vijf casussen geëindigd doordat de jongere was weggelopen. In twee casussen liepen de jongeren weg vanuit de instelling, in een casus liepen de jongeren weg tijdens begeleid winkelverlof, een jongere is weggelopen uit het pleeggezin en een jongere werd per abuis vrijgelaten uit de JJI.¹⁷³ In een van deze casussen is de jongen even later in een ander land opgedoken en is, doordat hij als vermist was opgegeven, contact gezocht met Nederland. Het meisje uit het pleeggezin liet per sms weten teruggegaan te zijn. Het meisje dat uit de JJI was vrijgelaten, was naar de ouders van een vriend in Duitsland gegaan. Van de andere weggelopen jongeren is niet bekend waar zij zijn terechtgekomen.

WEGLOPERS

Alexandru liep na ongeveer twee weken weg uit de gesloten jeugdhulpinstelling. Hij werd als vermist opgegeven en duikt op in Duitsland wanneer hij opnieuw wordt opgepakt wegens diefstal. De Jugendamt krijgt Alexandru onder hun hoede. Hij wordt op de trein gezet naar zijn tante en oom. De voogdijmaatregel in Nederland is beëindigd toen de jongen weer in Duitsland opdook. Volgens LJ&R houdt de

¹⁷² *General Comment* nr. 6 (2005).

¹⁷³ Zie annex 2, casus 7.

Jugendamt de jongen niet echt in de gaten. Ook zij weten niet wat ze met de zaak moeten doen. LJ&R zoekt uit of Alexandru nog teruggehaald kan worden naar Nederland vanwege de reclasseringsmaatregel die in Nederland nog loopt, ofwel op basis van een mensenhandelonderzoek.¹⁷⁴

Azra en Mirela zijn vanuit Duitsland naar Nederland gekomen. In Duitsland, waar asiel is aangevraagd, wonen zij met onder andere hun vader en enkele andere familieleden. Omdat Azra en Mirela in De Koppeling beter meedraaien, er afspraken te maken zijn en zij een aantal maanden in de instelling verblijven, mogen ze onder begeleiding gaan winkelen. De meisjes zien in de grote kledingzaak kans om te ontsnappen. Dit is bij de politie gemeld en zij zijn op de Telex geplaatst. Zij zijn echter niet meer teruggevonden.¹⁷⁵

Sunita verblijft eerst in een gesloten jeugdhulpinstelling. Daarna mag ze bij haar tante in Nederland wonen, waar haar oudere zus ook verblijft en waarbij Jeugdbescherming reeds betrokken is. Haar ouders zijn in Duitsland en leiden een zwervend bestaan. Zij willen dat Sunita bij hen terugkomt, maar LJ&R wil dat zij eerst voor een woonruimte zorgen. Begin oktober krijgt de jeugdbeschermer een smsje: "Sorry dat ik ben weggelopen. Ik wilde naar m'n moeder toe." Sunita liet de eerste tijd af en toe nog iets horen via sms.¹⁷⁶

Een groep Roemeense jongemannen is aangehouden wegens winkeldiefstal. Er is ook een 14-jarig meisje bij. Ze ziet bleek en blijkt vier maanden zwanger te zijn. Ze wordt in een open jeugdhulpinstelling geplaatst. Na drie dagen komt de oom van het meisje, één van de aangehouden mannen, weer vrij. Diezelfde avond verdwijnt het meisje uit de instelling.¹⁷⁷

7.1.2 Kansen en aanbevelingen

- Als een jongere wegloopt uit een instelling moet de instelling of de jeugdbeschermer de jongere als vermist opgeven bij de politie. Als de jongere internationaal gesignaleerd staat, bestaat de mogelijkheid dat deze opnieuw opduikt bij de autoriteiten van andere landen en contact wordt opgenomen met Nederland.
- In geval bekend is in welk land of op welk adres de jongere mogelijk verblijft, moet contact gezocht worden met de autoriteiten in dat land om te onderzoeken of de jongere daar is opgedoken en of het daar veilig is. Dit kan eventueel verzocht worden via de Raad voor de Kinderbescherming of het consulaat van het land van herkomst of direct verzocht worden bij de jeugdbeschermingsinstanties in het land van mogelijk verblijf van de jongere.

174 Zie annex 2, casus 2.

175 Zie annex 2, casus 10.

176 Zie annex 2, casus 12.

177 Zie de casus van het zwangere meisje op pagina 37.

7.2 Besloten tot terugkeer

Er moet zo snel mogelijk een duurzame oplossing gevonden worden. Het begint met het onderzoeken van de mogelijkheid van gezinshereniging. Er moet rekening worden gehouden met de veiligheid van het kind, socio-economische omstandigheden, beschikbare (alternatieve) zorg en bescherming, de mate van integratie in het gastland en de duur van afwezigheid in het land van herkomst, en de mening van het kind en de ouders of verzorgers moet worden meegewogen.¹⁷⁸

In ten minste negen van de negentien onderzochte casussen is besloten door de jeugdbeschermer (ten minste vijf casussen) of door de rechter (ten minste vijf casussen) dat het (uiteindelijk) de beste oplossing was om de jongere terug te laten keren naar het land van herkomst of de familie. Zoals in het vorige hoofdstuk (hoofdstuk 6.3 over perspectief) beschreven, was men dan er dan niet altijd zeker van dat de jongere veilig zou zijn bij terugkeer, maar leek er ook geen beter alternatief voorhanden te zijn.

7.2.1 Onderzoek naar mogelijkheden van terugkeer en re-integratie

In de negen casussen waar de jeugdbeschermer¹⁷⁹ of de rechter¹⁸⁰ (uiteindelijk) besloot dat het de beste oplossing was voor de jongere om terug te keren, is er op verschillende manieren onderzocht of de jongere veilig zou zijn. In bijna alle casussen is met de politie of het consulaat van het land van herkomst de identiteit(sdocumenten) gecontroleerd van de jongere en soms de ouders.¹⁸¹ In vier van deze terugkeerkasussen heeft de AVIM dan ook gekeken of de jongere en soms de ouders of familie in aanraking waren geweest met politie en justitie in andere landen.¹⁸² Ook is in een van deze casussen via het consulaat van het land van herkomst een soort “raadsonderzoek” gedaan naar het gezin.¹⁸³ In twee andere casussen is hierom verzocht via de Centrale autoriteit Internationale Kinderaangelegenheden.¹⁸⁴ In nog een andere casus heeft de Raad voor de Kinderbescherming via een “zusterorganisatie” in het land van gewoon verblijf de identiteit en de situatie van de jongere onderzocht.¹⁸⁵

7.2.2 Overwegingen van de jeugdbeschermer

De vijf casussen waar de jeugdbeschermer besloot dat terugkeer toch de beste oplossing was, ondanks dat onzeker was of de jongere veilig zou zijn bij terugkeer, betroffen drie meisjes en twee jongens. In geval van een van de jongens is via het consulaat van het land van herkomst een soort “raadsonderzoek” gedaan naar het gezin, waarin werd gesteld dat je jongere veilig terug kon keren. Gezien de situatie van de jongen, werd aan dit resultaat getwijfeld, maar hoe zijn toekomst er in Nederland uit zou zien was ook onduidelijk. Daarom werd terugkeer toch als beste optie gezien.¹⁸⁶ In de casus van de andere jongen is door de jeugdbeschermer ook gepleit hem terug te laten keren naar zijn ouders. De reden hiervoor was dat hij zestig dagen in voorarrest heeft gezeten en nog een maand zal moeten blijven zitten tot de behandeling van de zaak. Zijn ouders hadden direct op de stoep gestaan toen hij was aangehouden en hij kan naar hen terug. In Frankrijk, het land waar zij een paar jaar verblijven, is de jeugdreclassering reeds bij de jongen betrokken.¹⁸⁷

¹⁷⁸ *General Comment* nr. 6 (2005).

¹⁷⁹ Zie annex 2, casus 3, 5, 6, en de casus op pagina 50.

¹⁸⁰ Zie annex 2, casus 1, 4, 7, 8 en 13.

¹⁸¹ Met uitzondering van casus 8, annex 2.

¹⁸² Zie annex 2, casus 3, 4, 5, en de casus op pagina 50. Dit is ook gedaan in casus 9, 10, 11 en 12, maar die zaken hadden een andere afloop.

¹⁸³ Zie annex 2, casus 3.

¹⁸⁴ Zie annex 2, casus 1 en 13.

¹⁸⁵ Zie annex 2, casus 7 wat betreft het meisje.

¹⁸⁶ Zie annex 2, casus 3.

¹⁸⁷ Zie annex 2, casus 6.

RAADSONDERZOEK EN BEGELEIDE TERUGKEER

Mihai (17) zit alweer een maand gesloten als contact wordt opgenomen met het Roemeense consulaat. Zij reageren direct en zullen een ‘*social inquiry*’ in Roemenië laten uitvoeren. Dit is binnen twee weken gedaan. De Engelse samenvatting hiervan is enkel positief: Mihai kan terugkeren naar zijn ouders. Dit komt vreemd over omdat Mihai zelf verklaard heeft dat zijn vader crimineel is, een auto-ongeluk heeft gehad, en nu in coma ligt. De familie zou voldoende bemiddeld zijn, maar de moeder van Mihai heeft aangegeven hem toch niet op te kunnen komen halen omdat ze geen geld heeft. Omdat Mihai echter onduidelijk is over waar hij zijn toekomst op wil bouwen en de manier waarop hij dat wil doen, wordt besloten dat terugkeer het beste is. Het consulaat wilde dit ook wel regelen, maar de jeugdbeschermer had dit reeds in gang gezet bij DT&V. Deze heeft de jongen onder begeleiding teruggebracht. Aan het consulaat is gevraagd of in Roemenië nog een oogje in het zeil te houden en de jeugdbeschermer te berichten over hoe het met Mihai gaat, maar hierop komt geen bericht meer.¹⁸⁸

In geval van de drie meisjes is in twee casussen besloten om in te zetten op hechting, ondanks zorgen over het welzijn van de meisjes. In een van deze casussen is ingezet op het belang van het meisje om herenigd te worden met haar vader en weer naar school te gaan. In de andere casus is uitgegaan van het belang van het meisje om herenigd te worden met haar kindje, dat zij negen maanden niet had gezien.¹⁸⁹ In de derde casus was het gezagsvacuüm opgeheven op het moment dat de moeder van het meisje zich aandiende en het consulaat haar identiteit bevestigde.

MOEDER MELDT ZICH, GEZAGSVACUÛM HOUDT OP

Florin (16) is in Nederland aangehouden wegens winkeldiefstal. Op de zitting komt een tante opdagen. Zij heeft een procura bij zich, een verklaring opgemaakt bij de notaris, ondertekend door Florin's ouders, die tante toestemming geeft om met haar door Europa te reizen. Team Mensenhandel van de AVIM ziet dat tante in verschillende landen is aangehouden en in Duitsland een paar maal heeft vastgezet. Op een gegeven moment neemt ook moeder contact op. Haar papieren blijken, na controle bij het Roemeense consulaat, te kloppen. Zij komt met Florin's oom naar Nederland om Florin op te halen. Op dat moment houdt het gezagsvacuüm op en daarmee ook de voorlopige voogdijmaatregel. De jeugdbeschermer maakt nog wel afspraken met de moeder. Florin moet in Roemenië naar school en kan beter niet meer meegegeven worden aan tante. Dit wordt beloofd. Moeder, oom en Florin gaan met de auto terug naar Roemenië.¹⁹⁰

188 Zie annex 2, casus 3.

189 Beide casus zijn beschreven op pagina 50.

190 Zie annex 2, casus 5.

7.2.3 Overwegingen van de rechter

Wat betreft de vijf casussen waar de rechter besloot dat de jongere het best kon terugkeren, was er in een van de casussen sprake van dat de rechter bij het afgeven van de machtiging plaatsing in een gesloten jeugdhulpinstelling expliciet de opdracht heeft gegeven om terugkeer te onderzoeken en zo snel mogelijk te realiseren. De rechter is in deze casus ook bereid geweest de machtiging twee keer kort te verlengen omdat er nog geen bericht van de autoriteiten was gekomen.¹⁹¹ In de tweede casus was de rechter bereid de jongere gesloten te plaatsen in verband met mogelijke criminele uitbuiting van de jongere. Toen het OM geen aanknopingspunten zag om verder onderzoek te doen, gaf de rechter de tijd om terugkeer te onderzoeken en zo snel mogelijk te realiseren.¹⁹² In beide casussen is via de Centrale autoriteit verzocht om een “raadsonderzoek”, maar de resultaten hiervan waren niet bekend voor het aflopen van de kindbeschermsmaatregel. Terugkeer is via DT&V geregeld om te voorkomen dat de jongere onderweg zou verdwijnen.

In de drie andere casussen werd echter de kindbeschermsmaatregel niet verlengd om meer onderzoek te kunnen doen naar de situatie van de jongere.¹⁹³

GEEN ONDERZOEK NAAR VEILIGE TERUGKEER

Voor Vasile, 17, kan de gedragswetenschapper geen instemming geven om hem langer gesloten te houden. Zij ziet niet hoe dit moet leiden tot een ander perspectief voor hem. Ook is hij sterk genoeg om voor zichzelf te zorgen. Na de zitting, waar de rechter besluit de gesloten plaatsing niet te verlengen, staat Vasile op straat. Hij wordt opgepikt door een auto met een Roemeens kenteken. Het 130CEANS politieteam volgt de auto tot een adres in Almere. Daar staan nog andere Roemenen ingeschreven, maar zij zijn niet in aanraking geweest met de politie. Vasile had aangegeven op eigen gelegenheid terug te willen gaan naar Roemenië. Mogelijk is dit gebeurd. Hij is althans niet meer opgedoken in Nederland.

Valeriu, 14, uit Roemenië, woont met zijn ouders in Duitsland. Na twee weken vindt de zitting plaats over de handhaving van de voogdijmaatregel en zijn ook de ouders van Valeriu aanwezig. De rechter geeft aan dat zij Roemeense staatsburgers zijn en dat de rechter daarom in Nederland niets te zeggen heeft over deze jongen. Aangezien zijn gezaghebbende ouders aanwezig zijn, is er geen reden om de voorlopige voogdijmaatregel te verlengen. De maatregel loopt over een paar dagen af, dan mag Valeriu met zijn ouders naar huis.

In september wordt de oom van Sergiu, 15, in Nederland veroordeeld tot zes maanden gevangenisstraf voor het uitbuiten van Sergiu door middel van bedelarij. Twee maanden eerder is Sergiu echter door de jeugdrechter meegegeven aan zijn moeder en teruggegaan naar Frankrijk. De jeugdbeschermmer heeft de zaak niet overgedragen aan de Franse kindbescherming. Onbekend is hoe het nu met Sergiu gaat.¹⁹⁴

191 Zie annex 2, casus 1.

192 Zie annex 2, casus 13.

193 Zie annex 2, casus 4, 7 en 8.

194 Zie annex 1, casus 8.

7.2.4 Begeleid of op eigen gelegenheid

In ten minste drie casussen zijn de jongeren naar het land van herkomst of gewoon verblijf, of het land waar asiel is aangevraagd,¹⁹⁵ begeleid teruggekeerd.¹⁹⁶ Dit is in alle casussen via DT&V geregeld om te voorkomen dat de jongere onderweg zou verdwijnen. DT&V zorgt voor een warme overdracht aan de autoriteiten van het land van herkomst en onderzoekt voor minderjarigen of er eventueel alternatieve opvang beschikbaar is.

In ten minste zes casussen mocht de jongere met de ouders op eigen gelegenheid mee terug naar het land van herkomst of een ander land. In drie casussen hebben de jeugdbeschermer en behandelaar van de instelling uiteindelijk zelf besloten dat de jongere met de ouders herenigd kon worden en met hen kon terugkeren.¹⁹⁷ In drie andere zaken werd dit door de rechter besloten. Een jongere werd geacht op eigen kracht terug te kunnen keren en stond na de zitting op straat.¹⁹⁸ Twee anderen mochten met hun ouders terug.¹⁹⁹

7.2.5 Tussenconclusie, kansen en aanbevelingen

Terugkeermogelijkheden, begeleide terugkeer en follow-up direct onderzoeken

Zoals blijkt uit bovenstaande analyse heeft de rechter in een aantal casussen de jeugdbeschermer de tijd gegeven om zo goed mogelijk te onderzoeken of terugkeer mogelijk was en hoe dit het best gerealiseerd kon worden. Niet in alle casussen is hiervoor echter (extra) tijd gegeven of werd dit nodig geacht. Ook heeft de jeugdbeschermer in sommige casussen niet of niet direct contact opgenomen met het consulaat of andere autoriteiten van het land van herkomst of gewoon verblijf, het IOM,²⁰⁰ of de Centrale autoriteit internationale kinderaangelegenheden, om de terugkeermogelijkheden voor het kind (grondig) te onderzoeken. Als de jeugdbeschermer dit wel via de autoriteiten probeerde te onderzoeken, kon dit soms veel tijd in beslag nemen.

- Als de rechter beslist tot een voorlopige voogdijmaatregel en plaatsing in een gesloten jeugdhulpinstelling moet de jeugdbeschermer zo snel mogelijk contact opnemen met de autoriteiten van het land van herkomst of gewoon verblijf, de Centrale autoriteit, het IOM in geval van derdelanders, en lokale NGOs om te onderzoeken of het kind veilig is bij terugkeer en hoe terugkeer het best gerealiseerd kan worden.
- Bij het verzoek om een kindbeschermingsmaatregel of de verlenging daarvan kan de jeugdbeschermer verzoeken om (extra) tijd te geven om te onderzoeken of het kind veilig is bij terugkeer, en om te bepalen of de jongere zelfstandig terug kan keren, of dat begeleide terugkeer gewenst is.
- Het onderzoeken van terugkeer naar een veilige omgeving omvat de veiligheid van een kind binnen het gezin, inclusief het risico dat de jongere opnieuw (in een ander land) in aanraking zal komen met politie en justitie of uitgebuit wordt, geschiktheid van opvangfaciliteiten etcetera.
- De jeugdbeschermer moet de autoriteiten van het land van herkomst of gewoon verblijf verzoeken om na terugkeer toezicht te houden op het kind. Eventueel de familie te ondersteunen en het kind bescherming te bieden tegen mogelijke uitbuiting en bijvoorbeeld een kindhuwelijk, om de schoolgang van het kind of een leer-werktraject te verzekeren, toegang tot medische zorg enzovoorts. Hiervoor kan ook contact opgenomen worden met NGOs.²⁰¹
- De jeugdbeschermer maakt samen met de jongere en de autoriteiten van het land van herkomst of gewoon verblijf een re-integratieplan in geval van terugkeer.

¹⁹⁵ In geval van Bosnische kinderen komt het voor dat asiel is aangevraagd in bijvoorbeeld Duitsland. In dat geval moet, in het kader van de Dublin overeenkomst, het kind vaak weer terug naar het land waar de procedure loopt. Zo is in casus 11, annex 2, de Bosnische vrouw teruggeleid naar Duitsland.

¹⁹⁶ Zie annex 2, casus 1, 3 en de casus van het meisje met het kindje op pagina 50.

¹⁹⁷ Zie annex 2, casus 5, 13 en de casus van het meisje met de strikken op pagina 50.

¹⁹⁸ Zie annex 2, casus 4.

¹⁹⁹ Zie annex 2, casus 7 en 8.

²⁰⁰ International Organization for Migration, VN migratie-agentschap.

²⁰¹ Defence for Children en ECPAT zijn beide internationale netwerken, met secties in 130 landen. Met het Mario-project (<http://marioproject.org/about-mario>) is bovendien een partnerschap gesloten met NGOs in Oost-Europa. Ook het Leger des Heils heeft organisaties in verschillende landen. Op dit netwerk zou een beroep kunnen worden gedaan in transnationale kindbeschermingszaken.

Praktische wegen om terugkeer te onderzoeken en te realiseren

Onderzoek naar terugkeermogelijkheden is soms via het consulaat,²⁰² soms via de Centrale autoriteit,²⁰³ soms via DT&V,²⁰⁴ of een combinatie hiervan geregeld. Er zijn geen vaste regels voor welke instantie in deze zaken benaderd moet worden. Wel hebben de verschillende instanties verschillende taken.

De Centrale autoriteit

De Centrale autoriteit (Ca) Internationale Kinderaangelegenheden is op grond van het Haags Kinderbeschermingsverdrag (HKBV, 1996) de aangewezen autoriteit om in internationaal verband te verzoeken om een uitgebreid kinderbeschermingsonderzoek. Het betreft dan een informatieverzoek of een zorgmelding. De Ca kan namens de jeugdbeschermer een informatieverzoek doen bij de Ca van het land van herkomst of gewoon verblijf van het kind. De jeugdbeschermer formuleert dan de vraag die onderzocht moet worden. Bijvoorbeeld of het kind terug kan keren naar de familie of er voorzieningen zijn die de familie en het kind helpen ondersteunen en een veilige omgeving helpen bieden en of er alternatieve zorg voor het kind beschikbaar is. De Ca in het land van herkomst of gewoon verblijf legt dit verzoek neer bij bijvoorbeeld het equivalent van de RvdK in dat land. Via de Ca duurt het meestal vier à zes weken voordat er een antwoord komt.²⁰⁵

Het gaat alleen om een verzoek om informatie. De Ca kan in de casussen waar dit onderzoek op toeziet, het land van herkomst of gewoon verblijf niet verzoeken om een kinderbeschermingsmaatregel te treffen. De reden hiervoor is, is dat in Nederland enkel een voorlopige voogdijmaatregel getroffen is vanwege het gezagsvacuüm (het is niet duidelijk wie de gezaghebbende ouders zijn, zij zijn afwezig of kunnen vanuit het buitenland het gezag niet effectief uitoefenen. Als de jeugdbeschermer van mening is dat in het land van herkomst of gewoon verblijf na terugkeer van het kind kinderbeschermingsmaatregelen moeten worden genomen, moet de jeugdbeschermer dit zelf proberen te organiseren met de autoriteiten van het land van herkomst of gewoon verblijf of via NGOs. De fysieke overdracht van het kind aan een ander land loopt niet via de Ca, maar via bijvoorbeeld de hierondergenoemde instanties. Naast het informatieverzoek kan bij de Ca een zorgmelding worden ingediend wanneer het kind eenmaal is teruggekeerd en de jeugdbeschermer zorgen heeft over de veiligheid van het kind. Het informatieverzoek en de zorgmelding verplichten het land waaraan deze zijn gericht om de situatie van het kind te onderzoeken en hierover terug te koppelen.

De autoriteiten van het land van herkomst of gewoon verblijf (onder andere het consulaat)

Het consulaat van het land van herkomst kan helpen bij het vaststellen van de identiteit en de familie van de minderjarige. Ook kan deze, net als de Ca, zorgen voor een soort ‘raadsonderzoek’ (*social inquiry*) in het land van herkomst, waarin wordt onderzocht of het veilig is voor de minderjarige om terug te keren naar het gezin of netwerk waar het vandaan komt. Hierbij wordt vaak gebruik gemaakt van dezelfde autoriteiten als die de Centrale autoriteit zou verzoeken. Via het consulaat kan dit soms sneller gaan. Wel is het consulaat in eerste instantie een consulaire dienst en heeft deze er belang bij om burgers terug te laten keren. Een kinderbeschermingsonderzoek via de Ca is, als hier genoeg tijd voor is, te prefereren. Het consulaat zou gevraagd kunnen worden of hulpverlenings- of jeugdbeschermingsinstanties het kind na terugkeer monitoren en hulpverlening bieden. Het consulaat biedt soms ook aan de terugkeer van het kind organiseren. De jeugdbeschermer moet hierbij opletten dat dit veilig gebeurt en er sprake is van “warme overdracht” van het kind, zodat het niet onderweg of bij aankomst opnieuw verdwijnt. In de casussen die voor dit onderzoek zijn gevolgd is de terugkeer niet via het consulaat gegaan maar via DT&V.

Naast het consulaat, kan ook contact opgenomen met de autoriteiten in het land van herkomst of gewoon verblijf zelf, zoals het equivalent van de Raad voor de Kinderbescherming of Jeugdzorg. Dit kan met name helpen in het geval dat jongeren niet meer in het land van herkomst verblijven, maar in bijvoorbeeld Italië, Frankrijk en Duitsland. Zo is er in een aantal onderzochte casussen

202 Zie annex 2, casus 3.

203 Zie annex 2, casus 1 en 13.

204 Zie annex 2, casus 1, 3, 11, 13 en de casus van het meisje met het kindje op pagina 50.

205 Ook al komt de informatie in het geval van Roemenië van hetzelfde ANPDCA.

contact geweest met de school van het kind (Italië), de Raad voor de Kinderbescherming en jeugdreclassering (Frankrijk) en de lokale Jugendamt (Duitsland).

Dienst Terugkeer en Vertrek

Het ministerie van Justitie en Veiligheid is verantwoordelijk voor het vreemdelingenbeleid. Daaronder valt ook het terugkeerbeleid en de aanpak van illegaal verblijf. De Dienst Terugkeer en Vertrek (DT&V) voert dit beleid uit. DT&V regisseert ook 'bijzondere categorieën vreemdelingen', zoals minderjarigen. Ook minderjarigen uit andere EU-landen kunnen via DT&V onder begeleiding (warme overdracht) worden teruggeleid. Voor minderjarigen geldt dat zij alleen terug kunnen keren als er sprake is van adequate opvang in het land van herkomst of een derde land. Dit kan worden geregeld via Dienst Bijzonder Vertrek Team Europa. DT&V kan op zeer korte termijn terugkeer regelen; binnen een à twee weken. Als het kind niet naar de ouders terug kan, wordt het kind op het vliegveld overgedragen aan de kinderbeschermingsautoriteiten. DT&V regelt dit met het land waar het kind naartoe zal worden gebracht. DT&V draagt de kosten voor terugkeer.

De reden dat DT&V terugkeer en eventuele kinderbescherming snel kan regelen, is omdat zij de vraag niet onderzoeken wat de situatie voor het kind zou zijn bij terugkeer. De enige vraag die deze logistieke dienst moet stellen is: kan het kind terugkeren? Het antwoord is "ja" wanneer de ouders het kind op kunnen nemen of wanneer er sprake is van adequate alternatieve opvang. Of dit ook in het belang is van het kind en of het een duurzame oplossing is, is geen vraag die DT&V moet onderzoeken.

Soms zijn de resultaten van het onderzoek dat het consulaat of de Ca heeft laten uitvoeren nog niet bekend, maar vindt de rechter dat het sowieso het beste is voor het kind om terug te keren in plaats van langer in gesloten jeugdhulpinstelling te verblijven. Terugkeer via DT&V is dan de snelste optie. Een ander voordeel is dat het via DT&V het mogelijk is om het kind begeleid te laten terugkeren, zodat het onderweg niet verdwijnt.

International Organization for Migration

Voor derdelanders en slachtoffers mensenhandel (mede afkomstig uit EU-landen) kan ook het IOM ingeschakeld worden als het gaat om vrijwillige terugkeer of hervestiging in een derde land. IOM regelt en financiert begeleide terugkeer en biedt onder andere financiële ondersteuning bij de re-integratie. Er zijn op dit moment echter geen regelingen met landen als Bosnië en Servië.

Terugkeer door de jeugdbeschermingsinstelling zelf

De jeugdbeschermer kan ook zelf de terugkeer van een kind logistiek regelen. In casussen die voor dit onderzoek zijn gevolgd is dat niet gebeurd. In een casus heeft een jeugdbeschermer, een paar jaar eerder, aan de jongen geld gegeven om een ticket voor de bus terug te kopen – maar dit ging toen op aan eten.²⁰⁶ Het is in de casussen niet voorgekomen dat de jeugdbeschermer is meegereisd naar het land van herkomst of gewoon verblijf om te zorgen voor een warme overdracht. Het zou interessant zijn als dit gerealiseerd zou kunnen worden, en het zelfs mogelijk zou zijn dat je jeugdbeschermer in persoon het kind aflevert bij de familie.

Monitoren terugkeer en follow-up

In de casussen die zijn gevolgd voor dit onderzoek blijven zorgen bestaan na terugkeer van het kind naar het land van herkomst of naar zijn familie. Een "gat" in de kinderbescherming zit in het ontbreken van monitoring van casussen. Als de voorlopige voogdijmaatregel eindigt doordat de ouders zich hebben gemeld, of het kind wordt overgedragen aan de autoriteiten van een ander land, heeft de jeugdbeschermer formeel geen invloed meer.

- Hoewel er geen formele regelingen hiervoor zijn, is het aan te bevelen dat de jeugdbeschermer afspraken met de autoriteiten probeert te maken over monitoring van terugkeer van de jongere. Zo zouden de autoriteiten van het land waaraan het kind is overgedragen, de jeugdbeschermer nog een aantal keer maandelijks kunnen informeren over het welzijn van het kind. In het geval terugkeer wordt gefinancierd door Nederland kan deze eis wellicht gesteld worden. Een andere mogelijkheid zou kunnen zijn om contact te zoeken met NGO's in het land waar het kind naartoe

²⁰⁶ Zie annex 2, casus 1.

wordt gezonden en vragen of zij hierin van betekenis kunnen zijn. Ook kan via de Ca een zorgmelding worden gedaan over een kind in een ander land. De Ca van dit land is verplicht om deze zorgmelding in behandeling te nemen.

7.3 Re-integratie in Nederland

Re-integratie (of gezinshereniging) in het gastland kan worden overwogen als terugkeer niet mogelijk is. Er moet dan een langetermijnregeling komen, inclusief verblijfsrecht, plaatsing in een gezinsomgeving, toegang tot onderwijs en zorg, en integratie.²⁰⁷

Het is nog niet veel voorgekomen in casussen van (alleenstaande) rondtrekkende Oost-Europees kinderen dat besloten is dat het in het belang van het kind is om in Nederland te blijven en dat het ook lukt om dit te realiseren. Van de negentien onderzochte casussen is dit in een tweetal casussen aan de orde, en in een casus leek dit ook tot de mogelijkheden te behoren.²⁰⁸ In een van deze casussen is er strafrechtelijk onderzoek ingesteld naar mensenhandel (criminele uitbuiting) en de kinderen hebben als vermoedelijke slachtoffers de tijdelijke verblijfsvergunning gekregen voor slachtoffers mensenhandel. In een andere casus gaat het om twee jongens die meer dan tien jaar door hun moeder zijn ondergebracht bij familie in Nederland. In de casus waar verblijf in Nederland tot de mogelijkheden behoorde, is hier uiteindelijk niet voor gekozen omdat de jongen daarin niet wilde te worden begeleid en criminele activiteiten als mogelijkheid bleef zien om zichzelf te onderhouden.

7.3.1 Praktische wegen om re-integratie in Nederland te realiseren

EU-burgers

Als het kind EU-burger is, heeft het kind op grond daarvan verblijfsrecht in Nederland. Er moet dan wel iemand gezag over het kind uitoefenen. De jeugdbeschermer kan ervoor pleiten dat het kind hier mag blijven als dit in zijn belang is, bijvoorbeeld omdat het kind niet terug kon of wilde naar zijn ouders en in het land van herkomst ook geen passende alternatieve opvang aanwezig is. Voor kinderen uit andere EU-landen die bijna achttien zullen worden, moet veel geregeld worden op het gebied van inkomen want zij moeten wel in hun eigen onderhoud kunnen voorzien. Volwassen EU-burgers mogen namelijk niet zomaar beroep doen op sociale voorzieningen in Nederland.

In de korte termijn dat zij onder de Nederlandse kinderbescherming vallen, zal het ingewikkeld zijn om nog veel te kunnen betekenen op het gebied van het volgen van (beroeps)onderwijs. Als zijzelf de wil hebben om op deze manier een toekomst op te bouwen, is het wel mogelijk een studiebeurs aan te vragen, als zij daarnaast 56 uur per maand werken. Voor Nederlandse kinderen is het mogelijk om hen tot hun 23e te begeleiden (artikel 1.1 Jeugdwet: verlengde jeugdhulp). De jongere moet dan begeleid worden naar goede dagbesteding, sociale contacten en integratie in Nederland.

Een andere mogelijkheid om duurzaam verblijf te krijgen, is de erkenning slachtoffer te zijn van mensenhandel, zie hieronder.

Derdelanders

Voor derdelanders (buiten de EU) moet een verblijfsvergunning worden aangevraagd. Voor kinderen met een nationaliteit van een derde land is het mogelijk om asiel aan te vragen in geval vervolging gevreesd wordt wegens ras of sociale groep, godsdienst, nationaliteit of politieke overtuiging. Zij krijgen asiel wanneer ze risico lopen op marteling, onmenselijke of vernederende straf. Ook als de situatie in een land niet voldoende veilig is, kan een persoon asiel krijgen, bijvoorbeeld in geval van oorlog. Willen of kunnen de autoriteiten van het land van herkomst het kind niet beschermen, dan kan het kind bescherming vragen in Nederland. Voor Oost-Europeanen ligt een asiilvergunning niet per se voor de hand, hoewel Roma families uit Bosnië dit wel doen bijvoorbeeld op grond van discriminatie in het land van herkomst (het risico op vervolging) of op medische gronden.²⁰⁹

²⁰⁷ General Comment nr. 6 (2005).

²⁰⁸ Zie annex 2, casus 3 en 13 en paragraaf 6.3.7 Dajana, pagina 54.

²⁰⁹ Dit is het geval in casus 9, 10 en 11.

Verblijfsregeling slachtoffers mensenhandel

Een andere mogelijkheid is de tijdelijke verblijfsregeling voor (mogelijke) slachtoffers van mensenhandel (B8.3 Vc). Dit geldt (vooralsnog) voor zowel EU als niet EU-burgers. Daarna kan de niet-tijdelijke verblijfsregeling worden aangevraagd voor “bewezen” slachtoffers van mensenhandel, of mogelijke slachtoffers die langer dan drie jaar de tijdelijke vergunning hebben gehad of slachtoffers die niet terug kunnen keren naar land van herkomst (B9.12 Vc). Deze verblijfsregeling biedt toegang tot hulp en bescherming in Nederland. Hulp en ondersteuning is niet afhankelijk van de bereidheid van het slachtoffer om mee te werken aan het strafrechtelijk onderzoek, de vervolging of het proces.²¹⁰

MEEWERKEN AAN DE OPSPORING EN VERVOLGING

In 2014 worden drie meisjes, die beweren 10, 12 en 16 jaar oud te zijn, wekelijks aangehouden wegens zakkenrollerij. Zij verblijven in een asielzoekerscentrum met hun moeder en nog 4 andere broertjes en zusjes. Wanneer na ongeveer driekwart jaar het 10-jarige meisje in gesloten jeugdhulpinstelling wordt geplaatst, verdwijnen de kinderen een voor een naar Spanje. De familie is in het kader van opsporing en vervolging teruggehaald naar Nederland. Bij deze operatie waren vele ketenpartners betrokken, waaronder Nidos, Leger des Heils, het ministerie van Justitie en Veiligheid en de IND. Besloten is om alle kinderen de B8.3 Vc. te verlenen om het verblijfsrecht te regelen. Normaal gesproken wordt als eis gesteld dat het beweerdelijke slachtoffer meewerkt aan het strafproces, maar in dit geval niet: ook de baby's en peuters is de B8.3 Vc. verleend.

Er bestaat een aantal misverstanden over de B8.3 Vc. regeling. Soms wordt gesteld dat deze alleen voor derdelanders zou gelden. Echter zowel door de minister van Justitie en Veiligheid als in de Vreemdelingencirculaire zelf is duidelijk genoemd dat deze ook geldt voor EU-burgers. Een ander misverstand kwam naar voren in de casus van een meisje, waar gesteld werd dat wanneer deze verblijfsvergunning wordt verleend, de minderjarige dan in een open instelling wordt geplaatst. Omdat in het geval van deze jongere voorkomen moest worden dat zij wegliep, leek de B8.3 verlenen geen goede optie. De B8.3 verleent alleen tijdelijk verblijfsrecht en regelt niets op het gebied van opvang. Als gesloten jeugdhulpinstelling nodig lijkt, is dat ook mogelijk met deze vergunning.²¹¹

²¹⁰ Richtlijn 2011/36/EU, preambule alinea 15, artikel 9 en 11.

²¹¹ Zie annex 2, casus 11.

8. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Het doel van het onderzoek *Duurzame oplossingen voor Roma kinderen die slachtoffer zijn van criminele uitbuiting* is om meer inzicht te krijgen in de knelpunten en kansen in de bescherming van alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen die zich schuldig maken aan diefstal en het vinden en realiseren van een duurzame oplossing. Hierbij is gekeken naar het VN-Kinderrechtenverdrag als leidraad voor de bescherming van deze kinderen in Nederland, de mogelijke omvang van de problematiek, de achtergrond van deze kinderen, de signalering van mogelijke criminele uitbuiting, de genomen kindbeschermingsmaatregelen en het (transnationaal) vinden en realiseren van perspectief. Van negentien casussen is de reactie en afhandeling door politie en hulpverlening onderzocht van het moment van aanhouding tot afsluiting van de casus.

Kinderrechtelijk kader

Het VN-Kinderrechtencomité, ingesteld bij het VN-Kinderrechtenverdrag, heeft in 2005 *General Comment* nr. 6 gepubliceerd over de omgang met alleenstaande kinderen die niet in hun eigen land verblijven. Deze *General Comment* is een belangrijke leidraad in de bescherming van de kinderen waarvoorliggen onderzoek op toeziet. Deze schrijft onder andere voor dat de identiteit van het kind zo snel mogelijk wordt onderzocht, alsmede die van de ouders en de reden van de scheiding van het kind en de ouders. Het kind moet worden geïnformeerd over de maatregelen die voor hem worden genomen en de zienswijze van het kind moet hierin worden meegenomen. Bij voorkeur wordt het kind niet in een vrijheidsbeperkende setting opgevangen en detentie moet worden voorkomen. Er moet continuïteit zijn in de opvoeding van het kind (cultuur, taal etcetera). Het kind heeft recht op onderwijs en gezondheidszorg. Het kind moet worden beschermd tegen kinderhandel, en slachtoffers hiervan moeten ondersteund bij lichamelijk en geestelijk herstel en de herintegratie in de maatschappij. Alleenstaande kinderen moeten worden geïdentificeerd en zij moeten informatie krijgen over kinderhandel en uitbuiting (aangepast aan leeftijd, sekse, culturele achtergrond, taal etcetera). Kinderen die het risico lopen om opnieuw verhandeld te worden, kunnen niet naar het land van herkomst worden gestuurd, tenzij dit in hun belang is en er adequate bescherming beschikbaar is. Er moet zo snel mogelijk een duurzame oplossing worden gevonden in overeenstemming met de bescherming die het kind nodig heeft, alsmede met de zienswijze van het kind, en in samenwerking met het netwerk van ouders en overige familie wanneer dit in het belang van het kind is.

De mogelijke omvang van de problematiek

De omvang van het aantal Roma kinderen dat wordt ingezet voor het plegen van criminele activiteiten en daarmee slachtoffer is van criminele uitbuiting, is niet precies bekend. Omdat veel van deze kinderen, of hun familie, afkomstig zijn uit Oost-Europese landen, zijn er wel een aantal mogelijke cijfers te geven. Zo waren er in 2016, 252 Oost-Europese minderjarigen aangehouden wegens kleine diefstallen. Dat jaar waren er 21 buitenlandse kinderen bij CoMensha gemeld als vermoedelijke slachtoffers van criminele uitbuiting. Mogelijk herkennen de partijen die in aanraking komen met deze kinderen hen niet altijd als mogelijke slachtoffers van criminele uitbuiting. Wat betreft de casussen die in dit onderzoek zijn gevolgd, is in twee gevallen strafrechtelijke vervolging mensenhandel ingesteld met het project 13OCEANS.²¹² De overige zaken zijn niet officieel aangemerkt als mensenhandelzaken. Een reden hiervoor is dat het vaak aan aanknopingspunten maar ook capaciteit ontbreekt om onderzoek te kunnen doen.

De achtergrond van de kinderen

Wat betreft de achtergrond van de kinderen van de negentien casussen ging het met name om Roemeense (13) en Bosnische (12) kinderen. Twee casussen betroffen kinderen afkomstig uit Kroatië, een casus betrof twee kinderen uit Servië, en een casus betrof acht kinderen uit Bulgarije. Veruit de meesten waren in Nederland zonder ouders. Een aantal reisde al langer tussen verschillende landen. In een aantal gevallen waren de meisjes zwanger, hadden zij kinderen en waren zij getrouwd. De kinderen gingen meestal niet naar school of hadden beperkt onderwijs gevolgd. Vijf jongeren bleken uiteindelijk meerderjarig.

²¹² Zie annex 2, casus 8 en 9.

Signalering, identificatie en ketensamenwerking verbeterd

De bescherming van alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen, die zich schuldig maken aan diefstal, begint met het signaleren en herkennen door politie en hulpverlening van mogelijke criminele uitbuiting en ten minste de omstandigheden die een veilige ontwikkeling van de jongere bedreigen. Uit dit onderzoek blijkt dat de identificatie van deze kinderen als vermoedelijke slachtoffers van uitbuiting, alsmede de samenwerking tussen politie en justitie en jeugdbescherming, de afgelopen jaren is verbeterd. Binnen de organisaties van de betrokken ketenpartners vraagt het verspreiden en borgen van kennis over het fenomeen van criminele uitbuiting en de aanpak ervan wel blijvende aandacht. Dit betreft de politie (basisteams en de AVIM), de officier van justitie (ZSM en Mensenhandel), de Raad voor de Kinderbescherming, Gecertificeerde Instellingen, jeugdhulpinstellingen, maar ook de kinderrechter. Ook de ketensamenwerking heeft blijvend onderhoud nodig. Tevens is het verspreiden van de kennis over het fenomeen en de aanpak in verschillende regio's, buiten Amsterdam waar de laatste jaren veel aandacht naartoe ging, gewenst. Verder wordt aanbevolen om vaste contactpersonen, die ervaring hebben met de aanpak van criminele uitbuiting en transnationale kindbescherming, in te stellen bij de ketenpartners. Er zijn verschillende initiatieven genomen om dit te realiseren, zoals het instellen van de Landelijke expertgroep aanpak criminele uitbuiting kinderen, en werkwijzen die zijn ontwikkeld door de Raad voor de Kinderbescherming, LJ&R en de AVIM.

De uitdaging: het bieden van effectieve bescherming en het vinden van een duurzame oplossing. Met dit onderzoek naar de bescherming van alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen die zijn betrokken bij strafbare activiteiten en die vermoedelijk slachtoffer zijn van uitbuiting, zijn verschillende knelpunten gevonden in het vinden en realiseren van een duurzame oplossing. Met name in Amsterdam, maar ook in andere regio's, is voor deze kinderen regelmatig een kindbeschermingsmaatregel getroffen. Zo wordt voorzien in de voorlopige voogdij omdat de kinderen vaak zonder hun werkelijke ouders of verzorgers in Nederland zijn. Verder worden de jongeren regelmatig geplaatst in een instelling voor gesloten jeugdhulp omdat zij weglopen uit een open instelling en zij daarmee niet effectief beschermd kunnen worden tegen mogelijke uitbuiting of andere ontwikkelingsbedreigingen. De eerste fase, van het veiligstellen van de kinderen, lijkt inmiddels vaak goed te verlopen. De uitdaging ligt met name in het vinden van een langetermijnoplossing voor de situatie van deze kinderen. Uit de zaken die voor dit onderzoek gevolgd zijn, blijkt dat de kinderen toch na kortere of langere tijd uit de jeugdhulpinstelling verdwijnen, of uiteindelijk worden teruggestuurd naar het land van herkomst of gewoon verblijven zonder dat er zicht is op verbetering van hun situatie.

Het betreft zeer complexe zaken waarin een duurzame oplossing niet zomaar gevonden is. Onder andere zijn deze zaken complex omdat het gaat om kindbescherming in een transnationale omgeving. Daarbij blijven de identiteit van het kind en de ouders of andere volwassenen om het kind heen, en de vraag of het kind veilig is binnen het gezin en of er sprake is van mensenhandel vaak (lang) onduidelijk. Tevens zijn de zaken complex vanwege cultuurverschillen. Onduidelijk blijft vaak de vraag waar het kind nu het meest bij gebaat is, en hoe en waar dit gerealiseerd kan worden. Een aantal van deze knelpunten is praktisch van aard en er zijn in dit rapport aanbevelingen gedaan om deze, meestal op relatief eenvoudige wijze, op te lossen en daarmee de aanpak te verbeteren (*quick fixes*). Wat betreft de fundamentele problemen die in deze zaken spelen, zijn enkele oplossingsrichtingen gevonden, maar geen definitieve oplossingen. Hier moet door de ketenpartners (internationaal) verder over nagedacht worden en ervaring in worden opgedaan.

Dilemma van plaatsing in gesloten jeugdhulpinstelling

Plaatsing van deze kinderen in de gesloten jeugdhulp vormt een dilemma. Het lijkt op korte termijn een effectieve maatregel om de kinderen te beschermen tegen mogelijke uitbuiting en andere ontwikkelingsbedreigingen. Echter het risico op gevoel van isolement voor deze kinderen is groot mede vanwege de taalbarrière. Plaatsing moet daarom van een zo kort mogelijke duur zijn. Tevens is deze maatregel vanwege de vrijheidsbeperking een *utlimum remedium* in de bescherming van kinderen en alleen gerechtvaardigd als het een oplossing biedt of naar een oplossing toegewerkt kan worden voor de problematiek van het kind. Er moet zo snel mogelijk perspectief worden gevonden. Juist dit is het belangrijkste knelpunt in de bescherming van deze kinderen. Er moeten meer

inspanningen worden geleverd om op korte termijn perspectief te vinden om plaatsing in gesloten jeugdhulpinstelling te rechtvaardigen.

Cultuursensitieve zorg

Wat betreft het zorgaanbod ontbreekt het nog aan cultuursensitieve begeleiding. Daarnaast is op het gebied van participatie van de jongere, verbetering nodig in informatieverstrekking in eigen taal en dagbesteding. Het is een uitdaging om een hoog niveau van expertise onder personeel te houden in instellingen waar de jongeren worden geplaatst, omdat het gaat om slechts een klein aantal casussen per jaar, met lange periodes tussen de casussen. Hulpaanbod zou kunnen worden geconcentreerd bij een instelling om specifieke kennis en vaardigheden te ontwikkelen in het werken met deze groep en aangepaste zorg te bieden. Aanbevolen wordt om te werken met *cultural mediators* die als *buddy* kunnen optreden, die de jongere van informatie kunnen voorzien, de taalbarrière tussen de jongere en de begeleiders kunnen verminderen en kunnen helpen bij het opbouwen van vertrouwen in de hulpverlening en de situatie waarin de jongere zich bevindt kunnen helpen duiden en mee kunnen denken met oplossingsrichtingen. In deze gesprekken met kinderen moet worden geïnvesteerd en hier moet voldoende tijd voor worden vrijgemaakt.

De taak van voogden van alleenstaande minderjarige vreemdelingen en het versterken van (transnationale) ketensamenwerking

Om sneller perspectief te onderzoeken en te realiseren voor deze jongeren wordt aanbevolen om vanaf het begin samen met de jongere een perspectiefplan te maken die in kaart brengt welke zaken moeten worden uitgezocht en die duidelijkheid schept voor de jongere. Deze zaken betreffen de identiteit en de veiligheid van de jongere en re-integratiemogelijkheden. Er moeten hiervoor ook termijnen worden afgesproken om de periode in gesloten jeugdhulpinstelling te beperken en ketensamenwerking te stroomlijnen. Jongeren moeten informatie krijgen over hun rechten en mensenhandel.

De identiteit van de jongere en de familie en de veiligheid binnen de familie moet zo snel mogelijk worden uitgezocht. Uit dit onderzoek blijkt dat juist hier tot het einde toe veel onduidelijkheid blijft bestaan. Deels kan dit worden opgelost door, na de eerste signalering, op dit vlak ketensamenwerking tussen politie en jeugdbescherming te versterken en te zorgen voor tijdige opvolging.²¹³

Niet alleen moet de nationale samenwerking worden versterkt. In deze zaken van transnationale kindbescherming moet er met name door de jeugdbeschermers vanaf het begin samenwerking worden gezocht met de autoriteiten en NGOs van landen van herkomst en doorreis van deze kinderen. In veel casussen die zijn gevolgd voor dit onderzoek ontbrak het hieraan. Het is nodig om zo snel mogelijk duidelijkheid over de identiteit en de situatie van de jongere te verkrijgen of deze te onderzoeken, maar ook om terugkeermogelijkheden te onderzoeken, veilige terugkeer te realiseren en te zorgen voor monitoring en nazorg na terugkeer.

In deze complexe zaken moeten verschillende ketenpartners een deel van de puzzel oplossen. De samenwerking hierbij lijkt te zijn verbeterd maar uit verschillende gevolgde casussen ontstaat de indruk dat de politie, de jeugdbeschermer en de jeugdhulpinstelling op elkaar hebben gewacht. Er moeten werkafspraken worden gemaakt en er moet meer duidelijkheid komen over de taakverdeling, ieders verantwoordelijkheden en mogelijkheden. Wat betreft identiteitsonderzoek, mensenhandelonderzoek en onderzoek naar veilige terugkeer van de jongere is het belangrijk dat de jeugdbeschermer in al deze processen de bewaker is van het belang van het kind. Vanwege de complexiteit van deze zaken, moet hiervoor wellicht meer tijd beschikbaar worden gemaakt.

Fundamentele vraagstukken

Hierboven zijn allerlei (deels) praktische obstakels en daarvoor praktische oplossingen genoemd. Een fundamentele oplossing voor de alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen die zijn betrokken bij strafbare feiten is niet gevonden. In de meeste casussen die zijn onderzocht, leek het niet te gaan

²¹³ Om de processen van de politie en jeugdbescherming beter op elkaar aan te laten sluiten, en om sneller duidelijkheid in zaken te verkrijgen, is hiervoor reeds een pilot-werkwijze ontwikkeld door de AVIM en LJ&R gedurende het Safe Havens-project.

om incidenten. De jongeren lijken van jongs af aan op deze manier te leven en in hun families speelt verschillende problematiek. Dit is niet van de ene op de andere dag opgelost en ook niet in de korte periode dat deze kinderen onder de Nederlandse jeugdbescherming vallen. Wat betreft de zorg in Nederland is geadviseerd om samen met de jongere zijn identiteit (zelfbeeld) te onderzoeken: “Het is belangrijk dat de kinderen leren om weer te dromen. Zij moeten leren nadenken over vragen zoals: wie ben ik, waar kom ik vandaan, wie staat er om mij heen, wat kan ik, wat wil ik. Pas als zij hun identiteit kennen, heeft het zin om de kinderen te wijzen op hun rechten.” Verder is geadviseerd om de samenwerking met de ouders van de kinderen te zoeken, om te onderzoeken wat de redenen zijn dat het kind ongegeleid in het buitenland en economisch of crimineel actief is. Met de autoriteiten van de landen van herkomst of gewoon verblijf moet bekeken worden welke hulp de familie kan worden geboden om te voorkomen dat zij hun kinderen wegsturen. Wanneer de ouders “aan boord” zijn en wanneer zij hulpverlening voor het kind accepteren, kan dit er bovendien toe leiden dat het kind ook de hulpverlening accepteert en wil meewerken. Het winnen van vertrouwen van de kinderen en hun ouders kost veel tijd.

In de meeste casussen die voor dit onderzoek zijn gevolgd, is het niet gelukt om zover te komen. Dit houdt verband met de praktische obstakels zoals het onbekend blijven van de identiteit van het kind, obstakels in de ketensamenwerking, een kortdurende kinderbeschermingsmaatregel en de beperkte tijd die jeugdbeschermers aan deze zaken kunnen besteden.

Samenvattend, moet er blijvend aandacht gegeven worden aan het fenomeen en de aanpak van criminele uitbuiting, en moet kennis verder worden verspreid. Ook de ketensamenwerking, met afspraken over de taakverdeling en duidelijkheid over elkaars verantwoordelijkheden, en om te komen tot een tijdige opvolging van zaken, heeft blijvend onderhoud nodig. Vaste contactpersonen bij de ketenpartners, met kennis van en ervaring in de aanpak van criminele uitbuiting en transnationale kinderbescherming is gewenst. Het (brede) belang van het kind moet meer centraal worden gesteld, en gaat verder dan bescherming tegen vermoedelijke uitbuiting. Er moet meer aandacht komen voor de participatie van de jongeren in het oplossen van het probleem, waarbij het geven van informatie in eigen taal noodzakelijk is. Aangepaste dagbesteding is nodig. De jeugdhulpinstelling moet hiervoor zorgen. Er moet worden gewerkt met *cultural mediators* om vertrouwen van de jongere op te bouwen en om een oplossing voor de jongere te onderzoeken. De jeugdbeschermers moeten vanaf het begin van een zaak de samenwerking zoeken met autoriteiten en NGOs van het land van herkomst/gewoon verblijf. Het gaat om het uitzoeken van de identiteit en veiligheid van de jongere, maar ook om terugkeer, re-integratie en follow-up. Waar mogelijk moeten ook de ouders van de jongere worden betrokken in het vinden van een oplossing. In de behandeling van de jongere is het belangrijk dat de jongere zijn zelfbeeld leert onderzoeken om oplossingen voor de toekomst te kunnen vinden.

8.1 Beperkingen van het onderzoek

Hieronder wordt een aantal beperkingen van dit onderzoek beschreven, waardoor geen volledig beeld kan worden gegeven van de problematiek van alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen die betrokken zijn bij bedelarij of criminele activiteiten en die mogelijk slachtoffer zijn van uitbuiting, en de wijze waarop deze problematiek wordt aangepakt en de kinderen worden beschermd.

Focus op Amsterdam

Voor dit onderzoek zijn met name casussen uit regio Amsterdam gemeld en gevolgd. Dit kan worden verklaard doordat de meeste incidenten zich waarschijnlijk in Amsterdam, als hoofdstad en toeristen *hotspot*, plaatsvinden. Tevens heeft het 13OCEANS-onderzoek in Amsterdam gedraaid waardoor bij de politie, de Raad voor de Kinderbescherming en LJ&R het bewustzijn over criminele uitbuiting mogelijk groter is dan in andere regio's en zaken daardoor eerder aangemerkt zijn als zaken van mogelijke uitbuiting. Het onderzoek geeft daarom geen volledig en landelijk beeld van de wijze waarop deze zaken worden opgepakt. Omdat binnen het 13OCEANS-project een ketensamenwerking tussen politie en jeugdbescherming is ontwikkeld, is in Amsterdam mogelijk op andere wijze gereageerd dan in andere regio's.

Kinderen die in bescherming waren

De zaken die zijn gevolgd betroffen in veruit de meeste gevallen zaken waar de kindbescherming is ingeschakeld. Zij werden namelijk bij Defence for Children gemeld door de jeugdbeschermers die deze kinderen onder voogdij hadden. De kinderen die zijn heengezonden, zonder dat daar een kindbeschermingsmaatregel voor is getroffen, vielen daardoor buiten het kader van dit onderzoek.

Casussen niet volledig gevolgd

Het is niet altijd gelukt om de casussen te volgen vanaf de eerste aanhouding tot aan de afsluiting van de casus. Er waren organisatorische belemmeringen door een hoge werkdruk en personeelwisselingen bij LJ&R en jeugdhulpinstellingen, en een tijdelijk gebrek aan plaatsen in de gesloten jeugdhulpinstellingen. Hierdoor is een aantal zaken niet of pas achteraf gemeld, konden zaken niet altijd van begin tot eind worden gevolgd, en is er een periode geweest dat kinderen niet terecht konden in de gesloten jeugdhulpinstelling, waardoor zij zijn weggelopen of met (beweerdelijke) familie zijn meegegeven.

Geen monitoring van terugkeer

De ambitie van dit onderzoek was om tevens de re-integratie van het kind te monitoren in land van herkomst/gewoon verblijf of in Nederland. Hiervoor bestaat geen formele regeling of internationale afspraak, en de verantwoordelijkheid van Nederlandse jeugdbeschermers stopt wanneer het kind is overgedragen. Het is dus afhankelijk van de *willingness* en tijd van Nederlandse jeugdbeschermers en de autoriteiten in het land van herkomst/gewoon verblijf om dit te realiseren. De jeugdbeschermers hebben niet altijd om een follow-up bij de autoriteiten in het land van herkomst/gewoon verblijf gevraagd of autoriteiten in het land waren niet bereid dit te geven. Het is ook niet gelukt om via de internationale netwerken van LJ&R en Defence for Children de terugkeer van een jongere te monitoren.²¹⁴

Beperkt aantal gesprekken met jongeren

Het doel van de gesprekken met jongeren was om het belang van het kind te onderzoeken en tot een duurzame oplossing te komen. Tevens was het doel van het inzetten van de *cultural mediator* om de jongeren in hun eigen taal, met iemand van hun eigen cultuur, te kunnen laten spreken. Dit laatste doel is bewerkstelligd. De kinderen en hun begeleiders (voogden en mentoren) hebben het allen als prettig ervaren dat de *cultural mediator*, soms meermaals, met hen kwam spreken. Bij de jongeren haalde dit veel spanning weg. Wat betreft het onderzoeken van het belang van het kind en duurzame oplossingen, in overeenstemming met de mening van het kind, is er te weinig tijd geweest om tot de kern te komen. Er is veel tijd nodig om vertrouwen op te bouwen. In sommige casussen was die tijd er niet, omdat de jongere kort erna was weggelopen of werd teruggestuurd naar het land van herkomst, gewoon verblijf. De gesprekken waren, vanwege de crisissituatie waarin sommige kinderen zich bevonden, zeer praktisch van aard en kinderen hadden vooral vragen over hun situatie in de instelling. Het spreken met kinderen, met behulp van een *cultural mediator*, is erg belangrijk gebleken. Er moet worden nagedacht over hoe vertrouwen van het kind kan worden opgebouwd. In deze gesprekken met kinderen moet worden geïnvesteerd en hier moet voldoende tijd voor worden vrijgemaakt.

²¹⁴ Op een zaak na, die in verband met het ontbreken van criminele activiteiten niet binnen het kader van dit onderzoek valt. Het gaat om de terugkeer van zeer jonge kinderen naar het gezin in Roemenië. Jeugdbeschermers van LJ&R zullen meereizen en het Leger des Heils Roemenië zal de eerste tijd de voortgang in het gezin monitoren.

ANNEX 1. BRONNEN

- Bos, A., Loyens, K., Nagy, V. & Oude Breuil, B.C. (2016). *Uitbuiting van minderjarigen in de criminaliteit in Nederland. Onderzoek naar de signalering, aanpak en samenwerking door professional*. Den Haag: WODC.
- CoMensha (n.d.). *Jaarverslagen*. Geraadpleegd van: <http://mensenhandel.nl/download/jaarverslagen>.
- Defence for Children – ECPAT (n.d.). *Jaarbericht Kinderrechten*. Geraadpleegd van: <https://www.defenceforchildren.nl>
- Defence for Children – ECPAT (n.d.). *Duurzame oplossingen voor Oost-Europese kindslachtoffers van uitbuiting*. Geraadpleegd van: <https://www.defenceforchildren.nl/wat-doen-we/projecten/re-integratie-van-slachtoffers-mensenhandel>.
- Defence for Children International - ECPAT (2011). *Kwaliteitsstandaarden voor voogden van alleenstaande minderjarige vreemdelingen*. Geraadpleegd van: <http://www.corestandardsforguardians.com/images/11/286.pdf>.
- De Jong, J. (2016). *Bestuurlijk signaal Project 13Oceans. Criminele uitbuiting van minderjarige vreemdelingen in Nederland en Europa*. Zoetermeer: Politie.
- De Witte, I., & Pehlivan, M. T. (2014). *Vulnerability of Bulgarian and Romanian children to Trafficking in The Netherlands and in Brussels*. Brussel: Mario Project. Geraadpleegd van: <http://marioproject.org/documents/vulnerability-of-bulgarian-and-romanian-children-to-trafficking-in-the-netherlands-and-in-brussels/7227>.
- Europese Commissie (2012). *Report for the Study on Typology and Policy Responses to Child Begging in the EU*. Geraadpleegd van: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/report_for_the_study_on_typology_and_policy_responses_to_child_begging_in_the_eu_o.pdf.
- Europol (n.d.) *Operation Golf*. Geraadpleegd van: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/europol-in-action/operations/operation-golf>.
- GATE – Guardians Against Child Trafficking and Exploitation (2013). *De rol van voogden in de bescherming tegen kinderhandel en uitbuiting. Knelpunten en aanbevelingen*. Geraadpleegd van: http://www.gate-eu.org/files/DC_GATE_NL_20130226_Print.pdf.
- NRM (2009). *Zevende Rapportage Mensenhandel*. Den Haag: Nationaal Rapporteur Mensenhandel. Geraadpleegd van: <https://www.nationaalrapporteur.nl/Publicaties/ZevendeRapportage/index.aspx>.
- NRM (2016). *Zicht op kwetsbaarheid. Een verkennend onderzoek naar de kwetsbaarheid van kinderen voor mensenhandel*. Den Haag: Nationaal Rapporteur Mensenhandel. Geraadpleegd van: https://www.nationaalrapporteur.nl/binaries/nationaalrapporteurzichtopkwetsbaarheidinteractief_tcm23-34694.pdf.
- Peyroux, O., (2015). *Fantasies and Realities Fueling Child trafficking in Europe*. ECPAT France.
- Rijksoverheid (n.d.). *Internationale kindbescherming*. Geraadpleegd van: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/jeugdbescherming/internationale-kinderbescherming>.
- RTL Nieuws (n.d.). *Rapport. Legale identiteitswisselingen in de Balkan en Oost-Europa (2014)*. Geraadpleegd van: http://www.rtlnieuws.nl/sites/default/files/content/images/2014/11/03/rapportidentiteitswisselingen-correct_o.pdf.

UNICEF (2006). *What is child protection?* Geraadpleegd van: http://www.unicef.org/protection/files/What_is_Child_Protection.pdf.

Krantenartikelen en nieuwsberichten

BN De Stem (22 augustus 2017). *Meisje (16) uit Hongarije werkt als prostituee in Eindhoven; onderzoek naar mensenhandel*. Geraadpleegd van: <http://www.bndestem.nl/brabant/meisje-16-uit-hongarije-werkt-als-prostituee-in-eindhoven-onderzoek-naar-mensenhandel~a7c88co7/>.

Koch, H. (3 april 2017). *Familie van gekochte jonge vrouw voor de rechter*. Trouw. Geraadpleegd van: <https://www.trouw.nl/home/familie-van-gekochte-jonge-vrouw-voor-de-rechter~a14a6b4d/>.

Koch, H. (18 augustus 2017). *Justitie jaagt op families die hun kinderen laten zakkenrollen*. Trouw. Geraadpleegd van: <https://www.trouw.nl/samenleving/justitie-jaagt-op-families-die-hun-kinderen-laten-zakkenrollen~a156367a7/>.

Naber, C. (12 december 2017). *Hongaars meisje (13) uit kindertehuis geprostitueerd in Roermond*. Algemeen Dagblad. Geraadpleegd van: <https://www.ad.nl/binnenland/hongaars-meisje-13-uit-kindertehuis-geprostitueerd-in-roermond~ac302ab6/>.

NOS (22 juni 2016). *Uitgebuide Roma-kinderen gered en teruggehaald naar Nederland*. Geraadpleegd van: <http://nos.nl/artikel/2112690-uitgebuide-roma-kinderen-gered-en-teruggehaald-naar-nederland.html>.

The Guardian (28 december 2010). *Brutal 'Fagin' running Paris pickpocketing gang is arrested*. Geraadpleegd van: <https://www.theguardian.com/world/2010/dec/28/paris-metro-pickpocketing-gang>.

Documenten

Raad voor de Kinderbescherming (2007). *Concept Beleidsvoorstel Roemeense minderjarige jongens*.

Raad voor de Kinderbescherming Amsterdam (2007). *Stroomschema Balkankinderen*.

Raad voor de Kinderbescherming & Leger des Heils (2016). *Factsheet aanpak criminele kinderoitbuiting. Landelijke aanpak Raad voor de Kinderbescherming en Gecertificeerde Instellingen bij vermoedelijke slachtoffers van criminele uitbuiting*. Geraadpleegd van: https://hetccv.nl/fileadmin/Bestanden/Onderwerpen/Multiprobleem_gezin/factsheet_Aanpak_Criminele_kinderoitbuiting.pdf.

Richtlijnen en toelichtende documenten

General Comments van het Comité voor de Rechten van het Kind:

– *General comment* No. 6 (2005) Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside Their Country of Origin (UN Document CRC/GC/2005/6).

– *General comment* No. 12 (2009) The right of the child to be heard (UN Document CRC/C/GC/12).

– *General comment* No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (UN Document CRC/C/GC/14).

– Joint general recommendation No. 31 of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women/*general comment* No. 18 of the Committee on the Rights of the Child (2014) on harmful practices (UN Document CEDAW/C/GC/31/CRC/C/GC/18).

Richtlijn 2004/83/EG van de Raad van 29 april 2004 inzake minimumnormen voor de erkenning van onderdanen van derde landen en staatlozen als vluchteling of als persoon die anderszins

internationale bescherming behoeft, en de inhoud van de verleende bescherming.

Richtlijn 2011/36/EU van het Europees Parlement en de Raad van 5 april 2011 inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan, en ter vervanging van Kaderbesluit 2002/629/JBZ van de Raad.

Verdrag van de Raad van Europa inzake bestrijding van mensenhandel (Verdrag 197, 2005).

VN-Protocol inzake de preventie, bestrijding en bestraffing van mensenhandel, in het bijzonder vrouwenhandel en kinderhandel (2000 – Palermo Protocol).

Vreemdelingencirculaire 2000 (B), Geldend van 24-07-2018.

ANNEX 2. VOLLEDIGE CASUSSEN

Casus 1: zeventien tubes tandpasta

Ian (17)

Voor het Europese Mario project is Defence for Children in de zomer van 2014 de straat opgegaan in Amsterdam om met Roemeense jongeren in “straatsituaties” te spreken.²¹⁵ Met behulp van Stichting Barka is het gelukt om contact te krijgen met Ian, die we ontmoetten in inloopcentrum de Tweede Mijl waar hij een keer per week kon douchen. Hij wilde graag terugkeren naar Roemenië, naar zijn moeder en drie broertjes. Stichting Barka zou hem met de terugkeer helpen.

Levensomstandigheden in Nederland

Ian stelde dat hij zes maanden eerder met zijn vader naar Nederland was gekomen met een busje. Het idee om naar Nederland te gaan, kwam van zijn vader, vanuit de wens om geld te verdienen. Zijn vader is op een gegeven moment teruggegaan naar Roemenië, maar Ian bleef achter. Het lukte hem echter niet om geld te verdienen. Naar eigen zeggen was hij elke dag bezig oud metaal te verzamelen, samen met andere Roemeense jongeren. Zo verdiende hij ongeveer tien à twintig euro per dag. Hij verbleef op verschillende plaatsen en zocht elke dag een plek om te slapen. Problemen die hij noemde waren niet genoeg geld hebben voor eten en confrontaties met de politie die hem wegjoegen van plekken waar hij niet mocht slapen. Hij was bekend met de hulpverlening en maakte daar soms gebruik van. Hij was aangeboden om Nederlands te leren en een beroepsopleiding te doen, maar dit had hij geweigerd.

Sinds 2013 in Nederland, diverse malen aangehouden en weer verdwenen

Eind maart 2015 werd Ian aangehouden na diefstal van zeventien tubes tandpasta in de JJI in bewaring gesteld. Hij kwam onder voogdij van LJ&R omdat hij als minderjarige zonder gezaghebbende ouders in Nederland was. Bij zijn aanhouding is direct contact met zijn moeder in Roemenië opgenomen, die het eens was met de aanstelling van een jeugdbeschermer. Zij stelt niet te hebben geweten dat haar zoon naar Nederland was gegaan. Uit zijn dossier blijkt dat hij diverse keren is aangehouden waaronder voor inbraak in een kantoorpand, winkeldiefstal en koperdiefstal. Sinds augustus 2013 is Ian zeven keer in verzekering gesteld. Ook bleek dat hij eerder onder voogdij van NIDOS had gestaan maar direct na de rechtszitting was weggelopen. Ian stelde dat helemaal niet begrepen te hebben en nooit iets van een jeugdbeschermer heeft gehoord en dat hij niet wist hoe hij met diegene contact kon zoeken. Als hij in 2014 opnieuw wordt aangehouden, wordt weer een jeugdbeschermer van NIDOS aangewezen. Ian wil terugkeren naar Roemenië en hij krijgt 120 euro voor zijn terugreis. Ian gebruikte een deel hiervan voor eten en had toen niet meer genoeg voor een busticket.

Gesloten jeugdhulpinstelling

In april 2015 werd Ian in De Koppeling geplaatst na het verzoek van LJ&R om hem in gesloten jeugdhulpinstelling te plaatsen. De kinderrechter achtte jeugdhulp noodzakelijk in verband met ontwikkelingsproblemen (softdrugsgebruik, op straat leven, geen opleiding hebben), risico op onttrekking (aangezien hij eerder was weggelopen) en hij in korte tijd meerder malen in aanraking was gekomen met politie en justitie. De RvdK had zorgen dat hij deel uitmaakte van crimineel netwerk. Ian is ambivalent of hij in Nederland of Roemenië wil zijn. Er diende gewerkt te worden aan toekomstperspectief en een eventuele teruggeleiding moet worden voorbereid. Gesloten jeugdhulpinstelling De Koppeling wil een aangepast programma bieden, omdat de jongen geen Nederlands of Engels spreekt. De rechter, verwijzend naar artikel 37 aanhef en sub b IVRK, stelt dat Ian voor de kortst mogelijke duur gesloten mag worden geplaatst, zeker in verband met het isolement dat hij in de gesloten jeugdhulpinstelling zal ervaren nu hij ook de taal niet spreekt. Gesloten jeugdhulpinstelling werd eerst voor een maand uitgesproken. In deze tijd zou LJ&R de terugkeer naar Roemenië kunnen regelen, wat de rechter het beste achtte.

²¹⁵ Mario-project en De Witte & Pehlivan (2014), pagina 38.

Mensenhandel?

De RvdK vermoet dat Ian deel uitmaakt van een crimineel netwerk. Na zijn aanhouding in maart 2015 heeft de politie vanuit het 13OCEANS project gekeken of dit het geval was en hij als slachtoffer van uitbuiting aan te merken viel. Omdat Ian niet in verband werd gebracht met de bij de politie bekende netwerken is hier geen nader onderzoek naar verricht. Stichting Barka vermoedt dat zijn ouders hem aanzetten tot stelen. In contact met de RvdK geven de ouders aan dat ze niet willen dat Ian in contact komt met de politie en dat hij netjes moet werken. Ian zelf heeft verschillende verklaringen. Zijn vader zou het idee hebben gehad om in Nederland te gaan werken of hij zou geld hebben willen verdienen voor zijn zieke oma. In gesprek met Stichting Barka zegt hij volwassen te zijn en niet op kosten van zijn ouders te willen leven. Voor zijn broertjes en zusjes geeft hij aan een ander leven te willen. Zij moeten naar school.

Terugkeer regelen

Om terugkeer te regelen, is eerst contact opgenomen met de Centrale autoriteit. Onderzoek naar de gezinssituatie en leefomstandigheden in het land van herkomst zal vier tot zes weken duren. Als er weer een zitting is, is er nog geen bericht over de terugkeermogelijkheden. Ian geeft aan dat hij niet in De Koppeling wil zitten. “Ik snap niet waarom ik gesloten zit. Als ik vrij zou zijn, zou ik terug naar Roemenië gaan.” De rechter is bereid de gesloten jeugdhulpinstelling met nog twee weken te verlengen, maar benadrukt nogmaals dat aan perspectief en terugkeer gewerkt moet worden, omdat Ian in de gesloten jeugdhulpinstelling geïsoleerd is en de taal niet spreekt, en geen onderwijs kan volgen. Na twee weken is er nog geen nieuws. Omdat LJ&R, na een gesprek tussen Stichting Barka en Ian, aangeeft dat de ouders de jongen aanzetten tot stelen om voldoende inkomen voor de familie te verwerven en daarom terugkeer zorgvuldig onderzocht moet worden, geeft de rechter nog eens twee weken de tijd. Er wordt contact opgenomen met DT&V, die aangeeft pas te kunnen teruggeleiden als er adequate zorg in land van herkomst is. Om dat uit te zoeken heeft DT&V een week nodig. De Roemeense autoriteiten geven aan dat Ian terug kan keren, ofwel naar zijn ouders, ofwel naar een crisiscentrum, waarop DT&V de teruggeleiding organiseert. Lichtelijk overvallen laat LJ&R de jongen terugkeren.

Casus 2: beetje pech in zijn leven

Alexandru (16)

Alexandru wordt in Nederland in maart 2016 aangehouden wanneer hij een overval pleegt bij een pinautomaat. Alexandru wordt in bewaring gesteld en aangemeld voor jeugdreclassering bij LJ&R. Omdat er een gezagsvacuüm is, krijgt LJ&R ook de voogdij. Zowel de clustermanager van LJ&R als de RvdK vermoeden dat Alexandru wordt aangezet tot het plegen van diefstal en dat hij daarom slachtoffer is van uitbuiting. Bij de rechtszitting over de inbewaringstelling stelt LJ&R daarom dat hij vanwege het *non-punishment* beginsel voor slachtoffers mensenhandel niet in bewaring gesteld zou moeten worden. Om te voorkomen dat Alexandru weg zou lopen, werd verzocht om plaatsing in een gesloten jeugdhulpinstelling. De rechter heeft deze machtiging afgegeven.

Mensenhandel?

Alexandru is hier zonder familie en heeft alleen een stukje papier waar wat identiteitsgegevens op staan. Hoewel hij met niemand contact heeft gehad, stond een “tante” op de stoep om hem op te halen. Na onderzoek van de RvdK blijkt dat hij vier jaar rondzwervt tussen Duitsland (waar de Jugendamt hem eens aantrof in een pand vol met andere kinderen en volwassenen die niet hun ouders waren) en Frankrijk (in een kamp met familie) en is aangehouden wegens verschillende diefstallen. Hij groeit op bij mensen in Duitsland die hij “tante” en “oom” noemt. Hij geeft ook aan naar hen terug te willen. Alexandru spreekt in het begin geen woord tegen de hulpverlening. Hij zegt alleen Romanes te spreken, maar hij krijgt een Roemeense tolk omdat men vreest dat een tolk Romanes uit hetzelfde netwerk zal komen. Volgens LJ&R lukt het “na veel gedoe” om papieren te krijgen van de ambassade. Volgens de ambassade zijn de vader en moeder van Alexandru niet in beeld. LJ&R heeft twijfels over de informatie en het handelen van de ambassade. Niet duidelijk wordt waar de ambassade de informatie op baseert. Ook stelt de ambassade allerlei vergaande vragen over de jongen die volgens LJ&R voor de zaak niet relevant zijn. Hierdoor ontstaat een gevoel van wantrouwen.

Handelen politie

Volgens LJ&R was de politie niet voldoende alert op mogelijk slachtofferschap. Direct nadat Alexandru was opgepakt heeft LJ&R met de politie hierover gesproken, maar die zei dat Alexandru in Duitsland en Frankrijk (naar eigen zeggen) naar school was gegaan. Echter, hij sprak nauwelijks Duits of Frans. Dit is volgens LJ&R een gemist signaal. Later heeft LJ&R een melding van mensenhandel gedaan, maar de rechercheur zag er niets in. Na nog een aantal maal aandringen heeft de politie met Alexandru gesproken, maar zij vonden dat hij een beetje pech in zijn leven heeft gehad en uit stelen ging om in zijn eigen onderhoud te voorzien. De clustermanager heeft toen aangifte gedaan omdat hij wel moet worden opgenomen. Toen zagen de rechercheurs wel mogelijke uitbuiting in de zaak, maar stelden dat ze de expertise niet hadden om een dergelijke zaak te onderzoeken als mensenhandelzaak. De officier van justitie seponeerde de zaak omdat er te weinig aanwijzingen zouden zijn. Hiertegen heeft LJ&R beklag ingediend.

Hulpverlening

Ondanks plaatsing in de gesloten jeugdhulpinstelling liep Alexandru na ongeveer twee weken weg. Hij wordt als vermist opgegeven. In Duitsland duikt hij opnieuw op wanneer hij wordt opgepakt wegens diefstal. De Jugendamt krijgt Alexandru onder hun hoede. Hij wordt op de trein gezet naar zijn tante en oom, waar hij nu weer verblijft. De voogdijmaatregel in Nederland is beëindigd toen de jongen weer in Duitsland opdook. Volgens LJ&R houdt de Jugendamt de jongen niet echt in de gaten. Ook zij weten niet wat ze met de zaak moeten doen. LJ&R zoekt uit of Alexandru nog teruggehaald kan worden naar Nederland vanwege de reclasseringsmaatregel die in Nederland nog loopt, ofwel op basis van een mensenhandelonderzoek. Echter volgens de clustermanager hebben we in Nederland ook geen idee hoe deze zaken moeten worden aangepakt, noch de politie, noch de jeugdbescherming, noch de jeugdzorginrichting. We kunnen geen perspectief of behandeling bieden en de hulpverlening zijn deze jongeren snel kwijt omdat ze loyaal zijn aan hun familie en zichzelf niet als slachtoffer zien.

Casus 3: terug naar mama, gokmachines of meisjes achter de ramen

Mihai (17)

Een jeugdbeschermer van LJ&R belt in maart 2017 naar de Kinderrechtenhuldesk van Defence for Children om over een zaak te overleggen. Mihai, 17 jaar, bijna 18, verblijft in de gesloten jeugdhulpinstelling De Koppeling in Amsterdam. Er wordt gewacht tot zijn moeder, die in Roemenië verblijft, aantoont dat zij de werkelijke moeder is en hem op komt halen. De jeugdbeschermer vraagt zich af wat nu het beste is en of we er goed aan doen hem hier gesloten houden. Het gaat niet goed met Mihai. De jongen wil terug naar Roemenië, doet weglouppogingen, verwondt zichzelf, gaat in hongerstaking als zijn moeder ondanks beloften weer niet gekomen is en vertoont agressief gedrag op de groep. Ongeluk uit zich in lichamelijke klachten waarvoor hij zelfs 's nachts is opgenomen in het ziekenhuis. Hij komt warrig over. Het is nog niet gelukt met de Roemeense ambassade of met DT&V contact te leggen.

Een jaar in Nederland

Eind maart 2016 wordt Mihai voor het eerst opgepakt na winkeldiefstal en heengezonden. Twee weken later wordt hij weer opgepakt en hij krijgt een jeugdbeschermer toegewezen. Hij wordt in een open inrichting geplaatst, waaruit hij binnen de kortste keren wegloupt. Daarna is hij een half jaar buiten beeld, maar hij wordt in december weer opgepakt wegens diefstal en in de JJI in bewaring gesteld. Daarna komt hij weer terecht in een open inrichting en loopt opnieuw weg. Zo gaat het door van aanhouding, naar JJI's en open of gesloten jeugdhulpinstellingen en weer wegloupen tot maart 2017. In totaal gaat het om vijf aanhoudingen, drie in bewaringstellingen JJI, twee plaatsingen in een open inrichting en vier plaatsingen in een gesloten jeugdhulpinstelling binnen een jaar.

Eerste actiepunten

Via Defence for Children, door contacten die bij eerdere projecten²¹⁶ rondom deze problematiek gelegd zijn, lukt het om contact te krijgen met de ambassade. Zij laten door de Roemeense "Raad voor de Kinderbescherming" (ANPDCA) een "raadsonderzoek" (social inquiry) doen. Ook wordt contact gelegd met Dienst Bijzonder Vertrek Team van DT&V. Zij geven aan terugkeer binnen een à twee weken te kunnen realiseren. Daarnaast schakelen we een contactpersoon in voor Mihai, een man die zelf afkomstig is uit een Romagemeenschap, Romanes spreekt, als kind deel uitmaakte van een familie die crimineel actief was, en die in verschillende inrichtingen heeft verbleven. We hopen dat deze man beter aansluiting kan vinden, en dat Mihai hem kan vertellen over zijn achtergrond en toekomstwens, en hoe wij hem daarbij kunnen helpen. Hoewel Mihai elke keer blij is de *cultural mediator* te zien, blijft hij ook aan hem wisselende verhalen vertellen.

Wisselende verhalen over achtergrond

In gesprekken met de RvdK, de jeugdbeschermer, de behandelaars van de gesloten jeugdhulpinstelling, en de *cultural mediator*, geeft Mihai wisselende verklaringen. In sommige versies is hij met zijn ouders naar Nederland gekomen voor vakantie, soms met zijn vader alleen, soms om werk te zoeken om de ziektekosten van zijn vader te kunnen bekostigen, soms werd hij door zijn ouders achtergelaten bij een oom dan weer een neef, in een andere versie heeft hij ruzie gehad met zijn vader en bleef hij achter bij een vriend. Mihai geeft wisselende verklaringen over zijn thuissituatie en het beroep van zijn ouders. Zijn vader zou zich onder andere bezighouden met het vervalsen van identiteitsdocumenten.

Mihai zelf zou een vrouw hebben en twee kinderen, later drie vrouwen en vier kinderen. Op een gegeven moment laten we hem zijn familie tekenen. Hij tekent zijn moeder, zichzelf, zijn kleine zusje en zijn vader. Hij tekent zijn beweerde eigen vrouwen en kinderen er niet bij. Mihai geeft ook

²¹⁶ Mario project: <http://marioproject.org/about-mario>, of <https://www.defenceforchildren.nl/p/386/4223/vulnerability-of-bulgarian-and-romanian-children-to-trafficking-in-the-netherlands-and-in-brussels>.

aan zo'n vijf jaar tussen Roemenië en Nederland te reizen. Met een groep Roemenen verblijft hij bij een Nederlandse man, die hen ook weleens geld geeft. Op de vraag of hij daarvoor iets terug moet doen, geeft hij aan dat niet hij, maar wel de andere jongens, soms orale diensten verlenen. Hiervan hebben de onderzoekers melding gedaan bij de politie, omdat hier minderjarigen bij betrokken zouden kunnen zijn.

Mensenhandel?

In mei 2016 wist het politieteam 13OCEANS dat Mihai een aantal maanden door Amsterdam zwierf en deel uitmaakt van een groep Roemenen. 13OCEANS heeft een mensenhandel intakegesprek met de jongen in januari 2017. Hij maakte een emotionele en bedrukte indruk. Antecedenten zijn Europees opgevraagd. In Roemenië is de jongen bekend. Mocht Mihai worden teruggebracht naar Roemenië, dan heeft het politieteam de wens Mihai te volgen om te kijken waar hij terechtkomt. LJ&R en de *cultural mediator* wordt niet duidelijk of de jongen door zijn ouders wordt aangestuurd om te stelen of dat dit (inmiddels) een 'levensstijl' is geworden en een manier om zichzelf te onderhouden. In een gesprek met de *cultural mediator* geeft hij met een lach aan dat het geld opgaat aan drugs en vrouwen. Tegelijkertijd lijkt het erop dat zijn familie invloed op zijn handelen heeft.

Terugkeer naar Roemenië of verblijf in Nederland?

Het Roemeense "raadsonderzoek" komt een week na het eerste contact met de ambassade binnen. Volgens de Engelse samenvatting van het rapport van ANPDCA kan de jongen terugkeren naar zijn familie in Roemenië. Wij hebben daar echter twijfels bij in het licht van de verhalen die de jongen aan de *cultural mediator* heeft verteld, waaronder over criminele activiteiten van zijn vader, het gedrag van zijn ouders, die hem een jaar in Nederland laten en hem niet op komen halen, en zijn eigen strafblad in Roemenië. Als moeder op afgesproken datum weer niet op komt dagen, besluit de jongen plotseling dat hij toch in Nederland wil blijven. Hij blijft zich echter wat zijn toekomstplannen betreft wisselend uitlaten tegen de *cultural mediator*. Tijdens deze gesprekken heeft de jongen bijna constant telefonisch contact met zijn familie in Roemenië en dan geeft hij 'sociaal wenselijke antwoorden'. Echter geeft hij ook aan niet begeleid te willen worden door bijvoorbeeld het Leger des Heils bij het vinden van woonruimte en werk. Hij weet zelf wel hoe hij aan zijn geld moet komen en hoe de procedures in Nederland werken. Tenslotte geeft hij op een gegeven moment ook aan dat hij eventueel in Roemenië meisjes zal versieren om hier in Nederland achter het raam te zetten.

Omdat hij eerder aangaf terug te willen naar Roemenië, hij zich wisselend uitlaat over zijn toekomstplannen en de weg ernaartoe (legaal of illegaal), en geen begeleiding wenst, en omdat hij over een maand 18 wordt, wordt toch besloten door te gaan met het regelen van de terugkeer. We beseffen ook dat de kans bestaat dat hij weer terugkomt naar Nederland, en dat hij wellicht niet voor een ander leven zal (kunnen) kiezen. De Roemeense ambassade wil nog met de jongen spreken voor vertrek, samen met Stichting Barka. Echter, voordat het hiervan komt, moet de jongen eind april naar het ziekenhuis en ziet dan de kans om weg te lopen. Eind mei is hij weer opgepakt in verband met een eerder gepleegd feit, en geplaatst in een andere gesloten jeugdhulpinstelling. Hij heeft een advocaat genomen om teruggeleiding te voorkomen, maar in juni wordt hij teruggebracht naar Roemenië.

Casus 4: een sterke jongen

Vasile (17)

Op een vrijdagavond in mei 2017 wordt de Vasile opgepakt vanwege winkeldiefstal in een supermarkt in Amsterdam. De RvdK aan de ZSM-tafel heeft aan de kinderrechter een vovo en machtiging gesloten jeugdhulpinstelling verzocht en deze is afgegeven. De RvdK geeft aan dat, gelet op de samenwerkingsafspraken criminele uitbuiting (Roma-kinderen),²¹⁷ de kindbeschermsmaatregel uitgevoerd dient te worden door LJ&R. Het lukt niet meteen om de crisisdienst van LJ&R te bereiken, die plaatsing moet regelen, waardoor Vasile in verzekering is gesteld. De RvdK geeft aan dat dit niet wenselijk is. Later in het weekend wordt een plek voor Vasile gevonden in De Koppeling.

Eerder in beeld

Over de winkeldiefstal verklaart Vasile middels een Roemeense tolk dat hij van zijn zus boodschappen moest doen maar geen geld wilde uitgeven en daarom heeft gestolen. Verder weigert Vasile antwoord te geven op vragen over zijn leefsituatie: over zijn verblijf hier, hoe hij aan geld komt, of hij drugs of medicatie gebruikt enzovoorts. Vasile is eerder in beeld gekomen, toen hij in april samen met drie meerderjarige jongeren een poging tot inbraak en diefstal deed in een school in Drenthe. Veilig Thuis overwoog een vovo aan te vragen, maar toen bleek dat zijn 19-jarige zus in Nederland woonde. Na een korte check, leek Vasile daar terecht te kunnen. Veilig Thuis zou de jongen verder in de gaten houden, maar toen hij in mei weer opgepakt werd, bleek dit niet in gang gezet. Nadat hij voor de tweede keer is opgepakt, belde Veilig Thuis met de zus. Zij gaf aan elders te zijn voor zaken, maar gaf niet aan waar en kon ook niet aangeven wanneer zij terug zou komen. Hun vader en moeder zouden afwisselend in Roemenië en Spanje zijn. Vasile en zijn zus woonden vaak bij vrienden. Het eerder opgegeven adres in april zou niet meer juist zijn, ze verblijven nu ergens anders. Maar volgens de Basisregistratie Personen (BRP) staan daar andere mensen ingeschreven. Het is dus onduidelijk wie zorg voor Vasile draagt en waar hij zijn verblijfplaats heeft.

Geen verlenging gesloten jeugdhulpinstelling

In mei konden jeugdbeschermers nauwelijks nieuwe zaken opnemen. De caseload was erg hoog. Vasile heeft daarom drie weken op de wachtlijst gestaan voordat er een jeugdbeschermer aan hem gekoppeld werd. In de tussentijd was Vasile gesloten geplaatst, maar hiervoor moet nog een formeel verzoek worden ingediend door de jeugdbeschermer, een verzoek om verlenging. De “verklaring gesloten jeugdhulpinstelling” behoeft instemming van een gedragswetenschapper, bij wijze van tweede toets op de noodzakelijkheid hiervan. De gedragswetenschapper zegt de beslissing om Vasile gesloten te plaatsen te begrijpen, omdat hij uit een open groep zal weglopen en verdwijnen zodat geen toezicht meer mogelijk is. Echter verwacht zij niet dat er bij langer verblijf meer openheid zal komen wat betreft zijn zaak, en dat ook niet duidelijker zal worden of en welke zorg Vasile nodig heeft. In de laatste tien maanden tot zijn meerderjarigheid zal Vasile niet de Nederlandse taal of een vak leren of opleiding voltooien. Vasile is geen gevaar voor de veiligheid van anderen. Gezien zijn postuur, leeftijd en sociale vaardigheden heeft zij de indruk dat Vasile voor zichzelf kan opkomen en niet hoeft te vrezen voor zijn eigen veiligheid. De gedragswetenschapper kan dan ook niet instemmen met verlenging van de gesloten jeugdhulpinstelling, omdat deze geen doel meer dient. Het politieteam 130CEANS was nog bezig om de achtergrond van Vasile te onderzoeken. Toen de gesloten jeugdhulpinstelling niet verlengd zou worden, heeft de jeugdbeschermer het team erop geattendeerd dat Vasile vrij zou komen. Zij hebben toen de auto gevolgd waarmee Vasile werd opgehaald, tot een adres in Almere. Dit adres is nagetrokken. Hier stonden meerdere Roemenen op ingeschreven, maar dit leverde verder geen informatie op. Vasile had zelf aangegeven terug te willen naar Roemenië. Hij is ook niet meer opgedoken.

²¹⁷ Factsheet aanpak criminele kindruitbuiting. Landelijke aanpak Raad voor de Kinderbescherming en Gecertificeerde Instellingen bij vermoedelijke slachtoffers van criminele uitbuiting (2016).

Casus 5: onder de hoede van tante

Florin (16)

In september 2017 komt de *cultural mediator* bij De Koppeling om te spreken met een Roemeense meisje, Florin. Zij zit daar op dat moment twee maanden. Zij is daar geplaatst omdat zij is aangehouden wegens een poging tot winkeldiefstal, de Raad voor de Kinderbescherming geen contact met haar ouders kon krijgen, en Florin verschillende leeftijden heeft opgegeven.

Woedend

Florin ziet er jonger uit dan 16. Ze heeft lang haar waarachter ze haar gezicht verbergt als ze niet wil antwoorden. Florin geeft aan dat ze graag naar huis wil gaan. Op de vraag waar de ouders zijn, roept ze heel boos: "Spanje!" Ze laat weten niets meer met haar ouders te maken te willen hebben en bij haar tante in Brussel, België, te wonen. Daarna ontwijkt ze alle verdere vragen hierover. Na een korte stilte begint Florin wild te gebaren en te vloeken en te vragen waarom ze nog niet vrijgelaten is en nog in De Koppeling zit? Emotioneel vraagt ze de *cultural mediator* waarom ze niet mag bellen naar haar familieleden, die haar kunnen ophalen. De jeugdbeschermer zal worden gevraagd of Florin samen met de *cultural mediator* mag bellen. Florin is hierna meer ontspannen. Ze wil echter niet antwoorden op vragen over school, werk, of toekomst.

Ze zegt dat ze volgens Roemeense wetten niet leerplichtig is. Daarna zegt ze dat Spanje, Frankrijk, Duitsland en Italië haar niets konden maken. Zij was daar ook aangehouden wegens diefstal, maar zij was vervolgens altijd vrijgelaten. Behalve nu in Nederland. Ze trekt een gezicht alsof ze niet begrijpt waarom en begint opnieuw te vloeken en te tieren waarom dit in Nederland zo gaat. De *cultural mediator* legt haar dan uit dat ze iets strafbaars heeft gedaan. Dat zij volgens de Nederlandse wet minderjarig is en dat daarom haar ouders zich moeten melden. De *cultural mediator* legt uit dat de betrokken instanties misschien nog op zoek zijn naar haar ouders. Florin begint daarna op onsamenhangende wijze te vertellen over een tante of oma uit België en een oom uit Duitsland of Spanje. De *cultural mediator* kan haar op dat moment niet meer volgen, maar laat haar praten en zoekt naar eventuele aanknopingspunten. Florin is zuinig met haar woorden en constant op haar hoede bij vragen over hoe zij in Nederland is gekomen, met wie, en hoe zij hier haar tijd besteedde. Lachend zegt ze dat ze met een aantal vrienden van tante, oma, een oom uit België is gekomen. "Waar gaan jullie dan naartoe?" "Ach, dat weet je zelf toch wel hoe dat werkt. We zijn op meerdere plekken tegelijk." Verder laat ze niets meer los en begint voor zich uit te staren. De vraag of ze familie, vrienden en school mist negeert ze.

Documenten kloppen

De dag erna mag Florin bellen met haar tante. Die laat weten druk in de weer te zijn met het regelen van de juiste papieren en dat de oom van Florin op de hoogte is dat ze in De Koppeling verblijft. Tante probeert ook haar moeder te bereiken. Tante komt opdagen op de zitting over verlenging van de gesloten jeugdhulpinstelling. Zij komt met twee volwassen mannen, twee pubers die alcohol bij zich hebben en een peuter op de arm. Tante heeft een procura bij zich, een verklaring opgemaakt bij de notaris, ondertekend door Florin's ouders, die tante toestemming geeft om met haar door Europa te reizen. De jeugdbeschermer neemt contact op met de Roemeense ambassade, die stelt dat het gaat om authentieke en geldige stukken. De jeugdbeschermer heeft echter twijfels om Florin mee te geven aan tante. Team Mensenhandel van de AVIM heeft gevonden dat tante in verschillende landen is aangehouden en in Duitsland een paar maal heeft vastgezet. Op een gegeven moment neemt ook moeder contact op. Ook haar papieren blijken te kloppen. Zij komt met Florin's oom naar Nederland om Florin op te halen. Omdat er dan geen sprake meer is van een gezagsvacuüm, houdt de voogdij van LJ&R op. De jeugdbeschermer maakt nog wel afspraken met de moeder. Florin moet in Roemenië naar school en kan beter niet meer meegegeven worden aan tante. Dit wordt beloofd. Moeder, oom en Florin gaan met de auto terug naar Roemenië.

Casus 6: vermogensdelict met geweldpleging

Iulian (15)

Iulian woont met zijn vader, moeder, en acht broertjes en zusjes in Frankrijk. In augustus 2017 stelt de vader van een vriend, die hij net drie weken kent, voor om even naar Amsterdam te gaan. “Wij zorgen voor je, wij weten hoe het systeem werkt.” Iulian reist samen met de vader en nog twee andere jongens, die hij niet kent. Ze zijn nog maar een paar uur in Amsterdam, als ze in een café een overval beramen. Ze vragen of Iulian mee wil doen. Ze overvallen een man, en gebruiken daarbij geweld. Iulian schopt de man tegen zijn hoofd. Een andere jongen neemt de portemonnee en telefoon mee. Dat Iulian tegen het hoofd van het slachtoffer heeft geschopt, wordt hem zwaar aangerekend. Hij wordt in voorlopige hechtenis genomen. Omdat zijn ouders bij de eerste zitting aanwezig waren, wordt er vrijwillige toezicht en begeleiding vanuit jeugdreclassering door LJ&R opgelegd.

Uitbuiting?

Iulian voelt zich in de JJI erg ongelukkig. Hij voelt zich slachtoffer, en klaagt tegen de LJ&R-jeugdbeschermer dat het niet zijn schuld is. De vader heeft hem meegenomen en die had gezegd dat hij voor hem zou zorgen. Hij wist niet, dat hij een overval moest plegen. De RvdK en LJ&R nemen allebei contact op met de AVIM vanwege het verhaal van de jongen, of zij wellicht een mensenhandel intakegesprek willen houden. Team Mensenhandel ziet echter geen signalen. Met name overwegen zij dat slachtoffers van mensenhandel onzichtbaar willen blijven, en daarom niet overgaan tot geweldpleging. De andere zaken van zakkenrollerij waren ook zonder geweld gepleegd. Volgens Team Mensenhandel heeft Iulian hier zelf voor gekozen.

Opgepakt in Frankrijk

Iulian blijkt ook in Frankrijk meerdere keren opgepakt te zijn. Hier komt de jeugdbeschermer achter als zij wordt gebeld door de Franse reclassering. De jongen heeft een avondklok en moet naar school (hij was anderhalf jaar niet meer naar school geweest). Nu hij een paar dagen afwezig is, heeft de reclassering de oudere broer van Iulian gebeld om te vragen waar hij is. Deze gaf het nummer van de jeugdbeschermer. Iulian had eerder gesteld nog nooit eerder in aanraking met de politie te zijn gekomen. Nu de jeugdbeschermer hem confronteert, geeft hij toe in juni in verband met diefstal met geweld opgepakt te zijn. Ook is hij weleens opgepakt in het nachtleven en omdat hij met zijn vader “oud metaal inzamelt op plekken waar dat niet mag.”

Terug naar Frankrijk

In oktober, als Iulian zestig dagen in voorarrest heeft gezeten, pleit LJ&R ervoor hem terug te laten gaan naar Frankrijk. Zijn ouders hadden direct op de stoep gestaan toen Iulian was aangehouden en hij kan naar hen terug. Bovendien bevindt Iulian zich in een isolement in de JJI, omdat niemand Frans of Roemeens met hem kan spreken. Hij draait wel mee op school en met activiteiten als houtbewerking. Ook is hij naar een groep overgeplaatst waar meer aandacht voor hem is en minder “mondige” kinderen zijn en daardoor gaat het iets beter met hem. Maar zestig dagen is lang en de zitting zal pas in november plaatsvinden. Besloten wordt dat hij naar huis mag gaan, mits hij zich in november komt melden. Iulian belooft dit plechtig. Mocht hij niet op komen dagen, dan wordt hij internationaal gesignaleerd. De jeugdbeschermer zal in november opbellen om hem te adviseren te komen. Hij is echter niet gekomen.

Casus 7: vrienden kwijt

Valeriu (14) en Mariana (17)

Eind januari 2018 worden Valeriu en Mariana, beiden Roemeens, aangehouden voor diefstal uit een telecomwinkel. Valeriu woont met zijn ouders in Duitsland. Hij zegt dat hij naar Nederland is gekomen met vrienden voor vakantie, maar op het station is hij zijn vrienden kwijtgeraakt. Mariana is vanuit het Verenigd Koninkrijk gekomen. Zij zouden elkaar in Nederland toevallig zijn tegengekomen. Door de Raad voor de Kinderbescherming of de politie waren de ouders nog niet benaderd, maar de ouders van Valeriu staan vanuit Duitsland wel plotseling op de stoep met identiteitspapieren van henzelf en hun zoon. Mariana heeft een kopietje bij zich van haar identiteitskaart. De RvdK ontdekt dat Mariana in Frankrijk als vermist is opgegeven, maar volgens Mariana is ze nooit in Frankrijk geweest. In eerste instantie wil de Raad voor de Kinderbescherming geen verzoek indienen voor een voorlopige voogdijmaatregel (vovo) aangezien Valeriu's ouders vanuit Duitsland zich direct hebben gemeld, zij het met onduidelijke identiteitspapieren. Uiteindelijk wordt besloten om voor beide kinderen de rechter te verzoeken een vovo uit te spreken, uitgevoerd door LJ&R. Deze wordt voor een maand toegewezen.

Mariana ontsnapt, Valeriu in de gesloten jeugdhulpinstelling

De kinderen zijn in bewaring gesteld. Met name met Valeriu gaat het in de JJI helemaal niet goed. LJ&R verzoekt bij de rechter voor beide kinderen een civiele maatregel om ze van de JJI naar de gesloten jeugdhulpinstelling te krijgen. De rechter geeft de machtiging af. Voor Mariana maakt de rechtbank een fout. Per ongeluk wordt onmiddellijke vrijlating gelast. Hoewel een minderjarige vanuit de JJI altijd moet worden overgedragen aan iemand met gezag zet de JJI haar op straat. Daarop verdwijnt ze. Valeriu kan wel worden overgebracht naar de gesloten jeugdhulpinstelling. De volgende dag bellen de ouders van de jongen dat Mariana inmiddels bij hen in Duitsland zit en vragen wanneer ook hun zoon komt. Volgens het Roemeense consulaat kloppen de identiteitspapieren van Mariana niet. In Roemenië is zij met een andere geboortedatum bekend. Het is niet duidelijk wie haar ouders zijn. De Raad voor de Kinderbescherming zoekt de vermissing in Frankrijk verder uit. Defence for Children adviseert ook met de Jugendamt contact op te nemen, zodat die bij het meisje in Duitsland kunnen gaan kijken.

Valeriu heeft in de rechtszaal, in de JJI en in de gesloten jeugdhulpinstelling gedreigd dat hij zichzelf wat aan zal doen. Hij heeft ook in de isoleercel gezeten. De *cultural mediator* is met hem komen praten in de gesloten jeugdhulpinstelling om hem een en ander uit te leggen over de instelling en de procedures en hoe het er de komende tijd waarschijnlijk uit gaat zien. Sindsdien is Valeriu niet meer agressief naar de begeleiding en de andere jongeren toe en dreigt hij niet meer zichzelf iets aan te doen.

Rechter heeft niets te zeggen over Roemeense staatsburgers

Na twee weken vindt de zitting plaats over handhaving van de vovo en zijn ook de ouders van Valeriu aanwezig. De rechter geeft aan dat zij Roemeense staatsburgers zijn en dat de rechter daarom in Nederland niets te zeggen heeft over deze jongen. Aangezien zijn gezaghebbende ouders aanwezig zijn, is er geen reden om de voorlopige voogdijmaatregel te handhaven. De RvdK en LJ&R hebben nog niet uit kunnen sluiten dat Valeriu door zijn ouders is gestuurd om diefstallen te plegen, maar de rechter heeft het verzoek om handhaving van de vovo niet willen beoordelen. De vovo loopt over een paar dagen af en dan mag Valeriu met zijn ouders naar huis. Mariana blijft wel nog twee maanden onder voogdij staan, hoewel zij in Duitsland verblijft en zij bijna 18 jaar wordt. De reden voor de verlenging is dat de Raad voor de Kinderbescherming nog onderzoekt of er in Frankrijk een kindbeschermingsmaatregel loopt. Het is nog onduidelijk wie haar ouders zijn en wie er gezag over haar heeft.

Inmiddels is de politie met camerabeelden gekomen uit twee andere plaatsen in Nederland waar de jongen en het meisje met een groep volwassenen dezelfde soort diefstallen in een telecomwinkel plegen. Ondertussen gaat het strafrechtelijk onderzoek naar de diefstallen in de drie steden door.

Casus 8: hoeveel dagen is twee weken?

Sergiu (15)

In juni 2018 worden een jongen en een vrouw in Amsterdam door de politie staande gehouden wegens het overtreden van het verbod op bedelarij (vastgelegd in de Amsterdamse Algemene Plaatselijke Verordening – APV). Zij spraken voorbijgangers aan en drukten hen een papier in de handen met een Engelse tekst waarmee zij vroegen om geld voor eten. De jongen, Sergiu, blijkt nog maar 15 jaar oud te zijn. Eén van de handhavers kreeg het gevoel dat er iets ‘niet helemaal pluis was’. Zij besluiten Sergiu en de vrouw mee te nemen naar het politiebureau. De vrouw spreekt een beetje Engels. Sergiu spreekt alleen Roemeens. Omdat de vrouw de jongen antwoorden lijkt in te fluisteren in het Roemeens worden zij apart gezet. De jongen wordt gehoord met behulp van een tolk. De politie schakelt Veilig Thuis (jeugdzorg) en de AVIM in.

De oom meldt zich

Op het politiebureau geeft Sergiu verschillende verklaringen over de duur en reden van zijn verblijf in Nederland en over de reden van het bedelen. Hij heeft het telefoonnummer van zijn moeder bij zich. Veilig Thuis krijgt een vrouw aan de telefoon die aangeeft te weten dat de jongen in Nederland is, maar die verder niet veel duidelijkheid over de situatie kan verschaffen. Na een tijdje melden zich de oom en nog twee familieleden van de jongen zich op het bureau. Het blijkt dat er al eerder een melding is gemaakt over deze personen en de jongen, die in de achterbak van een auto koken en in auto's slapen. De oom van de jongen geeft ook wisselende verklaringen over hun komst naar Nederland en de reden van bedelarij. In overleg met de officier mensenhandel wordt besloten om de oom aan te houden als verdachte van mensenhandel. De RvdK verzoekt de rechter om een voorlopige voogdijmaatregel en gesloten plaatsing voor Sergiu. De rechter geeft een spoedmachtiging voor gesloten plaatsing af voor twee weken. Sergiu wordt in De Koppeling geplaatst.

Wanneer mag ik weg, en wanneer mag ik met mijn moeder bellen?

Twee dagen later melden zich vijf mensen bij het politiebureau. Eén van hen zegt de moeder van Sergiu te zijn. Met een tolk en de politie erbij mag moeder met Sergiu bellen in De Koppeling. De dag erna spreekt de jeugdbeschermer Sergiu in De Koppeling met behulp van de tolkentelefoon. Sergiu wordt uitgelegd dat hij in de gesloten jeugdhulpinstelling zit in verband met zijn bedelarij. Tegen de politie heeft hij verteld dit al zijn hele leven te doen, maar aan de jeugdbeschermer vertelt hij dat hij in Frankrijk op de kinderen van zijn zus past en in een appartement woont. Hij is naar Nederland gekomen omdat zijn zwager werk wilde zoeken en Sergiu hem niet alleen wilde laten reizen. Volgens Sergiu heeft niemand hem gedwongen te bedelen, maar zijn zij gaan bedelen toen ze honger kregen. Hij vertelt dat hij in Roemenië af en toe naar school ging en hij zegt ook nu wel naar school te willen. Op de vraag welk beroep hij later wilt uitvoeren, zegt hij ‘wat God wilt dat ik doe’. Sergiu vraagt meerdere keren hoelang hij nog in De Koppeling moet blijven. De jeugdbeschermer legt uit dat het in eerste instantie voor twee weken is. Sergiu vraagt daarop hoeveel dagen twee weken zijn. Later in het gesprek vraagt hij nogmaals hoe lang hij moet blijven, hoeveel dagen twee weken zijn, en of hij moet blijven tot hij 18 wordt. Sergiu lijkt er weinig van te begrijpen. De volgende dag schrijft de begeleider van De Koppeling naar de jeugdbeschermer dat Sergiu niet lekker in zijn vel zit. Hij doet het wel goed op de groep, maar hij wordt erg emotioneel en huilt veel als het om zijn moeder gaat. Hij wil heel graag zijn moeder spreken. Ook de RvdK geeft aan dat het Sergiu zou helpen als er duidelijkheid gegeven kan worden over de periode dat hij geen contact met zijn moeder mag. Dat geeft meer rust dan wanneer hij er elke dag naar vraagt en elke dag nee te horen krijgt. De jeugdbeschermer antwoordt dat zij juist gister met Sergiu hierover heeft gesproken, dat hij al een keer met zijn moeder mocht bellen, maar dat dit in verband met het onderzoek van de politie niet zomaar mogelijk is.

Geen gesprekken met een *cultural mediator*

Met De Koppeling is in deze zaken de afspraak gemaakt dat zij in een vroeg stadium de Roma *cultural mediator* (die is betrokken bij het project Safe Havens van het Leger des Heils en Defence for Children – ECPAT) mogen inschakelen voor de jongere, zodat deze in de eigen taal kan communiceren, om gevoel van isolement te verlichten, en simpelweg om te vragen hoe het met de jongere gaat en wat de jongere nodig heeft. Aan team Mensenhandel wordt gevraagd of Sergiu

contact mag hebben met de *cultural mediator*. De politie zegt dat zij er in principe niets over te zeggen hebben, dat er geen contactverbod is, maar dat zij vanuit het belang van de opsporing liever niet willen dat Sergiu contact heeft met derden. Ook de jeugdbeschermer raadt daarom contact af. Bij zowel de politie als de jeugdbeschermer lijkt er wantrouwen te zijn jegens de *cultural mediator* die zelf uit de Roma gemeenschap afkomstig is en een crimineel verleden heeft.

Verklaringen van moeder

Een week later belt de RvdK nogmaals de moeder van Sergiu. Ze zegt in Calais te verblijven. Ze is drie weken geleden vanuit Roemenië naar Frankrijk gegaan omdat ze had begrepen dat ze daar kinderbijslag kan krijgen en misschien ook werk kan vinden. Moeder vertelt dat ze in Frankrijk is met een zoon van negen, die naar school gaat. Haar dochter van 13 en haar oudste zoon wonen in Roemenië. Later in het gesprek zegt moeder drie kinderen te hebben, twee zonen en een dochter. Nog weer later heeft zij het over “de meisjes”. Moeder ontkracht dat Sergiu een zus heeft en dat Sergiu op haar kinderen zou passen. De vader van Sergiu is vijf maanden geleden overleden, maar moeder is de exacte datum van overlijden vergeten. Zij wil Sergiu graag ophalen uit Nederland en teruggaan naar Roemenië. Zij zal naar Nederland komen om bij de zitting over verlenging van de gesloten plaatsing te zijn. Als de meisjes straks uit school komen, kunnen zij haar helpen met het lezen van het adres van de rechtbank dat de Raadsmedewerker heeft ge-sms’t.

Sergiu mag met moeder mee, uitbuiters wordt veroordeeld

Tijdens de zitting over de verlenging van de gesloten plaatsing is het de rechter niet duidelijk hoe ver de politie is met het onderzoek naar mensenhandel. Aangezien de moeder in de rechtszaal aanwezig is, besluit de rechter om de machtiging gesloten jeugdhulp niet te verlengen. Sergiu gaat mee met zijn moeder, samen met nog een andere man en vrouw. De voorlopige voogdijmaatregel loopt wel drie maanden door, voor het geval Sergiu opnieuw alleenstaand in Nederland opduikt. De jeugdbeschermer heeft de zaak niet overgedragen aan de Franse kinderbescherming. Onbekend is hoe het nu met Sergiu gaat.

Twee dagen na de zitting ontvangt de politie informatie van de politie uit andere Europese landen. Sergiu blijkt eerder met zijn oom in België aangehouden geweest wegens het ophalen van geld voor niet-bestaande goede doelen. De oom van Sergiu veroordeeld tot zes maanden gevangenisstraf. De rechtbank rekent het de oom zwaar aan dat hij Sergiu in een situatie bracht waarin hij geen andere keuze had dan te gaan bedelen en het risico liep op uitbuiting.²¹⁸

²¹⁸ Rb. Amsterdam, 20 september 2018, ECLI:NL:RBAMS:2018:6721.

Casus 9: gevlucht naar Spanje

Dajana (10), Amra (12), Damir (14) en Enese (16)

Begin mei 2014 is de Kinderrechtenhulpdesk van Defence for Children gebeld door het 'zakkenrollersteam' van de politie Amsterdam. Op een gewone schooldag hebben zij twee meisjes aangehouden wegens zakkenrollerij. Zij stelden zusjes te zijn, Dajana en Amra, 10 en 12 jaar oud. Dit kwam overeen met het visum dat zij toonden. Hoewel de meisjes waarschijnlijk minderjarig zijn, zien ze er veel ouder uit dan de gestelde leeftijd. Ook heeft de politie twijfels over de vrouw die zegt hun moeder te zijn en ze ophaalt van het politiebureau. De Vreemdelingenpolitie wordt gebeld om documenten te controleren. Ze herinneren zich de familie, die een week daarvoor in Nederland is aangemeld, en stellen twijfels te hebben gehad. Echter bij een asielaanvraag komt het vaker voor dat mensen geen documenten hebben en een visum krijgen met identiteitsgegevens op eigen verklaring. De meisjes zijn nu voor de tweede keer opgepakt wegens zakkenrollerij sinds zij in Nederland zijn. Zij verblijven met zeven kinderen en hun moeder, Dulsa, in een AZC en stellen te moeten zakkenrollen vanwege armoede. Voor Dajana wordt een zorgmelding gedaan. Amra krijgt een taakstraf, maar zij heeft die nooit uitgevoerd.

Eerste stappen ketensamenwerking

Wekelijks worden de meisjes, samen met nog een zus, Enesa van 16 jaar oud en soms een 14-jarige broer, Damir, opgepakt in Amsterdam en Rotterdam, maar ook Leeuwarden. De oudere kinderen sturen Dajana aan, die vervolgens een poging tot zakkenrollen doet. Het tienjarige meisje kan immers nog niet strafrechtelijk worden vervolgd. In augustus blijkt Amra te zijn verdwenen. Enesa blijkt zwanger te zijn en gaat er steeds slechter uitzien. Alle betrokken partijen komen begin november bij elkaar, waaronder Nidos die de sinds augustus opgelegde OTS-maatregel uitvoert, de leerplichtambtenaar, de Vreemdelingenpolitie, DT&V en begeleiders van het COA. Iedereen vermoedt dat er sprake is van uitbuiting. Een mannelijk familielid lijkt vanuit Bosnië de familie aan te sturen. Toch lijkt de aanpak niet naar een hoger niveau getild te kunnen worden. In het uithuisplaatsen van de kinderen wordt geen oplossing gezien. Nidos vindt dat de moeder – hoewel men twijfelt of zij de werkelijke moeder is van alle zeven kinderen – ondersteund moet worden in de ouderlijke verantwoordelijkheden en de kinderen naar school moet laten gaan. De leerplichtambtenaar zal de schoolgang nu gaan controleren. Het verzuim vanaf april is nooit eerder gemeld. Het COA zal eisen dat de familie zich wekelijks meldt in verband met de kindtoelage. De toelage voor het in augustus verdwenen kind is nog niet stopgezet. Dat zal nu gedaan worden. De Vreemdelingenpolitie legt bij het EMM het signaal neer dat er vermoedens zijn van uitbuiting.

Start strafrechtelijk onderzoek

In januari 2015 heeft het EMM een bijeenkomst met de politie over "mobiel banditisme" en criminele uitbuiting georganiseerd. Hierin is ook bovenstaand signaal besproken. Op initiatief van de AVIM Amsterdam is het project 13OCEANS gestart om te kijken of strafrechtelijke onderzoeken naar criminele uitbuiting van minderjarige vreemdelingen mogelijk is.

Niet lang erna wordt Dajana toch in een gesloten jeugdhulpinstelling geplaatst. De zwangere Enesa ook. Na een min of meer gedwongen zwangerschapscontrole in het ziekenhuis bleek zij zwaar onder invloed van drugs. Op de echo ziet het ernaar uit dat haar kindje zwaar gehandicapt zal zijn. Zij weet echter uit de gesloten jeugdhulpinstelling te ontsnappen. De andere kinderen verdwijnen in april 2015 achter elkaar naar Barcelona. De hulpverlening rondom de familie is nog niet op de hoogte gesteld van het 13OCEANS project, dat deze familie in de gaten is gaan houden.

Samenwerking zorg- en veiligheidspartners

13OCEANS krijgt een begeleidingscommissie waar andere zorg- en veiligheidspartners worden betrokken. De jeugdbeschermer van Nidos sluit hierbij eind 2015 ook aan. De politie heeft inmiddels meer inzicht gekregen in de familie, de familiebetrekkingen, en landen waar zij hebben verbleven en waar zij voor dezelfde delicten zijn opgepakt. Een JIT wordt gestart met Oostenrijk en Bosnië.

Kinderen teruggehaald uit Spanje

In april 2016 wordt de familie uit Spanje opgehaald. De kinderen verblijven in een smerig appartement en zien er ernstig verwaarloosd uit. Een van de peuters zit onder de luizen en het vuil. Amra, die als eerste verdwenen was, is hoogzwanger van een tweeling. Zij wordt naar het ziekenhuis gebracht maar weet daar te ontsnappen. De jongen, Damir, weet ook te ontsnappen. Enesa, die opnieuw zwanger is, komt wel mee naar Nederland, alsmede twee jongens in de leeftijd van 8 en 10 jaar, een driejarig meisje en nog een peuter. De jongste kinderen worden in pleeggezinnen geplaatst. De twee jongens van 8 en 10 jaar komen in gesloten jeugdhulpinstelling terecht. Enesa krijgt een leeftijdsonderzoek. Deze wijst uit dat ze 17 tot 27 kan zijn. De politie bevestigt op een gegeven moment, op basis van een eerder politieonderzoek in Duitsland, dat zij 26 jaar oud is. Zij kan niet gesloten met haar aankomende baby geplaatst worden (een gesloten plaatsing voor moeders met kinderen is wel mogelijk als de moeders zelf nog minderjarig zijn, maar voor volwassenen bestaat dit niet), maar ze weigert verder alle medewerking. Het wegløoprisico is hoog en de hulpverlening heeft zorgen over de ontwikkeling van de aanstaande baby. Enesa bevalt in het ziekenhuis en staat kort na de bevalling, met de baby in haar armen, alweer klaar om weg te lopen. Besloten wordt om de baby in een pleeggezin onder te brengen. Enesa blijft alle hulp weigeren. Uit het Duitse onderzoek blijkt dat ze zes kinderen in andere Europese landen heeft achtergelaten.

Huidige situatie

Het meisje Dajana heeft een jaar lang gesloten gezeten, en sprak al vroeg de wens uit niet meer naar de familie terug te willen. De jongens hebben ook een jaar in gesloten jeugdhulpinstelling verbleven, en verblijven inmiddels in een open instelling. Met de peuters gaat het goed.

In het kader van het strafrechtelijk onderzoek is een DNA test gedaan, waaruit blijkt dat Dulsa daadwerkelijk de moeder is van bijna alle kinderen. Alleen Enesa, die zelf ook twee kinderen in Nederland heeft, is haar schoondochter. In 2017 heeft Dulsa belastende verklaringen over leden van het criminele netwerk, hoger in de hiërarchie, afgelegd. Zij heeft hierdoor zelf de status van beschermde getuige gekregen en wordt er rekening gehouden met het *non-prosecution* beginsel ten aanzien van slachtoffers mensenhandel, nu blijkt dat zij zelf ook onder druk werd gezet om haar kinderen uit stelen te sturen. Er wordt ook gewerkt aan een omgangsregeling tussen Dulsa en haar kinderen.

Veroordeling van de vader

De vader van de kinderen, Klaudio, is op 28 september 2018 veroordeeld voor zes jaar gevangenisstraf wegens criminele uitbuiting van zijn kinderen en schoondochter. Hoewel de kinderen in verschillende Europese landen hebben moeten stelen, is alleen de periode van uitbuiting in Nederland in 2014 beoordeeld. De rechtbank achtte geen rechtsmacht te hebben over de activiteiten van een niet-Nederlander in het buitenland. Tevens rekent de rechtbank het de verdachte zwaar aan, dat hij in 2014 heeft geprobeerd zijn dochter uit de instelling te halen (onttrekking) om heeft het de vader onder andere in verband met de rechtsmacht. De zoon, Franko, is vrijgesproken van uitbuiting van zijn vrouw Enesa.²¹⁹

²¹⁹ Op basis van: De Witte & Pehlivan (2014).; De Jong (2016).; NOS (2016).; Han Koch (3 april 2017).; H. Koch (18 augustus 2017).; informatie verkregen uit de Landelijke Expertgroep.

Casus 10: de meisjes weten zelf niet wie zij zijn

Lana (12), ook bekend als Azra (16), en Ajla (13), ook bekend als Mirela (18)

Twee zusjes worden begin januari 2016 op station Amsterdam Centraal opgepakt vanwege betrokkenheid bij zakkenrollerij. Het jongste meisje, Lana, 12 jaar oud, heeft een poging tot zakkenrollen gedaan. Het oudste meisje, Ajla, 13 jaar oud, stond erbij. Ze zijn hier zonder ouders en hebben geen identiteitsbewijzen bij zich. Hun verklaringen zijn onduidelijk en komen niet met elkaar overeen.

Wisselende verklaringen

In het cellencomplex spreken medewerkers van de RvdK met de meisjes ieder apart, op hetzelfde tijdstip. Dit gebeurt met behulp van een tolk Italiaans. Het oudste meisje, Ajla, zegt dat ze terug wil naar haar familie. Zij verklaart dat haar zusje met haar hand in de handtas van een vrouw zat. Ajla vindt dit niet goed van haar zusje, maar het moest omdat ze geen geld hebben. Twee dagen ervoor zouden ze van Hannover naar Nederland gekomen zijn om op bezoek te gaan bij oom en tante. Bij aankomst was er echter geen familie en daarom zijn ze op zoek gegaan naar een hotel. Ajla weet niet in welk hotel ze hebben verbleven, maar deze is in de buurt van het station. Op de vraag hoe zij zonder documenten een hotel konden boeken, zegt Ajla dat het hotel door een vriend is geboekt, maar zij weet zijn naam niet meer. Zij zijn zonder spullen op reis gegaan, omdat bij oom en tante voldoende spullen zouden liggen. Ze hebben nog niet eerder bij deze oom en tante verbleven. Ajla zou met haar familie nu zo'n vier à vijf maanden in Hannover wonen. Ze kan geen adres of plaatsnaam noemen. Ze woont daar samen met haar ouders, zes broers en vijf zusjes. De familie heeft asiel aangevraagd. Voordat zij in Duitsland woonden, hebben zij in Italië gewoond. Zij wonen reeds een aantal jaar niet meer in Bosnië. Vanwege de asielpprocedure zou Ajla in Duitsland nog niet naar school gaan.²²⁰ Ze kan niet vertellen op welke manier ze haar dag besteedt.

Het jongste meisje, Lana, vertelt dat ze ongeveer drie dagen in Nederland zijn. Zij zijn door hun ouders voor vakantie op de trein gezet naar ooms en tantes. Lana zegt dat zij die eerste nacht hun familieleden niet konden vinden. Later zegt ze dat hun oom voor de eerste nacht een hotel voor hen had gevonden. De tweede nacht heeft hij hen opgehaald, en toen hebben ze bij hun oom geslapen. De familieleden zelf waren niet thuis. Op de derde dag zijn ze opgepakt door de politie. Lana vertelt dat ze in Bosnië naar school gaan. Zij zit in groep 8. Volgens haar leert iedereen in Bosnië Italiaans, daarom spreekt zij het zo goed. Nu hebben ze vakantie van school, maar die begint over een paar dagen weer. In Amsterdam hebben ze vooral veel lol gemaakt. Daarom weet ze niet precies hoe lang ze hier eigenlijk zijn. Voor hun vakantie hadden ze 200 euro meegekregen. Daar is nog ongeveer 60 euro van over. Lana zegt dat het niet waar is dat ze gestolen hebben. Ze kan geen contactgegevens van ouders of familieleden geven. Lana wil terug naar het hotel om haar spullen op te halen, maar ze weet niet welk hotel het is.

De RvdK belt met een broer van de meisjes. Die vertelt dat hun moeder in het ziekenhuis ligt van schrik. De familie zou niet hebben geweten dat de meisjes weg waren. De RvdK deelt mee dat iemand van de ouders moet komen met de werkelijke papieren van de meisjes en dat hierover gister met de vader gesproken is. De broer zegt dat dat niet de vader was, maar een neef. Hij vraagt of hijzelf met de papieren van de meisjes kan komen, maar de RvdK zegt dat de ouders echt zelf moeten komen.

De officier van justitie en de RvdK hebben besloten de meisjes niet voor te geleiden, maar in te zetten op het civiele traject. LJ&R krijgt de voorlopige voogdij toegewezen. Zij moeten uitzoeken of de meisjes kunnen worden teruggeleid naar Bosnië of Duitsland. De meisjes worden in de gesloten jeugdhulpinstelling De Koppeling geplaatst. Het politieteam 13OCEANS heeft de zaak opgepakt vanwege vermoedens van uitbuiting.

²²⁰ Ook wanneer kinderen (nog) geen verblijfsrecht hebben, mogen zij naar school en is de onderwijsplicht op hen van toepassing.

Onduidelijke identiteiten en familierelaties

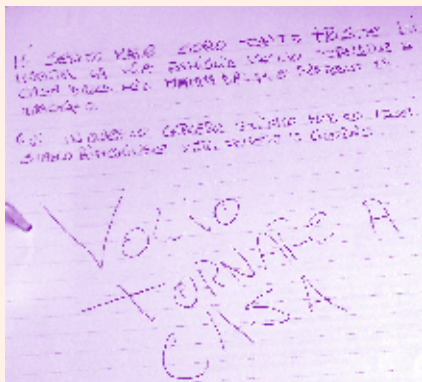
Na een week zijn de meisjes ook bekend onder andere namen en met andere geboortedata. Lana of Azra is niet 12, maar 15 jaar oud. Ajla of Mirela is niet 13, maar 18 jaar oud. Zij zeggen allebei dezelfde vader, maar andere moeders te hebben. Zij blijken een andere achternaam te hebben dan eerder gesteld en die van hun moeders te dragen.

De eerste tijd krijgt de jeugdbeschermer alleen contact met de mannelijke familieleden in Duitsland, een neef en een broer, beide rond de 18 jaar oud. Via een vrouw uit een Roma gemeenschap in Nederland zijn twee mogelijke moeders gevonden. De jeugdbeschermer denkt dat Mirela's moeder wel de echte moeder zou kunnen zijn. Deze vrouw zegt echter Azra en de relatie tussen beide meisjes niet te kennen, terwijl zij elke dag met beide meisjes belt. Mirela zou naar haar verloofde in Amsterdam gaan die ze via internet had leren kennen. Azra's mogelijke moeder vertelt eerst dat ze rechtstreeks uit Bosnië is gekomen, maar zegt daarna dat ze uit Spanje komt. Ze kan niet vertellen hoe oud Azra is. Ook zegt ze eerst de Duitse mannen niet, en daarna wel te kennen. Ze dacht dat haar dochter naar Bosnië is gegaan, en daarom had ze haar niet als vermist opgegeven. Azra is op dat moment twee maanden weg. Haar paspoort zou bij haar tante in Bosnië liggen. Hoewel de meisjes zeggen dezelfde vader te hebben, zegt haar moeder dat Azra's vader is overleden. Moeder zegt zelden in Italië te zijn geweest en altijd in Bosnië te hebben gewoond. Van Mirela is een asielpapier uit Duitsland overlegd en van Azra een verscheurd paspoort. Na dit gesprek in februari hebben de vrouwen nooit meer contact met LJ&R gezocht.

Welzijn van de meisjes

De begeleiders van De Koppeling denken dat Azra zelf eigenlijk niet weet wie zij echt is. In de instelling gaat het goed, maar er kan niet goed gewerkt worden aan een toekomstperspectief nu hun identiteit niet bekend is en of moet worden ingezet op terugkeer naar Bosnië of Duitsland, of verblijf in Nederland. In maart, bijna drie maanden na aanhouding wordt om een verlenging van de voogdijmaatregel gevraagd. De identiteiten van de meisjes zijn dan nog onduidelijk. En de verhalen van de meisjes komen niet met elkaar overeen.

De meisjes hebben erge heimwee en geven vaak aan verdrietig te zijn. Mirela geeft in april bij de gedragsdeskundige aan, wanneer deze instemming wil geven om plaatsing in de gesloten opvang te verlengen: *Ik voel me niet goed. Ik ben erg verdrietig. Ik mis mijn familie. Ik wil terug naar huis, naar mijn moeder en mijn broertje, ik mis ze. Hier zitten we in de gevangenis, we voelen ons niet goed. We zitten de hele dag opgesloten. Ik wil terug naar huis.*

Omdat de meisjes in De Koppeling beter meedraaien op de groep, er afspraken te maken zijn, en enig perspectief geboden moet worden, mogen ze eind april onder begeleiding gaan winkelen. Vooraf wordt hen niet verteld in welke stad dit zal zijn. Het politieteam 13OCEANS wordt gevraagd in de buurt te blijven. Dit blijkt echter niet mogelijk. Een invaller van De Koppeling, niet goed bekend met de problematiek, zal de meisjes begeleiden. Dit risico werd genomen omdat de meisjes zich zeer coöperatief hadden opgesteld en het belangrijk gevonden werd om ze te belonen en de winkelbelofte na te komen. Mirela en Azra zien in de grote kledingzaak kans om te ontsnappen. Dit is bij de politie gemeld en zij zijn op de Telex geplaatst. Zij zijn echter niet meer teruggevonden.

Casus 11: dertien jaar en voor de derde keer zwanger?

Merisa (13), ook bekend als Mirjana (16 of 18),²²¹ en Zina (13, 20 of 29)

Merisa en Zina worden in juli 2017 wegens zakkenrollen aangehouden en in bewaring gesteld. Zij zeggen 13 jaar oud te zijn maar ze zien er veel ouder uit. Ze vertellen dat ze in Bosnië bij hun oma wonen en amper contact hebben met hun ouders. Ze weten geen adressen in Bosnië te noemen. Merisa belt regelmatig met een jongen in België, en Zina met een jongen in Duitsland. Zina blijkt zwanger te zijn.

Rondgebracht met een busje

Aan Team Mensenhandel van de AVIM vertelt Merisa dat zij in Duitsland wonen, en dat er een Roemeense man is die hen, samen met nog meer jonge meisjes, met een busje naar verschillende plekken brengt, in andere landen, op zoek naar werk. Omdat ze dan niets bij zich hebben, stelen ze soms. Dit verhaal hebben de jeugdbeschermers ook ter zitting gebracht, en geven aan dat het om mensenhandel zou kunnen gaan. Maar de rechter slaat hier niet op aan. Als Merisa zegt dat ze 18 is, mag ze gaan. Zij wordt vrijgelaten uit de JJI. Op de vraag hoe zij naar Duitsland zal gaan, zonder geld, zegt Merisa op de trein te zullen stappen, en dan maar zien hoe ver ze komt. Van haar is niets meer vernomen. Bij Merisa zijn de jeugdbeschermers er juist van overtuigd dat zij nog minderjarig is. In de zaak van Zina wordt, door een andere rechter, nog niet van meerderjarigheid uitgegaan. Zij komt na de JJI in De Koppeling terecht.

Veroordeling in Noorwegen

Politieteam 13OCEANS ontdekt dat de jongen uit Duitsland, met wie Zina regelmatig belt, in Noorwegen is veroordeeld voor mensenhandel: uitbuiting van minderjarigen voor criminele activiteiten. Op Facebook vinden de jeugdbeschermers foto's van hem, poserend in casino's met halfnaakte vrouwen om hem heen. Op de zitting over Zina's gesloten plaatsing, zit hij ook in de rechtszaal. De politie heeft op dat moment echter niet de capaciteit om achter deze jongen aan te gaan.

Twintig jaar en voogdijvoorziening vervalt

Merisa/Mirjana en Zina dachten dat, als zij een minderjarige leeftijd op zouden geven, zij niet zouden worden gestraft. Zina vraagt herhaaldelijk waarom ze nou in De Koppeling is geplaatst. De jeugdbeschermer legt dan uit, dat gezien haar minderjarigheid, de afwezigheid van ouders, en haar zwervende en stelende bestaan, voor deze maatregel is gekozen. Zina roept dan: "Ja maar, ik zeg toch dat ik 20 ben?" Waarop de jeugdbeschermer antwoordde dat zij met dezelfde stelligheid ook nog andere leeftijden heeft opgegeven, dus dat ze haar nu niet zomaar kunnen vrijlaten.

Zina heeft 2,5 maand gespannen en vol zorgen in De Koppeling gezeten. Ze wil niet eten of slapen. Ze heeft geen boodschap aan het dagprogramma en wil niet naar school. Ze is immers 20. Het enige wat ze wil, is weg. Ze maakt zich ook zorgen over haar zusje, want ze weet niet waar zij is. De Koppeling is hiervan ook niet op de hoogte en de jeugdbeschermer is maar een keer bij Zina geweest. Als de *cultural mediator* bij Zina langskomt, vraagt ze of hij uit kan zoeken waar haar zusje is. Ook vraagt ze wat de rechten van zwangere vrouwen zijn en of ze weg mag. Als hij vraagt of ze vaker heeft vastgezeten, antwoordt ze ja en ze laat op haar rechterarm verdrietig een diepe snee zien van circa tien centimeter lang die ze in de gevangenis in België heeft gemaakt. Op beide armen heeft ze meerdere krassen.

Zina, die zegt voor het eerst zwanger te zijn, moet volgens de gynaecoloog toch wel vaker zwanger zijn geweest nu haar buik zo snel groeit. Ze moet dus wel ouder zijn dan 13. Op een gegeven moment gaat ook de politie uit van meerderjarigheid: een van de gevonden identiteiten waar zij 20 jaar zou zijn. Daarmee vervalt de voogdijvoorziening. Overwogen wordt dat verdere hulpverlening, zoals plaatsing in een moeder en kind huis, geen zin heeft. Zina heeft geen hulpvraag en wil al heel lang weg uit De Koppeling. Zina wordt in vreemdelingenbewaring geplaatst totdat zij naar Duitsland wordt gebracht, waar zij een asielaanvraag heeft lopen. Ze blijkt twee kindjes in Duitsland te hebben.

²²¹ De jeugdbeschermer vindt op beide namen facebook-accounts van hetzelfde meisje.

Casus 12: “Sorry dat ik ben weggelopen. Ik wilde naar mijn moeder toe”

Sunita (16)

In mei 2017 worden drie zakkenrolsters op heterdaad aangehouden. Twee van hen schermen de derde af, die een toerist van zijn portemonnee afhielp. Alle drie komen in diverse Europese landen voor soortgelijke strafbare feiten in de politiesystemen voor. Ze zijn in de middag voorgeleid en in bewaring gesteld. Eén van hen, Sunita, is vermoedelijk 16 jaar en geboren in Kroatië. Haar ouders komen uit Bosnië. Voor Sunita is een vovo, uitgevoerd door LJ&R, en machtiging gesloten jeugdhulpinstelling door de rechter afgegeven. Tot er een plek vrij is in de gesloten jeugdhulpinstelling, blijft zij in een huis van bewaring. De week erna zal ook de AVIM de zaak verder oppakken. Zij ontdekken dat Sunita 23 keer gesignaleerd staat in verschillende landen, en gebruik maakt van twee verschillende namen en drie verschillende geboortedata.

Tante in Nederland

Sunita zegt dat ze bij haar broer in Frankrijk woont. Met haar twee meerderjarige vriendinnen is ze een dagje naar Amsterdam gekomen. Sunita vertelt dat haar ouders in 2014 gedetineerd hebben gezeten vanwege zakkenrollerij, deelname aan een crimineel netwerk en mensenhandel jegens minderjarigen. Ze geeft aan dat ze een tante in Tilburg heeft. Daar woont ook haar oudere zus Dilara, waarover Jeugdbescherming Brabant de voogdij heeft. Omdat deze tante ook bij de politie bekend staat, vertrouwt de politie het niet om Sunita tijdelijk bij haar tante te plaatsen. In De Koppeling zat Sunita eerst in een groep met andere Oost-Europese Romajongeren (zoals Vasile, casus 4). Later kwam zij in een gemengde groep terecht. Volgens de jeugdbeschermer gaat het hier beter met haar. Ze deed mee met de dagelijkse routine en werd opener. In het dagprogramma deed ze ook mee met de rest. Speciaal voor haar was Nederlandse les geregeld, wat ze had aangegeven graag te willen doen.

Na drie maanden besluit de jeugdbeschermer dat Sunita toch bij haar tante geplaatst moet worden. Langer vasthouden, enkel vanwege een “niet plus”-gevoel van de politie bij tante, is niet gerechtvaardigd. Haar zus woont er ook en er is reeds toezicht op de familie. Sunita gaf aan dat ze wel een toekomst wilde opbouwen in Nederland.

Terug naar Duitsland

Als Sunita bij haar tante verblijft, staan op een gegeven moment Sunita's ouders voor de deur. Tante geeft Sunita echter niet mee, maar belt met de LJ&R-jeugdbeschermer. Die legt uit waarom Sunita niet met hen mee kan gaan. Eerst moeten de ouders voor een woonruimte gaan zorgen. Dit accepteren ze en geven aan asiel aan te zullen vragen in Duitsland. Begin oktober krijgt de jeugdbeschermer een smsje: “Sorry dat ik ben weggelopen. Ik wilde naar m'n moeder toe.” Sunita laat de eerste tijd af en toe nog iets horen via sms.

Casus 13: jongetje Komkommer

Simon (13), ook bekend als Goran (16)

In mei 2017 wordt een jongen aangehouden wegens heling en inbraak. Hij ontkent enige betrokkenheid. De jongen verklaart “Simon Krastavac” te heten en 13 jaar oud te zijn. Hij ziet er echter veel ouder uit. Hij heeft geen legitimatiebewijs bij zich. Hij zegt afkomstig te zijn uit Frankrijk en alleen Frans te spreken. Het adres in Frankrijk dat hij opgeeft, blijkt niet te bestaan. Hij zegt onderdeel uit te maken van een groep rondtrekkende Roma zigeuners. Hij gaat niet naar school. Zijn verklaringen over zijn verblijf in Nederland zijn onduidelijk. Hij zou samen met zijn ouders gekomen zijn, maar hij weet niet waar ze nu zijn. Hij heeft wel een telefoonnummer van zijn oma, maar dit nummer blijkt niet te kloppen. De Raad voor de Kinderbescherming heeft sterke twijfels over zijn identiteit en verklaringen, en vermoedt dat hij onderdeel uitmaakt van een crimineel netwerk. Aangezien zijn ouders onbekend en onbereikbaar zijn en geen effectief gezag over hem uitoefenen, wordt verzocht het LJ&R te belasten met de voorlopige voogdij over Simon.

Identiteitsonderzoek in Servië en Frankrijk

Een maand later blijkt Simon ook bekend te staan onder een andere identiteit, “Goran Tomic” afkomstig uit Servië. Het Servische consulaat geeft aan dat zij de identiteit en familieomstandigheden van Goran kunnen onderzoeken in Servië. Idealiter verschijnt de jongen in persona bij het consulaat. Omdat hij nog in hechtenis zit, lijkt dat niet mogelijk. Per post moeten dan de vingerafdrukken gestuurd worden alsmede twee foto's, en alle gegevens die van hem bekend zijn (geboortedatum, geboorteplaats, woonplaats, naam vader, naam moeder, waar hij op school heeft gezeten, etcetera). Mogelijk verloopt dit onderzoek sneller als de Nederlandse Centrale autoriteit een verzoek doet bij de Centrale autoriteit in Servië, omdat het consulaat het in de zomerperiode heel erg druk heeft. Het consulaat geeft aan dat het een aantal weken zal duren voor ze hieraan toekomen. Bij het Franse consulaat gaat het sneller. Hier wordt aangegeven dat als gegevens van de jongen worden gemaild, zij in de gemeente(s) waar hij vandaan zou komen, onderzoeken of iets bekend is. Hieruit blijkt dat Simon of Goran in Frankrijk niet bekend zijn. Goran vertelt lachend aan zijn voogd dat het zelfverzonnen Krastavac “komkommer” betekent.

Terugkeer en voortzetting kinderscherming in Servië

LJ&R heeft geprobeerd de zaak op het mensenhandelspoor te brengen. Nadat Goran zijn straf heeft uitgezeten in de justitiële jeugdinrichting, wordt hij overgeplaatst naar een gesloten jeugdhulpinstelling om zijn identiteit, familiesituatie, en mogelijke criminele uitbuiting verder te onderzoeken. De ouders van Goran zijn naar Nederland gekomen, maar leggen verschillende identiteitsdocumenten van zichzelf voor.²²² In september meldt het OM te weinig aanknopingspunten te zien om verder te onderzoeken of Goran slachtoffer is van mensenhandel en ingezet wordt voor het plegen van inbraken. De jeugdrechter achtte het daarom niet langer legitiem om Goran in Nederland te houden. Langer vasthouden zou niet leiden tot meer duidelijkheid over zijn situatie of tot een ander perspectief. Het LJ&R moet zo snel mogelijk een veilige terugkeer naar Servië, alsmede voortzetting van jeugdbescherming, regelen. Een verzoek wordt ingediend bij de Centrale autoriteit, om te onderzoeken welke kinderscherming er voor Goran mogelijk is bij terugkeer. Defence for Children adviseert om contact op te nemen met DT&V in geval de kinderschermingsmaatregel afloopt en er nog geen informatie van de Centrale autoriteit is gekomen. DT&V onderzoekt in ieder geval of er een opvanginstelling is in het land van herkomst en zorgt voor een warme overdracht. Hiermee wordt voorkomen dat Goran onderweg verdwijnt. De jeugdbeschermer zou ook zelf mee kunnen reizen als vertrouwenspersoon van Goran. Begin oktober wordt Goran opgehaald door zijn vader en meegenomen naar Servië. Tot het einde toe waren er onduidelijkheden over de identiteit van zijn ouders en de bescherming die hij in Servië zou kunnen krijgen.

²²² In verschillende Oost-Europese landen is het mogelijk om op eenvoudige wijze de voor- en achternaam te laten wijzigen. Persoonsnummer en geboortedatum blijven hetzelfde. Zie: Politierapport Legale identiteitswisselingen in de Balkan en Oost-Europa.

Casus 14: tien jaar in Nederland

Roberto (14)

Roberto wordt in mei 2017 in Rotterdam opgepakt voor winkeldiefstal. Hij heeft een T-shirt onder zijn kleding aangetrokken. Volgens de officier van justitie zijn de identiteitsbewijzen die hij bij zich heeft onbetrouwbare kopieën. Zijn moeder zou ongewenst zijn verklaard en verblijft in Servië. Er is dus een gezagsvacuüm. Roberto zegt bij een tante in Schiedam te verblijven en ook een tante in Breda. Volgens de politie is de tante in Schiedam geen echte tante en zij is onder de aandacht van politie. De tante zegt dat zij Roberto kent, maar dat hij niet bij haar woont. De tante in Breda zegt op een camping te wonen maar wil geen verdere informatie geven. Volgens de politie is zij recent uit haar woning gezet. Andere adressen die Roberto opgeeft, kloppen niet. Hij zegt op de HAVO te zitten, maar hij kan zijn mentor niet noemen of in welk jaar hij zit. Hij zegt dat hij geen contact heeft met zijn vader. Roberto zegt dat hij Roma is.

Later vertelt Roberto aan de Raad voor de Kinderbescherming dat hij zes jaar in Nederland woont. Hij heeft tot zijn vierde in Nederland gewoond en tot zijn achtste in Servië. Daarna verbleef hij weer in Nederland bij verschillende tantes. Hij had altijd verwacht dat zijn moeder hem zou komen ophalen. Hij woont met zijn 16-jarige broer bij de tante in Schiedam. Daar wonen meerdere familieleden van verschillende leeftijden. Hij geeft toe in Nederland nooit naar school te zijn gegaan. Hij zegt dat hij overdag op straat zwerft. Tante heeft niet voldoende geld. Hij heeft nog nooit een dokter of een tandarts bezocht. Van zijn tantes mag hij niet zeggen dat hij niet naar school gaat want ze zijn bang dat hij wordt uitgezet.

Eerder in beeld

Roberto is eerder in beeld geweest van de autoriteiten. In 2012 is hij op negenjarige leeftijd opgepakt in verband met zakkenrollerij met het hele gezin. De zaak wordt geseponneerd en er gaat een zorgformulier naar Veilig Thuis. In 2014 is hij als vermist opgegeven en door de politie opgepakt. Hij zou vijftig euro hebben meegenomen en een jasje bij een kledingwinkel hebben gekocht. In 2015 is er naar aanleiding van een winkeldiefstal Ambulante Spoedhulp (ASH) ingezet om het familiesysteem te onderzoeken. Er werden geen zorgen gevonden. Roberto krijgt een HALT-afdoening, maar hij is niet op komen dagen. De Raad voor de Kinderbescherming maakt een raadsrapport op. Beschermingsonderzoek wordt overwogen in verband met de wisselende verblijfplaatsen van Roberto, maar omdat hij enkel in Nederland op vakantie zou zijn wordt er geen gevolg aan gegeven. Hij zou na de vakantie teruggaan naar Servië.

Doorverwijzing

Door het Crisis Interventie Team (CIT) van Jeugdbescherming Rotterdam en de politie is eerst contact opgenomen met de AVIM. Deze pakt de zaak niet op, omdat zij geen minderjarigen uitzetten. De RvdK vraagt aan de kinderrechter een voorlopige voogdijmaatregel en een Machtiging Gesloten Jeugdhulp vanwege het gezagsvacuüm, om Roberto in veiligheid te stellen, vluchtgevaar te beperken en identiteitsonderzoek te doen. De kinderrechter wijst de voogdijmaatregel toe, maar wijst gesloten plaatsing af en verwijst terug naar de AVIM en de officier van justitie. De AVIM blijft erbij dat zij geen personen onder de 18 jaar uitzetten. De officier van justitie besluit om Roberto, die nog op het bureau zit, alsnog aan te houden om zijn veiligheid te waarborgen. Drie dagen later zou Roberto dan worden voorgeleid. De RvdK vindt het onwenselijk dat een 14-jarige jongen in een cel verblijft en ziet toch een oplossing in het civiele kader. De RvdK belt met Nidos. Zij geven aan wel ervaring te hebben met deze doelgroep en kunnen de zaak oppakken als de rechter het gezag aan hen toewijst. Later geeft Nidos aan dat op het moment toch LJ&R de aangewezen instantie is. Naast zorgen over pedagogische verwaarlozing van Roberto, onduidelijkheid over de gezaghebbende ouders, heeft de RvdK gezien de diefstallen vermoedens van uitbuiting. De RvdK vraagt de kinderrechter om de voorlopige voogdij uit te spreken over Roberto en hem gesloten te plaatsen. Ditmaal wordt dit toegekend.

In de instelling

Roberto wordt in 't Poortje in Groningen geplaatst omdat alle inrichtingen in de regio vol zitten. Hij krijgt een jeugdbeschermer van LJ&R Rotterdam. De jeugdbeschermer en de raadsonderzoeker nemen allebei in juni contact op met de Kinderrechtenhelpdeks van Defence for Children om mee te

denken in de zaak. Zij stellen voor dat de *cultural mediator* bij Roberto langs gaat. Hoewel Roberto goed Nederlands spreekt, en dus minder geïsoleerd zit in de gesloten jeugdhulpinstelling als de andere Oost-Europese minderjarigen, kan het fijn zijn om in zijn eigen taal te spreken. Omdat Roberto nogal wantrouwend is naar de jeugdbeschermer en de raadsonderzoeker, kan dit bezoek ook helpen vertrouwen te winnen, onduidelijkheden weg te nemen en wellicht wil Roberto meer over zijn situatie en behoeften vertellen. Defence for Children zal verder meedenken over de verblijfsrechtelijke kant van de zaak en de geboorteakte en het paspoort die nog ontbreken. In juni, als Roberto drie weken gesloten zit, gaat de *cultural mediator* bij hem langs in Groningen. Roberto vindt het prettig om direct met de *cultural mediator* in Romanes te spreken. Roberto vertelt niet meteen dat het stelen van een T-shirt de aanleiding is van zijn plaatsing in 't Poortje. Hij zegt dat hij in 't Poortje zit omdat hij niet naar school gaat. Hij wil het liefst terug naar zijn tante in Rotterdam, de zus van zijn moeder. Maar hij begrijpt dat dat niet kan. Hij geeft aan dat de belangrijkste persoon in zijn leven zijn tante is. Verder zegt hij niemand te kennen en niet zoveel met andere mensen om te gaan. Hij vertelt dat zijn ouders gescheiden zijn en dat hij zijn vader niet kent. Zijn moeder woont in Servië met een andere man. Zijn moeder heeft besloten dat hij bij zijn tante in Nederland moet wonen. In Servië is Roberto naar school gegaan maar daarna niet meer. Hij wil graag in Nederland blijven en naar school gaan. Hij wil graag voetballer worden. De contactpersoon merkt dat Roberto een zachtvaardige jongen is, schuchter en onzeker. Roberto geeft aan absoluut niet naar Servië terug te willen.

Roberto is niet erg spraakzaam en begint soms onsamenhangend te praten, valt in herhaling of mompelt iets onverstaanbaars. Roberto vertelt dat hij toen hij jonger was betrokken was bij zakkenrollerij en inbraken. Zijn moeder en haar vriendin namen Roberto hiervoor mee. Het gesprek gaat verder over de gezinssituatie en Roberto heeft het zichtbaar emotioneel erg zwaar. Vooral als het over zijn broer gaat. De *cultural mediator* merkt op dat een bepaalde structuur ontbreekt en met Roberto en zijn broer wordt rondgezeuld. Dit is psychisch zwaar voor hem. Als het om familie gaat is hij gespannen. Onduidelijk is nog of hij door zijn tantes wordt ingezet om te stelen.

Raadsonderzoek

Medewerkers van de Raad voor de Kinderbescherming bespreken met elkaar hoe het toch heeft kunnen gebeuren dat de jongens sinds 2012 in beeld zijn, soms alleen bij Jeugdzorg, soms ook bij de RvdK, en dat niemand heeft gemerkt dat de kinderen langere tijd in Nederland verblijven, onrechtmatig zijn, niet naar school gaan en het onduidelijk is wie er voor de kinderen zorgt. Er werd aangegeven dat de kinderen hier met vakantie waren en weer terug naar Servië zouden gaan. Dit werd geloofd. Vanwege deze historie, besluit de RvdK om nu de situatie volledig te onderzoeken en de hele familie daarin mee te nemen, totdat volledig duidelijk is of de ontwikkeling van de twee jongens, maar ook van de andere kinderen binnen de grootfamilie, niet wordt geschaad. De twee tantes willen allebei graag dat de jongens bij hen komen wonen. Beide tantes hebben een strafrechtelijk verleden, waarvan een nog recent. Dit wordt verder uitgezocht.

Verblijf in Nederland

Onderzocht wordt, waar de jongens het beste kunnen verblijven. Terugkeer naar hun moeder in Servië lijkt geen optie. Beide jongens zijn hier ook doodsbang voor. De oudere broer van Roberto zegt zelfmoord te plegen als hij wordt uitgezet. Roberto doet het heel goed op school in 't Poortje en zou naar het VMBO kunnen. Beide jongens zijn erg gemotiveerd en willen graag naar school. Verblijf in Nederland is mogelijk op grond van een kindbeschermingsmaatregel, maar de jongens moeten dan wel naar school gaan. Dit is in 2018 nog niet gerealiseerd.

Casus 15: verjaardagscadeautjes voor de ouders

Op een zaterdagmiddag in september 2017 worden drie Bulgaarse jongeren aangehouden voor winkeldiefstal in de Primark in Den Haag. Twee meisjes (14 en 15 jaar) en een jongen (18). Even later worden nog vijf jongeren aangehouden voor winkeldiefstal. Deze groep bestaat uit twee meisjes (13 en 16) en drie jongens (13, 14 en 17). De aanhoudingen lijken verband met elkaar te hebben. De jongeren verblijven een nachtje in de cel.

Signalen mensenhandel: wijkteam betreft de AVIM, de OvJ ZSM betreft de OvJ Mensenhandel. Het wijkbureau meldt de zaak bij het Crisis Interventie Team (CIT) van Jeugdbescherming West. Op zondagmiddag wordt ook de AVIM door het wijkbureau in kennis gesteld van de zaak. Twee agenten van de AVIM besluiten een intakegesprek mensenhandel te houden met het 13-jarige meisje. Hiervoor wordt gekozen omdat die dag niet voldoende capaciteit is om met alle jongeren te spreken. Omdat politie en de officier van justitie bij de ZSM-tafel hebben besproken te willen voorgeleiden, kan de volgende dag nog met de anderen een intake worden gehouden. Ook is besproken dat, als de kinderen toch in vrijheid worden gesteld, ze niet zomaar worden meegegeven. Ouders moeten met de juiste papieren kunnen aantonen dat het daadwerkelijk hun kinderen zijn. Verder is gekozen voor intake met dit meisje, omdat de andere kinderen verklaarden dat zij getrouwd is met een 17-jarige jongen en bij haar schoonouders inwoont. Met de Mensenhandelofficier heeft de ZSM-officier op zondagmiddag gesproken over deze zaak. De Mensenhandelofficier zag ook mogelijke signalen en heeft gewezen op het *non-punishment* beginsel ten aanzien van de kinderen.

Uit het intakegesprek met het meisje lijken er geen signalen mensenhandel te komen. Het meisje verklaart vrijwillig te hebben gestolen en door niemand onder druk te zijn gezet. Tevens zou ze geld, een pinpas van haar vader en een identiteitsbewijs bij zich hebben gehad. Daarnaast verklaart ze een vriendje te hebben. Over een echtgenoot wordt niet gesproken.

Inschakelen van Jeugdzorg

Het CIT heeft ook met het 13-jarige meisje gesproken. Zij maken zich zodanig zorgen dat ze haar gesloten willen plaatsen. De volgende dag is de rechter verzocht om een machtiging en die is verkregen. Daarnaast wordt getracht een VOTS te krijgen voor de jongen van 17. Hij is in Nederland met zijn ouders, maar er zijn onduidelijkheden over de identiteitsdocumenten, het is onbekend waar hij verblijft en hij gaat geruime tijd niet naar school. De RvdK heeft niet besloten tot indienen van een verzoek VOTS, aangezien het onbekend is waar hij verblijft en er geen andere zorgen zijn op dat moment. Strafrechtelijk is de zaak tegen hem geseponneerd en is hij geen verdachte meer.

Verklaringen leken toch te kloppen

De AVIM bekijkt op maandag nog eens het dossier, maar dan blijkt dat de avond ervoor alle kinderen zijn heengezonden, behalve het meisje dat gesloten is geplaatst. De AVIM vindt het opvallend dat uit het dossier blijkt dat meerdere kinderen verklaarden pas enkele weken tot maanden in Nederland te zijn, binnenkort weer naar Bulgarije te gaan, dat de school in Bulgarije begonnen is maar hun ouders toestemming hebben gevraagd om hen enkele weken later te laten beginnen op school, en dat zij zijn gaan stelen voor een cadeau voor een ouder die een of twee dagen later jarig is. Meerdere weten geen verblijfadres te noemen en verklaringen over onderlinge relaties tussen de acht personen lijken elkaar tegen te spreken. Bovendien, nog voordat familie is ingelicht stonden er mensen op het bureau die stellen de ouders te zijn. Vervolgens is een "woordvoerder" van de familie gekomen met een map met geboorteaktes.

Deze zaken, die in eerste instantie vragen oproepen, leken toch te kloppen. De geboorteaktes zijn door een tolk vertaald en de namen kloppen met de opgegeven namen. Een aantal jongeren noemt een woonadres wat blijkt te kloppen met de personen die er ingeschreven staan. Ook verblijft een aantal iets langer in Nederland (tot een jaar) en zouden zij naar een school gaan. Zij staan ook ingeschreven in het GBA. Ook de verjaardagen van de ouders bleken niet verzonnen te zijn, dus mogelijk waren zij daadwerkelijk cadeaus aan het stelen voor ouders. Ondanks tegenstrijdige verklaringen over onderlinge relaties kan geconcludeerd worden dat de groepen wel degelijk met elkaar verbonden zijn. Zij hebben diverse familierelaties of kennen elkaar op andere manieren.

Extra screening

Op basis van bovenstaande bevindingen werd het voor de AVIM aannemelijker dat twee groepen jongeren die elkaar kenden in de stad zijn samengekomen en vrijwillig zijn gaan stelen. De AVIM is wel nog van plan om proberen na te gaan of de geboorteaktes die zijn getoond niet zijn vervalst, en of alleen de werkelijke ouders hebben getracht de kinderen op te halen. Ook wil de AVIM nog nagaan of het aannemelijk is dat de gestolen goederen voor eigen gebruik zijn, waarna zal moeten blijken of het noodzakelijk is dat er nog meerdere mensenhandel intakes worden gehouden. Van de politie van het wijkbureau verneemt de AVIM dat de tolk die bij alle verhoren is geweest van mening was dat deze groep wel degelijk aangestuurd zou zijn door volwassenen (dit werd omschreven als “stagelopen voor hun ouders”). De AVIM wil daarom de casus nog eens “screenen”, en bespreken hoe de teams met dit soort situaties omgaan en hoe de samenwerking met de wijkbureaus verloopt.

ANNEX 3. SIGNALLEN (MOGELIJKE) CRIMINELE UITBUITING

Signalen van (mogelijke) criminele uitbuiting uit de onderzochte casussen zijn:

1. De gestolen goederen passen niet goed bij de interesse van kinderen. Het kind geeft geen verklaringen over het waarom van het stelen, of deze zijn twijfelachtig (bijvoorbeeld “uit armoede”, “geld verdienen voor mijn zieke oma” of “voor de verjaardag van onze ouders”).²²³
2. Het is onduidelijk wie de ouders zijn van het kind, het kind zwerft reeds jaren zonder ouders in Europa rond, er wordt door de ouders van het kind geen effectief gezag uitgeoefend.²²⁴
3. Identiteitsdocumenten ontbreken of zijn twijfelachtig. Zowel van het kind als de ouder of andere volwassene die de kinderen komt ophalen van het bureau.²²⁵
4. Verklaringen van het kind en/of de volwassene over onderlinge relaties zijn onduidelijk of wisselend.²²⁶
5. Nog voordat de familie is ingelicht, komt een volwassene bij het politiebureau om het kind op te halen.²²⁷
6. Verklaringen over woon- en of verblijfplaats zijn onduidelijk of wisselend, een niet-bestaand adres wordt opgegeven, of het kind weet dit niet te noemen.²²⁸
7. Verklaringen over de duur van het verblijf in Nederland zijn onduidelijk of wisselend, of het kind weet dit niet te noemen.²²⁹
8. Het opgeven van een leeftijd onder de 12 (strafrechtelijke vervolging niet mogelijk), terwijl het kind er duidelijk ouder uitziet. Het opgeven van een leeftijd onder de 18 terwijl de jongere er ouder uitziet.²³⁰
9. Het kind is vaker aangehouden voor dezelfde soort delicten, al dan niet op andere plaatsen in Nederland en of Europa. Het kind komt voor in politiestructuren met verschillende namen en geboortedata.²³¹
10. Schoolgang: Het kind is aangehouden op een schooldag. Het kind staat in Nederland niet ingeschreven op een school. Het kind verklaart dat het in het land van herkomst vakantie is, en/of dat het binnenkort weer teruggaat om naar school te gaan. Het kind geeft aan lang niet meer of nooit naar school te zijn geweest.²³²
11. Minderjarigen (met name meisjes) die getrouwd zijn en kinderen hebben.²³³
12. Tatoeages, bijvoorbeeld namen, terwijl het kind nog vrij jong is.²³⁴

223 Zie annex 2, casus 1, 7, 9, 10, 15.

224 Zie annex 2, casus 1, 2, 3, 4, 5, 8, 10, 12, 13 en 14.

225 Zie annex 2, casus 2, 7, 9, 10, 11, 12, 13 en 14.

226 Zie annex 2, casus 7, 9, 11.

227 Zie annex 2, casus 2, 7, 15.

228 Zie annex 2, casus 2, 4, 8, 10, 11, 13.

229 Zie annex 2, casus 1, 3, 11.

230 Zie annex 2, casus 9, 10, 11, en supra 119.

231 Zie annex 2, casus 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 11, 12 en 14.

232 Zie annex 2, alle casus.

233 Zie annex 2, casus 3, 9, 11, 15 en de casus van het zwangere meisje, pagina 37, en het meisje met het kindje, pagina 50.

234 Zie annex 2, casus 10 en de casus van het meisje met de strikken, pagina 50.

ANNEX 4. STAPPENPLAN

Alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen die zich schuldig maken aan diefstal			
	<i>Wat</i>	<i>Wie</i>	<i>Actie</i>
1	Aanhouding	Wijkteam	Proces-verbaal van aanhouding en bevindingen vanuit 'mensenhandelbril'.
2	zsm-tafel		Onderzoekt identiteit, hoort het kind, onderzoekt de zaak. Onderzoekt ook de identiteit van de eventuele volwassenen die het kind komen ophalen. Neemt contact op met de AVIM ten behoeve van identiteitsonderzoek en een mensenhandel intake. De AVIM doet binnen 72 uur onderzoek identiteit en signalen mensenhandel.
		RvdK	Kijkt specifiek naar het belang van de minderjarige verdachte. Onderzoekt de omstandigheden van het kind. Adviseert de officier van justitie over de afdoening die past bij de jongere en zijn omstandigheden, en betreft hierbij de <i>non-punishment</i> en <i>non-prosecution</i> beginselen. ²³⁵ Bekijkt of hulpverlening noodzakelijk is (jeugdbeschermingsonderzoek). Verzoekt de rechter in geval van een gezagsvacuüm om een voorlopige voogdijmaatregel en eventueel plaatsing in een (gesloten) jeugdhulpinstelling. Onderzoekt of het kind meegegeven kan worden aan de evt. volwassenen die het kind komen ophalen. Maakt gebruik van de Factsheet "Landelijke aanpak Raad voor de Kinderbescherming en Gecertificeerde Instellingen bij vermoedelijke slachtoffers van criminele uitbuiting" ²³⁶
		OvJ	Overlegt met de Mensenhandelofficier. Houdt rekening met de <i>non-punishment</i> en <i>non-prosecution</i> beginselen. Doet de zaak af of legt de zaak voor aan de rechter als de zaak te zwaar is voor de OM-afdoening.
3a	Beslissing in bewaringstelling	RvdK, jeugdbeschermer	De RvdK en de jeugdbeschermer geven hun visie over wat er met de minderjarige moet gebeuren. Alternatief voor JJI is evt. plaatsing in een (gesloten) jeugdhulpinstelling (zie de <i>non-punishment</i> en <i>non-prosecution</i>).
3b	Beslissing kindbeschermingsmaatregel		De RvdK en de jeugdbeschermer ondersteunen het verzoek om een VOVO en een machtiging plaatsing gesloten jeugdhulp met behulp van de Factsheet "Landelijke aanpak", en met resultaten van het onderzoek van de AVIM. Tenminste kan worden verzocht om tijd te geven om een veilige terugkeer te regelen.

²³⁵ Verdrag 197, 2005, van de Raad van Europa, artikel 26, voorziet in de mogelijkheid een mensenhandelslachtoffer niet te bestraffen wegens gedwongen betrokkenheid bij criminele activiteiten. Richtlijn 2011/36/EU, artikel 8, voorziet erin slachtoffers van mensenhandel ook niet te vervolgen.

²³⁶ Landelijke aanpak Raad voor de Kinderbescherming en Gecertificeerde Instellingen bij vermoedelijke slachtoffers van criminele uitbuiting (2016).

Alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen die zich schuldig maken aan diefstal

4a	In de instelling: Cultuursensitief werken	Instelling, jeugdbeschermers	De jongere wordt zo snel mogelijk geïnformeerd in de eigen taal door de jeugdbeschermers met behulp van een tolk, of als er nog geen jeugdbeschermers beschikbaar is, met behulp van een <i>cultural mediator</i> of andere informatiebronnen in eigen taal (in gesproken-/beeldvorm wanneer de jongere niet kan lezen). De jongere moet regelmatig in zijn eigen taal met iemand kunnen spreken: een <i>cultural mediator</i> of contactpersoon bij een kinderrechten NGO in het land van herkomst. Evt. wordt hier advies ingewonnen over omgang met deze doelgroep (bv. in geval van kindhuwelijk). Er is aangepast onderwijs beschikbaar.
4b	Werken aan perspectief		<p>Er wordt een perspectiefplan opgesteld, samen met de jongere, met doelen waar naartoe gewerkt zal worden, zoals helderheid van identiteit, veiligheid en terugkeer. De identiteit en veiligheid van het kind moeten vaak nog verder onderzocht. De jeugdbeschermers neemt vanaf het begin contact op met de autoriteiten en of NGOs van het land van herkomst/gewoon verblijf (consulaat en of kinderbeschermingsinstanties in het land zelf). Het consulaat checkt identiteitsbewijzen van kind en ouders en kan zorgen voor een gezinsonderzoek. Tevens wordt veilige terugkeer onderzocht, om dit zo snel mogelijk te kunnen realiseren op het moment dat dit in het belang van het kind blijkt of de rechter niet instemt met handhaving/verlenging van de kinderbeschermingsmaatregel. Als de AVIM nog niet betrokken is in de zaak, kan de jeugdbeschermers deze zelf benaderen en eventueel aangifte doen van mensenhandel.</p> <p>De jeugdbeschermers neemt vanaf het begin contact op met de autoriteiten van het land van herkomst of gewoon verblijf (via de Centrale autoriteit, het consulaat en kinderbeschermingsinstanties in het land zelf) en eventueel NGOs. Via de Centrale autoriteit kan om een uitgebreid kinderbeschermingsonderzoek worden verzocht. Het consulaat checkt identiteitsbewijzen van kind en ouders en kan tevens zorgen voor een gezinsonderzoek. Daarnaast wordt veilige terugkeer onderzocht, om dit zo snel mogelijk te kunnen realiseren op het moment dat dit in het belang van het kind blijkt of de rechter niet instemt met handhaving of verlenging van de kinderbeschermingsmaatregel. De jeugdbeschermers maakt samen met de jongere en de autoriteiten of NGOs van het land van herkomst of gewoon verblijf een re-integratieplan. Het onderzoeken van terugkeer naar een veilige omgeving omvat de veiligheid van een kind binnen het gezin, bescherming tegen het risico dat de jongere opnieuw (in een ander land) in aanraking zal komen met politie en justitie of uitgebuit wordt, geschiktheid van opvangfaciliteiten, bescherming in geval van een kindhuwelijk, het verzekeren van de schoolgang, ondersteuning van de familie, enzovoorts.</p>

Alleenstaande rondtrekkende Roma kinderen die zich schuldig maken aan diefstal

4b	Werken aan perspectief	Instelling, jeugdbeschermer	Na vier weken (en eventueel na acht weken opnieuw) vindt casusoverleg plaats met RvdK, de jeugdbeschermer, de AVIM en de jeugdhulpinstelling. In geval er nieuwe informatie is gekomen die aanleiding geeft tot verlenging van kinderbeschermingsmaatregel, kan het verzoek met deze informatie worden onderbouwd. Als er geen nieuwe informatie is gekomen, er geen helderheid in de zaak meer wordt verwacht, en gesloten plaatsing geen doel meer dient, moet veilige terugkeer (of integratie in een ander land of Nederland) worden gerealiseerd.
4c	Vervolg onderzoek mensenhandel	AVIM	Onderdeel van werken aan perspectief is het onderzoeken van de veiligheid van de minderjarige, inclusief slachtofferschap mensenhandel. De AVIM kan na de aanhouding vervolg geven aan de zaak (bijvoorbeeld opsporing). Als de AVIM nog niet betrokken is in de zaak, kan de jeugdbeschermer deze zelf benaderen en eventueel aangifte doen van mensenhandel.
5	Terugkeer/ re-integratie		<p>Terugkeer</p> <p>Afhankelijk van de wensen van het kind, wordt het kind tijdens de terugreis begeleid door de jeugdbeschermer of iemand anders. Terugkeer kan o.a. via het consulaat, DT&V of de GI zelf worden georganiseerd. Indien in het belang van het kind, kan het kind ook met familie terugkeren. De jeugdbeschermer probeert te worden geïnformeerd over het welzijn van het kind nadat het is teruggekeerd. Als er nog zorgen zijn over de veiligheid van het kind na terugkeer, kan via de Centrale autoriteit een zorgmelding worden gedaan.</p> <p>Verblijf in Nederland</p> <p>Wanneer dit in het belang is van het kind, ondersteunt de jeugdbeschermer de integratie van het kind in Nederland, met bijzondere aandacht voor taal, sociale contacten, en onderwijs en werkgelegenheid. EU-burgers hebben verblijfsrecht in Nederland als zij in hun eigen onderhoud kunnen voorzien. Voor derdelanders moet een verblijfsvergunning worden aangevraagd. Op grond van slachtofferschap mensenhandel kunnen beide groepen een verblijfsvergunning krijgen (B8.3 en B9.12 Vc.).</p>

ANNEX 5. VRAGEN AAN JONGEREN

De informatie die we krijgen van [naam] zal alleen anoniem worden gebruikt.

Defence for Children, een kinderrechtenorganisatie, wil onderzoeken hoe we zwervende en of migrerende jongeren uit [land] die in Nederland overleven beter kunnen helpen. Door te praten met [naam] zelf, en hem/haar naar zijn/haar mening te vragen, willen we graag leren wat deze jongeren nodig hebben. Wij willen graag horen hoe het nu met [naam] gaat in Nederland, wat hij/zij nodig heeft of graag zou willen, en wat de hulpverleners anders zouden moeten doen. Daarom wil ik een aantal vragen stellen.

- Begrijp je waarom je hier bent? Wat vind je van de locatie waar je nu verblijft? Wat gaat er goed, wat gaat er niet goed? Wat zou je nodig hebben? Wat zou je het liefste willen?
- Zie jij jezelf als een volwassene of een kind? Wat maakt je een kind of wat maakt je volwassen? Waarom?
- Zijn de ouders de belangrijkste personen voor jou? Hoe kan er het beste contact met je ouders gezocht, gehouden worden?
- In Nederland mogen jongeren onder de 18 niet zonder ouderlijk gezag zijn, er moet een volwassene zijn die verantwoordelijk is voor een kind, meestal de ouders. Omdat je hier bent zonder ouders heb je nu een voogd gekregen. Wat betekent de voogd voor jou of wat zou je van haar nodig hebben?
- Wat hebben rondtrekkende jongeren uit [land] nodig, waar zijn ze naar op zoek?
- Kijken rondtrekkende jongeren uit [land] ook naar de toekomst, zo ja, hoe ziet die er dan uit? Wat willen ze bereiken en wat hebben ze nodig daarvoor? Hoe zie jij je toekomst? Hoe hoop je dat je de toekomst eruitziet voor je broertje en je zusje? Wat is daar voor nodig?
- Waar willen rondtrekkende jongeren uit [land] graag bij horen, bij welke groep? Hoe hoor je bij die groep? Wat is het gevolg van niet bij de groep horen?
- Hoe ziet het sociaal netwerk van rondtrekkende jongeren uit [land] eruit? Wie zijn er belangrijk? Wat kun je doen als die mensen niet beschikbaar zijn, hoe kun je ze bereiken? Wie zijn sleutelfiguren?
- Wie hebben jou geholpen als kind? Denk aan ouders, leraren, burens, overheid. Hoe heeft die persoon jou dan geholpen, waarom hielp dat?
- Ben je naar school geweest? Hoe was dat? Wat heb je daar geleerd? Hielp je dat in je leven of juist niet? Zou je meer of minder school willen, hoe en waar? Wat kan beter?
- Jongeren mogen geen geld verdienen voor iemand anders, alleen voor hun eigen zakgeld. Het is bekend dat veel jongeren wel moeten werken om geld voor iemand anders te verdienen. Vind jij het een probleem als kinderen of jongeren onder de 18 geld moeten verdienen voor iemand anders? Waarom zou het nodig zijn dat kinderen/jongeren voor volwassenen geld verdienen? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat jongeren niet voor volwassenen geld hoeven te verdienen?
- Wilde je zelf naar Nederland komen? Of heeft iemand anders de reis voor jou geregeld? Waarom? Wat had je gehoopt?
- Waar zou jij het liefst willen blijven, [land van herkomst] of Nederland (of een ander land)? Als jongeren niet in Nederland kunnen blijven, wat zouden ze dan nodig hebben om goed terug te kunnen keren? Wat moet er aanwezig zijn in [land], wie zou daarvoor kunnen zorgen?

ANNEX 6. TOESTEMMINGSFORMULIER JONGEREN

SJABLOON 3A

Toestemmingsformulier voor kinderen die betrokken zijn bij onderzoek

DUURZAME OPLOSSINGEN VOOR ALLEENSTAANDE EN RONDREKKENDE ROMA KINDEREN

Naam van de participant/identificatienummer:

		Ja ☺	Nee ☹
1	Mij is verteld wat het doel is van dit gesprek, waaronder het doen van onderzoek naar alleenstaande en rondtrekkende Roma kinderen in Nederland en hoe zij het beste geholpen kunnen worden. Ik snap wat ik ga doen als ik meedoe in dit gesprek en aan dit onderzoek.		
2	Ik heb vragen kunnen stellen over dit gesprek en het onderzoek en mijn vragen zijn goed beantwoord.		
3	Ik begrijp dat ik vrijwillig meedoe aan het gesprek en het onderzoek, en dat ik op elk moment en zonder reden te geven, kan stoppen met meedoen.		
4	Ik begrijp dat de dingen die ik vertel, anoniem gebruikt kunnen worden in boeken, artikelen of door Defence for Children.		
5	Ik begrijp dat mijn naam geheim zal blijven en niet wordt opgeschreven in de boeken, artikelen of presentaties.		
6	Ik begrijp dat als ik dingen vertel waaruit mogelijk blijkt dat ik of andere kinderen/jongeren in gevaar zijn, de interviewer dit moet melden bij een relevante partij. De onderzoeker zal het maken van een melding altijd eerst met mij bespreken.		
7	Ik wil meedoen met het hiervoor uitgelegde onderzoek.		

Als je bij alle vakjes “ja” hebt aangekruist, ben je klaar om te tekenen. Zo niet, overleg dan met de medewerker van Defence for Children wie je dit formulier heeft gegeven.

Toestemming van het kind boven de 12 jaar om deel te nemen

.....

Naam Datum Handtekening

Toestemming van ouders en of verzorger om het kind te laten deelnemen
(als een kind van jonger van 16 deelneemt)

Relatie tussen kind en de persoon die toestemming geeft:

.....

Naam Datum Handtekening

Handtekening van onderzoeker

.....

Naam Datum Handtekening

COLOFON

Duurzame oplossingen voor Roma kinderen die slachtoffer zijn van criminele uitbuiting
ISBN 978-90-74270-40-3

Copyright © 2018

Defence for Children - ECPAT en Leger des Heils

Tekst en redactie

Iara de Witte, projectcoördinator Kinderrechten en Uitbuiting,
Defence for Children – ECPAT

Beeldmateriaal

Shutterstock

Defence for Children (Casus 3 en 10)

Druk

Printgarden

Oplage 50 ex.

Ontwerp

Designink.nl, Den Haag

Dit rapport is ook (gratis) online beschikbaar;
www.defenceforchildren.nl

Publicatie

Defence for Children – ECPAT

Hooglandse Kerkgracht 17-G

2312 HS Leiden

Telefoon 071 516 09 80

E-mail info@defenceforchildren.nl

www.defenceforchildren.nl

Leger des Heils Jeugdbescherming en Reclassering

Spoordreef 10

1315 GN Almere

Telefoon 036 - 539 81 11

E-mail info@legerdesheils.nl

www.legerdesheils.nl

Uitgave

Defence for Children – ECPAT

Hooglandse Kerkgracht 17-G

2312 HS Leiden

Telefoon 071 516 09 80

E-mail info@defenceforchildren.nl

www.defenceforchildren.nl

Leger des Heils Jeugdbescherming en Reclassering

Spoordreef 10

1315 GN Almere

Telefoon 036 - 539 81 11

E-mail info@legerdesheils.nl

www.legerdesheils.nl

ISBN 978-90-74270-40-3

9 789074 270403 >

Hart voor Kinderrechten